

**T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

772806

**ÖĞRETMENLERİN SINIF YÖNETİMİNDEKİ
YETERLİKLERİ**

112806

**Eğitim Bilimleri
Yüksek Lisans Tezi**

**Yüksel GÜNDÜZ
Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Muharrem KÖKLÜ**

İstanbul, 2001

**T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ**

ÖNSÖZ

Eğitim, anne karnında başlayıp, ölüme kadar devam eden bir süreçtir. Bu süreç içerisinde bireyi şekillendiren kurumlar arasında okul önemli bir yer tutmaktadır. Okul değişik sosyo-kültürel çevreden gelen öğrencilerin ortak yaşamlarını sürdürdükleri özel bir alandır.

Öğretmen, bu kurum içerisinde rol oynayan ve yeri hiçbir şekilde teknolojik araçlarla doldurulamayan önemli bir unsurdur.

Öğretmenin, öğrencilerde istendik davranış geliştirebilmesi, onun bu davranışları kazandıracak yeterliğe sahip olmasını gerekli kılmaktadır. Yeterli düzeyde bilgi, beceri ve tutuma sahip öğretmenlerin, davranış geliştirme ve düzenlemede etkin olacağı düşünülür. Bu araştırma ile, öğretmenlerin yeterlik düzeyleri tespit edilerek, bu konuda öğretmen yetiştiren kurumlara ve öğretmenlere kendilerini yenilemede ve geliştirmelerinin sağlanmasında yardımcı olunacağı düşünülmüştür.

Çağdaş toplum düzeni, çağdaş düşünen, üretken ve yaratıcı öğretmenlerle kurulacaktır. Çağdaşlaşmanın yolu da çağın gereklerini yerine getirmekle olacağı, bilinen bir gerçektir. Öğretmen, çağdaşlaşma yolunda lokomotif görevi üstlenmesi gereken birey olmalıdır. Bu açıdan öğretmen, sürekli kendini yenileyen, kazandığı yeni davranışları çevresindekilerle ve özellikle öğrencileri ile paylaşan, güncel yaşantıyı yakalayan dinamik bir yapıya sahip olmalıdır.

Öğretmenler, kendi çabaları ile kendilerini geliştirmeleri yanında ilgili ve yetkili birimlerin de öğretmenleri geliştirecek ve değiştirecek çalışmalarını yapmaları gerekmektedir.

Araştırmanın sürecinde inceleme ve eleştirileri ile katkılarını her ortamda sunan değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Muharrem KÖKLÜ'ye ve katkısı bulunan diğer hocalarıma içten teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca, araştırmanın çeşitli aşamalarında katkıda bulunan başta öğretmen Ertuğ CAN ve müfettişlere de teşekkürlerimi bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖNSÖZ	II
İÇİNDEKİLER.....	III
TABLolar LİSTESİ	VII

BÖLÜM I

GİRİŞ

Problem Durumu	1
Problem Cümlesi	9
Alt Problemler	9
Araştırmanın Önemi	9
Sayıtlar	10
Sınırlılıklar	10
Tanımlar	11

BÖLÜM II

KURAM VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....13

KURAM.....13

Sınıf Yönetimi.....	13
Sınıf Yönetimi Yaklaşımları.....	15
Geleneksel Yaklaşım.....	16
Çağdaş Yaklaşım.....	17

Sınıf Yönetimi Modelleri19

Tepkisel Model	19
Önleyici Model	20
Gelişimsel Model	20
Bütünsel Model	21

Sınıf Yönetimine Etki Eden Değişkenler.....21

Uzak Çevre	22
Yakın Çevre	22

Aile	23
Okul	25
Öğretmen	27
Öğrenci	30
Program	32
Eğitim – Öğretim Ortamı	34
Eğitim Yöntemi	36
Sınıf Yönetiminin Okul Yönetimi İle İlişkileri.....	39
Sınıf Ortamını Değiştirme Yolları.....	43
Ortamı Varsıllaştırma	43
Ortamı Yoksullaştırma	43
Ortamı Kısıtlamak	43
Ortamı Genişletmek	44
Ortamı Yeniden Düzenleme	44
Ortamı Yalınlaştırma	44
Ortamı Sistemleştirme	44
Ortam İçin Geleceğe Yönelik Önceden Plan Yapmak	45
Sınıf Yönetimi Boyutları.....	45
Sınıf Ortamının Fiziki Düzeni	45
Isı	46
Işık	46
Öğrenci Sayısı	47
Sınıf Alanlarının Çeşitli Etkinlikler İçin Bölümlenmesi	47
Gürültü.....	47
Renkler	48
Temizlik	48
Estetik	49
Eğitsel Araçlar	49
Öğrencinin Oturma Düzeni	50
Program – Plan Etkinlikleri	51
Yıllık Planlar.....	52
Ünite Planları	53

Günlük Planlar	53
Kaynakların Belirlenip, Dağılımın Sağlanması.....	54
İş ve İşlem Süreçlerinin Belirlenmesi.....	55
Araç Sağlama.....	55
Yöntem Seçimi.....	56
Öğrenci Özelliklerini Belirleme.....	57
Öğrenci Katılımını Sağlama.....	58
Zamanı Etkili Kullanma	59
Sınıf İçinde Geçirilen Zamanın Çeşitli Etkinliklere Ayrılması.....	62
Zamanın Ders Dışı ve Bozucu Etkinliklere Harcanmaması	62
Sıkıcılığın Önlenmesi.....	62
Öğrencilerin Zamanlarının Büyük Bir Kısmını Okulda Geçirmelerinin Sağlanması.....	63
Devamsızlığın ve Okuldan Ayrılmaların Önlenmesi.....	63
Sınıfta Öğrenci – Öğretmen İlişkisi Düzeni	64
Sınıf Kurallarının Belirlenip Öğrencilere Benimsetilmesi	65
Öğrenci – Öğrenci, Öğretmen – Öğrenci İlişkilerinin Düzenlenmesi	66
Öğrenci Davranışlarının Geliştirilmesi ve Düzenlemesi	70
Sınıf Ortamının İstenen Davranışı Sağlayabilir Hale Getirilmesi..	70
Olumlu Sınıf İklimi Yaratma.....	71
Sorunların Ortaya Çıkmadan Önce Tahmin Edilmesi Yoluyla İstenmeyen Davranışların Önlenmesi.....	72
Sınıf Kurallarına Uyulmasının Sağlanması.....	73
Yapılmış Olan İstenmeyen Davranışın Değiştirilmesi.....	74
İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	75

BÖLÜM III

YÖNTEM	80
Araştırmanın Modeli	80
Evren	80
Veri Toplama Aracı	80

Verilerin Çözümlemesi	81
BÖLÜM IV	
BULGULAR VE YORUM.....	82
Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum	82
İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum.....	89
Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum	94
Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum	99
Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum	105
BÖLÜM V	
ÖZET SONUÇ ve ÖNERİLER.....	112
Araştırmanın Özeti.....	112
Sonuç.....	114
Öneriler.....	115
Uygulayıcılar İçin Öneriler	115
Araştırmacılar İçin Öneriler	116
KAYNAKÇA	117
EKLER	
EK 1: Öğretmen Yeterliklerini Ölçme Anketi.....	121
EK 2: Anket Uygulama İzni	126

TABLULAR LİSTESİ

Tablo	Sayfa
1- Öğretmenlerin Sınıflarındaki Fiziki Ortamın Yönetimindeki Yeterliklerine İlişkin Müfettiş Görüşleri.....	83
2- Öğretmenlerin Program-Plan Hazırlama Ve Uygulamadaki Yeterliklerine İlişkin Müfettiş Görüşleri	89
3- Öğretmenlerin Sınıf İçi İlişkileri Düzenlemedeki Yeterliklerine İlişkin Müfettiş Görüşleri.....	95
4- Öğretmenlerin Zamanı Etkili Kullanmadaki Yeterliklerine İlişkin Müfettiş Görüşleri	100
5- Öğretmenlerin Öğrencilerde Davranış Geliştirme Ve Düzenlemedeki Yeterliklerine İlişkin Müfettiş Görüşleri.....	106

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde, araştırmaya ilişkin problem durumu, problem cümlesi, alt problemler, araştırmanın önemi, sayılılar, sınırlılıklar ve tanımlar yer almaktadır.

Problem Durumu

Çağımız, eğitim sistemlerinden, kendi kendine yeterli, kendi gücünü ve yeteneğini tanıyan, öğrenmeyi öğrenmiş, yani ne aradığını ve aradığını nerede bulabileceğini bilen, düşündüğünü olduğu gibi ifade eden, bulunduğu ortamı geliştirecek ve değiştirecek yaratıcı ve üretici insanlar istemektedir.

Bu niteliklere sahip bireyleri yetiştirme işini okul denilen bir sistem üstlenmiştir. Ancak, bireylerin genelde şekillendiği, davranışlarının değişime uğradığı yer ise, okul sisteminin üretim birimi olan sınıf ortamlarıdır.

Sınıf eğitim, öğretim etkinliklerinin gerçekleştiği bir yaşama alanıdır (Aydın, 1998:1). Sınıf öğretimin gerçekleştiği en çekirdek merkezdir (Çakmak, 2000:28). Sınıflar öğretmen ve öğrencinin yüz yüze bulunduğu, öğretme ve öğrenme durumlarının gerçekleştiği ortamlardır. Öğretmen ise, sınıf içinde gerçekleşen davranışların, amaçlara uygun hale getirilmesinden sorumludur. Yani sınıfta öğrenme ortamlarının ve yaşantılarının düzenlenmesi öğretmenin sorumluluğundadır.

Sınıf yönetimi, program –plan, eğitim etkinliği, teknoloji, yer, fiziki öğeler, zaman, öğretim yöntemleri, öğretmen ve öğrenci arasında etkili bir eşgüdümlemeyi gerçekleştirerek, öğrenmeye uygun bir ortam ve düzenin sağlanması, sürdürülmesidir (Sarıtaş, 2000:48). İnsan ve insan dışı kaynaklarının öğrenme, öğretme etkinliğini en verimli şekilde gerçekleştirecek biçimde eşgüdümlenmesi ve sürdürülmesi gerekmektedir.

Sınıfı yönetmek, öğretmenin otoritesinin sınıfta hakim olması değil, daha çok öğrenmeyi sağlayıcı bir sınıf ortamının oluşması demektir (Tertemiz, 2000:50). Böyle bir ortamda öğrenmeye daha çok zaman bulunurken, ders dışı ve bozucu etkinliklere zaman kalmayabilir. Zaten ortam öğrenmeye uygun olarak düzenlenmişse, öğrenme

güçlüklerinin de ortadan kalkması gerekmektedir. Dolayısı ile öğrenme kolaylaşacaktır. Bunun olabilmesi, etkin bir sınıf yönetiminin varlığına bağlıdır.

Sınıf yönetimi, kendi içinde bir takım kurallarla işleyen bir süreçtir. Sürece giren öğelerin, etkinliğin amacını gerçekleştirecek şekilde planlanması ve eşgüdümlemesi gerekmektedir.

Öğretmen sınıfta, ortamın fiziksel yönden düzenlenmesi, program-plan etkinliklerinin hazırlanması ve uygulanması, zamanın etkili kullanılması, öğretmen-öğrenci ilişkisinin düzenlenmesi ve öğrenci davranışlarının geliştirilmesi ve düzenlenmesi boyutlarında yönetim çalışmalarında bulunacaktır (Başar, 1999:13-14).

Sınıfın Fiziki Düzeni

Sınıf ortamının fiziki olarak düzenlenmesi, sınıfta yapılacak öğrenme –öğretme etkinliklerinin verimli olmasını sağlayacaktır.

Fiziki düzenleme, öğrenci sayısı (sınıfın genişliği), sınıf alanının çeşitli etkinliklere ayrılması, ısı, ışık, gürültü, renkler, temizlik, estetik, eğitsel araçlar, oturma düzeni, öğrencilerin gruplanması gibi durumların düzenlenmesini içermektedir.

Öğretmenin öğrenci mevcutlarına uygun bir sınıf seçimi yaparak, burada eğitim-öğretim faaliyetlerini sürdürmesi gerekir. Öğrenci başına düşen alan 120cm² olmalıdır. Sınıfın alacağı öğrenci sayısı buna göre belirlenmelidir. En azından öğretmen bunun bilincinde olmalıdır. Çünkü, sınıfın çeşitli etkinlik alanlarına ayrılacağı düşünülmelidir. Örneğin: okuma köşesi, doğa köşesi gibi.

Sınıf ısısının 18⁰-20⁰C olması öğrenmenin gerçekleşmesinde kabul edilebilir sınır olarak belirlenmiştir. Sınıf ısı mevsime, neme ve öğrenciye göre değişmektedir. Değişim bunlara göre olsa da oda sıcaklığı öğrenmeyi sağlayacak şekilde olmalıdır (Duman, 2000:165). Isının fazlalığı veya eksikliği çeşitli rahatsızlıklar vereceğinden ilginin ve yoğunlaşmanın bir konuya çekilmesini güçleştirecektir. Bunun için öğretmen sınıf ısını, havanın durumuna, neme, mevsime ve öğrenciye göre düzenlemelidir.

Öğrenme – öğretim ortamları olan sınıfların aydınlatılmasının yeterli olması gerekmektedir. Gereğinden çok veya az aydınlanma ilginin dağılmasına neden olur. Örneğin: Aşırı ışık veya yetersiz aydınlanma gözü yorar, ilgiyi dağıtır ve zihnin gevşemesine neden olur (Aydın, 1998:42).

Sınıf içi iletişimin kurulabilmesi için gürültü seviyesinin ayarlanması gerekir. Sağlıklı bir iletişim için sınıf içinde ses 45 dB'nin üzerinde olmamalıdır (İmer, 2000:166). Sınıf dışı gürültü kaynakları da etkisizleştirilmelidir.

Sınıf duvarlarının ve içindeki eşyaların renklerinin seçiminde, öğrencilerin psikolojik ve fiziksel yapıları gözönünde bulundurulmalıdır. Liseye kadar sarı, pembe, şeftali rengi, lise sonrası da ise, mavi ve mavi-yeşil tonlar önerilmektedir (Başar, 1999:31). Ülkemizde, kirlenme kaygısından duvarlar griye veya kahverengiye boyanmaktadır. Bu da beklenen yararı sağlamamaktadır. Çünkü, öğrenciler kendilerini bu renkler karşısında izole edilmiş sanırlar. Bunun yerine sınıfların açık renklerle boyanması sağlanmalıdır (Celep, 2000:18). Öğretmen renkleri öğrenciye, mekana ve araçların durumuna göre değiştirmelidir.

Öğretmen sınıfının temizliğini sağlayıcı önlemleri almalıdır. Öğrencilere temizlik konusundaki davranışları kazandırmalıdır. Temizlik yalnız duvarların, yerlerin temizlenmesi ile olmaz, öğrencilerin teneffüs ettikleri havanın da temizlenmesi gereklidir. Öğretmen sınıftaki oksijen azlığının, öğrencileri uykulu ve dikkatsiz yapacağını bilmeli, sınıfı sık sık havalandırmalıdır (Başar, 1999:32). Bu gibi durumlara meydan vermemek için, sınıf içinde hava akışının sağlanması gerekmektedir.

Sınıf içi araç-gereçlerin yerleştirilmesinde estetiğe önem verilmelidir. Çünkü temiz, uyumlu ve estetik bir sınıfta öğretmen ve öğrencilerin morali yüksek, iş için enerjileri fazla olacaktır (Duman, 2000:165).

Eğitim –öğretim ortamlarında dersin/konunun amacına uygun eğitsel araçlar bulundurulmalıdır. Bu araçların bulundurulacağı veya bulundurulduğu yerler öğrencilerce de bilinmelidir.

Öğretmen sınıfta hangi malzemenin nerede olduğunu öğrencilere göstermeli, bunların üzerine de isimlerini yazmalıdır (Akyol, 2000:180). Olmayan ama gerekli olan araç-gereçler, çeşitli kaynaklardan sağlanarak eğitsel amaçların hizmetine sunulmalıdır. Bu araçlar bulunanlarla sınırlı olmamalı, çeşit ve niceliklerinin artırılması gerekmektedir. Ortam, işitsel ve görsel araçlarla zenginleştirilmelidir. Derslerde kullanılan araç –gereçlerden beklenen yararın sağlanması, uygun aracın, uygun zamanda, uygun yerde ve uygun biçimde kullanılmasına bağlıdır (Küçükahmet, 1992:94). Aracın yere, zamana ve konuya uygun düşmemesi amaca ulaşmayı

engelleyebilir. Araç-gereç sağlanmasında öğrencilerden de yararlanma yoluna gidilmelidir.

Sağlıklı bir iletişim ve etkileşimin kurulabilmesi için sınıf ortamında çeşitli oturma biçimlerinin denenmesi gereklidir. Sınıfta sıraların yerleştirme biçimi ve oturma düzeni, öğrencileri olumlu ya da olumsuz etkileyebilir (Korkmaz, 2000:101). Öğrenciler bir ders boyunca arkadaşlarının ensesini izlemekten hoşlanmazlar (Küçükahmet, 1992:86). Bunun için oturma düzeninde mümkün olduğunca öğrencilerin birbirlerinin yüzünü görecektir şekilde oturmaları sağlanmalıdır. Böyle bir oturum için, U, yarım daire, L, tam daire şekilleri denenebilir.

İletişim ve etkileşim gücünü çeken öğrencilerin ön ve orta sıralara oturtulması, öğrenme kolaylığı açısından yararlı olur. Çünkü, dersin işlenişinin büyük bir bölümü tahtanın yakınlarında gerçekleşmektedir. Dolayısı ile ön ve orta sıradaki öğrencilerin öğrenmeleri arka ve yan sıralara göre daha yüksek olacaktır. Bunun için öğretmen öğrencilerini çok iyi tanımalı ve onları uygun yerlere yerleştirmelidir.

Öğretmen sınıfındaki öğrenci mevcutlarını dikkate alarak, tekli ve çoklu gruplarla çalışmalıdır. Tek grup çalışması, sınıfın tamamı ile yapılır. Öğrencilerin tamamına etkinliğe katılma fırsatı verilir. Çoklu grup çalışmasında, sınıf küçük gruplara ayrılır. Her grubun amaçları, görevleri, iş bölümleri belirlenir ve öğretmen bu grupları dolaşarak yardımda bulunur. Böylece grup kendi etkinlik alanına giren işleri yapar.

Program – Plan Etkinliklerinin Hazırlanması ve Uygulanması

Öğretmen yıl içinde yapacağı çalışmalarını bir plana bağlamalı ve bunu uygulamalıdır. Yapılacak planlar genel olarak, yıllık, ünite ve günlük planlardır. Eğitim öğretim kurumlarında derslere planlı ve hazırlıklı girmek, yasal yönden zorunlu olduğu gibi, eğitsel yönden de gereklidir (MEB, Tebliğler Dergisi, 1981). Eğitim planlı bir etkinliğin ürünüdür. Tesadüflere bırakılmayacak kadar da önemlidir. Onun için derse plan yönünden hazırlıklı girilmelidir.

Planlar yapılırken, yıl içinde yararlanılacak kaynakların belirlenip, ünitelere dağılımının yapılması gerekir. Derslerde kullanılan kaynaklar öğrenciyi motive ederek onların konuya karşı ilgisini sürekli tutmakta, beklentilerine uygun öğretimi gerçekleştirmekte, başarılarını yükseltmekte ve deneyim kazanmalarına yardımcı olmaktadır (Vural, 2000:196).

Planlama yapılırken, öğrenci görüşlerinin alınması ve hatta mümkünse beraber yapılmasına çalışılmalıdır. Aynı bağlamda planlar öğrenci seviyesine uygun hazırlanmalıdır. Başlangıç noktası, öğretmenin bildiği değil, öğrencinin bildiği olmalıdır. Planlama, öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeyine, bilgi, beceri, tutum ve alışkanlık gibi özelliklerine uygun olmalıdır.

Öğrencilerin bilişsel duyuşsal ve hazır bulunuşluk düzeyleri dikkate alınmadan planlama yapılamaz (Bilen, 1996:197).

Eğitim öğretim alanında oluşan gelişme ve değişimler takip edilmeli, bu yenilikler planlama çalışmalarına yansıtılmalı ve uygulamaya konulmalıdır. Geçerliliğini yitiren içeriğin verilmesinde direnilmemelidir. Bazen de müfredat programındaki ünitelerde değişikliğe gidilmelidir. Bu değişiklik ünitelerin yöreselleştirilmesi biçiminde olmalıdır.

Derslerde işlenecek konuların iş ve işlem basamakları belirlenmelidir. Yani dersin akış şeması öğretmence çok iyi bilinmelidir. Dersin akışı içinde duraklamalar yapmak, arayışlara girmek, deneme yanılmada bulunmak, zaman israfına ve konunun anlaşılabilirliğinin azalmasına neden olacaktır. Bu akış şeması mümkün olduğunca açık olmalı ve öğrencilerce de bilinmelidir.

Dersin amacına uygun araç-gerecin sınıf ortamında bulundurulmasına çalışılmalıdır. Yine dersin konusunun ve amacının tahtanın sol üst köşesine yazılması gerekir. Çünkü öğrenciler konudan ve amaçtan haberdar edilmelidir. Ders işlemede kullanılacak yöntem ve teknikler, dersin özelliğine öğrenciye ve sınıf mevcuduna göre değişmelidir.

Yöntem ve teknikler, öğrencilerin yaş seviye ve yeteneklerine uygun olmalıdır. Bunu yapacak olan öğretmenin, zengin yöntem ve teknik bilgisine sahip olması gerekir (Demirel, 1999:195).

Planlamada öğrencilerin gelişim özellikleri ve bunların değerlendirilmesine dikkat edilmeli ve mümkün olduğunca öğrencileri eğitsel etkinliklere katmaya çalışılmalıdır.

Zamanı Etkili Kullanma

Eğitim öğretimin verimli olabilmesi için zamanın düzenli kullanılması gerekir. Bunun için yapılması gerekenler ise, sınıf içinde geçirilen zamanın çeşitli etkinliklere ayrılması, zamanın ders dışı ve bozucu etkinliklere ayrılmaması, sıkıcılığın önlenmesi,

öğrencinin zamanının çoğunun okulda geçirmesinin sağlanması, devamsızlığın ve okuldan ayrılmaların önlenmesidir (Başar, 1999:14).

Sınıfta zamanının tümünü eğitsel amaçlar için kullanmak isteyen bir öğretmen, zamanında derse girer, yaptığı ayrıntılı planına bağlı kalarak ilk 3-5 dakikayı öğrencileri motive etmeye ayırır, peşinden etkinliğe geçer ve dersini planladığı şekli ile de bitirir. Yine, öğretmen derse girerken, ders araç-gereçleri ve bilgi yönünden hazırlıklı girmelidir. Sınıfta sıkıcılığın önlenmesi için zaman zaman şarkı ve fıkralardan yararlanmalıdır.

Öğrencilerin iyi güdülenmesi ders dışı davranışları azaltacaktır. Dolayısı ile öğretmen zaman kazanacaktır. Güdülenme, öğrenci davranışlarına canlılık veren, renk katan ve bir amaç için onları denetleyen bir etmendir (Ercan, 2000:109).

Zaman yönetimi ile ilgili sorunların çözümünde daha etkili, daha ayrıntılı planlar yapmak gerekir (Özkılıç, 2000:93). Öğrencilerde amaçsız boşluk yaratılmamalıdır. Sınıfta geçen her dakika amaçlı etkinliklerde geçmelidir. Planlama bu açıdan önem taşır.

Zamanın düzenli kullanılmasında sınıf içi kurallarda önem taşır. Zamanın büyük bir kısmını sınıf içi düzenin sağlanmasına ayırma yerine, öğrencilerin sınıf kurallarına uymalarını sağlamak gerekir. Kuralların etkili, uygulanabilir, öğrenmeyi kolaylaştırıcı, istenmeyen davranışları önleyici olabilmesi, kuralların belirlenmesine göre değişmektedir (Celep, 2000:30). Öğretmenlerin bazıları kurallara uyma konusunda zorlayıcı, bazıları da zorlamayınca, kurallara uymada isteksizlik olur (Gordon, 1992:189). Kuralların yerleştirilmesinde tutarlı davranılmalıdır.

Sınıf İçi İlişkilerin Düzenlenmesi

Sınıfta olumlu bir havanın yaratılmasında, sınıf içi ilişkilerin düzenli olmasının önemli bir yeri vardır. Düzenin sağlanabilmesi için, sınıfta uyulması gereken kuralların öğrencilerle birlikte belirlenip, benimsetilmesinin sağlanması ve öğretmen-öğrenci, öğrenci-öğrenci ilişkilerinin düzenlenmesi gerekir.

Sınıfta uygulanması istenen kurallar, öğrencilerle beraber belirlenmelidir. Sınıftaki ilkgünlerde sınıf kuralları, öğrencilerin görüşlerini alarak öğretmence belirlenmelidir (Başar, 1999:60) Kurallar belirlendikten sonra örnek davranışlar sergilenmelidir. Burada asıl görev öğretmenindir. Öğrenciler belirlenmesindeki

katkılarından dolayı, kuralları daha çabuk benimseyeceklerdir. Kurallar bütün öğrencilere eşit olarak uygulanmalıdır.

Öğretmen, öğrencilerle olan ilişkilerinde yargılayıcı değil, açıklayıcı dil kullanmalıdır. Onların olumlu davranışlarını beğendiğini, onlara göstermelidir. Adları ile hitap öğrencileri onure edeceğinden, onlara adları ile seslenmek, iletişimde beden dilini kullanmak, sık sık göz temasında bulunmak, bireysel özelliklerini tanıyıp ilişkilerde buna dikkat etmek sağlıklı bir ilişkinin kurulabilmesi için gereklidir.

Öğrencilerin birbirleri ile ilişki kurabilmelerine olanak verecek ortamın oluşturulması için çeşitli düzenlemeler yapılmalıdır. Öğrencilerin birbirleri ile ilişkilerinden kaynaklanan, yanlış davranışın karşısında bütün öğrenciler eleştirilmemelidir. Yanlış olan durum belirlenip, düzeltilmesine çalışılmalıdır.

Sınıf ortamı öyle düzenlenmeli ki, gerek öğretmen-öğrenci, gerekse, öğrenci - öğrenci arasındaki iletişim sağlıklı olarak kurulabilsin.

Öğrenci Davranışlarının Geliştirilmesi ve Düzenlenmesi

Eğitimin amacı, bireyde davranış değişikliği yaratmaktır.

Öğrencide davranış geliştirme ve düzenlemenin olabilmesi için, sınıf ortamının istenen davranışı kazandırabilir hale getirilmesi, sınıf ikliminin olumlulaştırılması, sorunlar ortaya çıkmadan önce tatmin edilmesi yoluyla istenmeyen davranışların önlenmesi, sınıf kurallarının belirlenmesi ve uygulanması ve yapılmış olan istenmeyen davranışın değiştirilmesi gerekmektedir (Başar, 1999:14).

Nasıl bir eğitim anlayışında nasıl bir programla, nasıl bir ortamda, nasıl bir insan yetiştirmek istiyoruz? Bu soruların yanıtlarından hareketle sınıftaki öğrenme-öğretme ortamını en verimli şekilde oluşturabiliriz (İmer, 2000:154). Davranışları geliştirecek ve değiştirecek olan ortamın bilimsel olarak düzenlenmesi gerekmektedir. Bu düzenleme konu uzmanlarınca yapılmalıdır. Çünkü, yapılan düzenleme öğrenciyi şekillendirecektir. Ortamın (sınıfın) fiziksel olarak düzensiz, iç karartıcı, havasız, gürültülü, sınıf dışı uyaranlara açık olması öğrenmeyi olumsuz yönde etkiler (Celep, 2000:18).

Öğrenme öğretme etkinliklerinin verimli olabilmesi için olumlu bir sınıf iklimi oluşturulmalıdır. Öğretmenin öğrencilerine insanca davranması, onları sevmesi, yerine göre nüktedan olması, öğrencilerine adıyla seslenmesi, onlara değer vermesi, güleryüzlü

olması, öğrencilerinin hatalarını hoş karşılaması, olumlu iklimin oluşmasını sağlayabilir.

Öğretmen, davranış bozucu sorunlar ortaya çıkmadan, sorunu tahmin etmeli ve önlemını almalıdır.

Öğretmenlerin istenmeyen veya sınıf düzenini bozucu davranışlar meydana gelmeden önce aldıkları önlemlere engelleyici önlemler denir (Tertemiz, 2000:56). Öğretmen sınıfta öğrencilerin aralarında gezerken dikkatli olmalıdır. Yardıma ihtiyaç duyan öğrencilere yardım etmelidir. Böylece yapılmak istenen yanlış bir davranış önlenmiş olacaktır.

Davranışların geliştirilmesi ve düzenlenmesinde kurallar önemli bir yer tutar. Sınıf toplu yaşanan bir yerdir. Toplu yaşanan yerde bir düzen olmalıdır. Düzeni sağlamanın yolu ise, davranışları kurala bağlamaktan geçer. Öğrencileri istenmeyen davranıştan uzaklaştırmak, halen yapılan ancak kabullenilmeyen davranışlardan vazgeçirmek ve öğrencilere yönelik beklentilerin gerçekleşmesinde öğretmenin en büyük destekçisi sınıf kurallarıdır (Sarıtış, 2000:51).

Öğrenci davranışlarının değiştirilmesi sürecinde bir takım işlerin yapılması gerekir. Bunlardan bazıları şunlar olabilir. Öğrencilere neyi yapmalarından çok, neleri yapmaları gerektiğinin açıklanması, hangi davranış niçin yapacaklarının mantığının öğretilmesi, öğrencilerin tepkilerinin bastırılması yerine, onların anlaşılmaya çalışılması, istenmeyen davranışların yasaklanarak değil, yerine uygun seçenek sunularak ortadan kaldırılmaya çalışılması, öğrencilerin bozuk davranışlarından dolayı, öğrenci değil, davranışının eleştirilmesi ve sınıf ortamının yarışmacı bir havadan işbirlikçi bir havaya çekilmesi gibi.

İstenen davranışın sergilenebilmesi için, demokratik ve özgür bir sınıf ortamının oluşturulması gerekir.

Öğrencinin sınıf ortamında kendini rahat hissetmesi için, kendisinden beklenileni çok iyi bilmesi, yaptığı davranışlarının sonucunun tahmin edilebilmesi, öğretmen-öğrenci, öğrenci-öğrenci etkileşiminin güven içinde olması gerekir (Erden, 1998:76).

Yukarıda bahsedilen sınıf yönetimi boyutlarının herbirinden beklenen başarının sağlanabilmesi, öğretmenin bu konulardaki yeterliğine bağlıdır.

Öğretmenlerin sahip olması gereken sınıf yönetimi yeterlik alanları kesin olarak sınırlandırılmamakla beraber, bu araştırmada, fiziksel ortamın düzenlenmesi, program ve planların hazırlanması ve uygulanması, zamanın etkili olarak kullanılması, sınıf içi ilişkilerin düzenlenmesi, öğrenci davranışlarının geliştirilmesi ve düzenlenmesi olarak ele alınmıştır.

Öğretmende bulunması gereken yukarıdaki alanların yönetimine ilişkin yeterliklerin müfettiş görüşlerine göre, bulunma düzeyleri tespit edilmeye çalışılmıştır.

Buna göre araştırmanın problem cümlesi aşağıdaki gibi ifade edilmiştir.

Problem Cümlesi

Müfettiş görüşlerine göre, ilköğretim kurumlarında görev yapan öğretmenlerin sınıf yönetimi yeterlikleri ne düzeydedir?

Alt Problemler

İlköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin;

- 1- Fiziki ortamın yönetimine, ilişkin, yeterlikleri ne düzeydedir?
- 2- Program, plan hazırlama ve uygulamaya, ilişkin yeterlikleri ne düzeydedir?
- 3- Sınıf içi ilişkileri düzenlemedeki yeterlikleri ne düzeydedir?
- 4- Zamanı etkili kullanmadaki yeterlikleri ne düzeydedir?
- 5- Öğrencide davranış geliştirme ve düzenlemedeki yeterlikleri ne düzeydedir?

Araştırmanın Önemi

Öğretmenler eğitim sistemi içinde sayıca en kalabalık grubu oluşturmaktadırlar. Görevleri, bağlı oldukları eğitim kurumlarında, eğitim-öğretim faaliyetlerini belirlenen amaçlar doğrultusunda yürütmektir. Eğitim- öğretim sınıf denilen bir ortamda yapılı ve öğretmen bu sınıfın yöneticisidir.

Öğretmen sınıfı yönetirken, fiziksel ortamı (ders araç-gereçleri, oturma düzeni, dolap, masa, sıra, ısı, ışık, renk, gürültü vb.) düzenleme, program-plan hazırlama ve uygulama, sınıf içi ilişkileri düzenleme, zamanı etkili kullanma, öğrencide davranış geliştirme ve düzenleme gibi etkinliklerde bulunur. Diğer bir deyişle, sınıf yönetimi, öğrenmeyi sağlayıcı bir sınıf ortamının oluşturulmasıdır. Ancak, bu şekilde oluşturulmuş bir sınıf ortamı, öğrencilerde istendik davranış değişikliği yapabilir.

Öğretmenin sınıfta bulunan bütün öğeler arasında sürekli ve anlamlı bir eşgüdüm yapacak, öğrencide istendik davranışı geliştirecek ortamları hazırlayacak ve yönetecek bilgi, beceri ve tutuma sahip olması gerekir. Yani, öğretmen sınıf yönetimi için gerekli olan yeterlikleri taşımalıdır. Bu konularda yetersiz olan öğretmenler, eğitim sistemine giren öğrencilerde istendik davranış kazandırmada yetersiz olabilirler. Öğretmenler sınıf yönetimi konusunda yeterli hale getirilmeden eğitim sistemlerinden beklenen yarar sağlanamaz.

Öğretmenlerin yetersizliklerinden kaynaklanan, istenmeyen davranışlar ortaya çıkmadan, onların sorumlusu olan koşulların araştırılması ve düzeltilmesi beklenemez. Bu açıdan bu araştırma, öğretmenlere yeterli ve yetersiz oldukları sınıf yönetimi boyutlarını belirlemede yardımcı olacaktır.

Bu araştırma sonucunda elde edilen bilgilerin yöneticilere, öğretmen yetiştiren üniversitelere ve atamaya yetkili amirlere, öğretmenlerin seçimi, yetiştirilmesi ve yerleştirilmesinde gerekli önlemlerin alınması konusunda yardımcı olacaktır.

Öğretmenler de müfettiş görüşlerine göre, sınıf yönetimi konusundaki yeterliklerinin ne düzeyde olduğunu öğrenerek, kendilerini geliştirici ve değiştirici önlemleri alacaklardır.

Özetle belirtmek gerekirse, bu araştırma ile öğretmenlerin sınıf yönetimindeki yeterlik düzeyleri tespit edilerek, yöneticilere, atamaya yetkili amirlere, öğretmen yetiştiren üniversitelere ve öğretmenlere bu alanla ilgili yapılacak olan çalışmalarda yardımcı olacağı umulmaktadır.

Sayıtlar

- 1- Araştırmada veri toplama aracı olarak kullanılan anket formunu müfettişler içtenlikle yanıtlamışlardır ve müfettiş görüşleri gerçek durumu yansıtmaktadır.
- 2- Örnekleme dahil edilen denekler, evrendeki elemanlardan önemli ölçüde farklılaşmamaktadır.

Sınırlılıklar

- 1- Bu araştırma, İstanbul ili, Avrupa yakasında görev yapan ilköğretim müfettişlerinin görüşleri ile sınırlıdır.

2- Araştırma, öğretmenlerin, sınıfın fiziki ortamının yönetimi, program-plan hazırlama ve uygulama, sınıf içi ilişkileri düzenleme, zamanı etkili kullanma, öğrencide davranış geliştirme ve düzenlemedeki yeterlikleri ile sınırlıdır.

Bunların dışında olup, araştırmada yer alan konular, öğretmenlerin sınıf yönetimi yeterlikleri ile ilgileri ölçüsünde işlenmiştir.

3- Bu araştırmada elde edilen bilgiler, anket yoluyla sağlanan verilerle sınırlıdır.

Tanımlar

Sınıf Yönetimi: Öğrencilerin öğrenmelerini sağlayacak bir sınıf ortamı yaratmaktır. Öğrencilerin öğrenmelerini kolaylaştırmak için, fiziki ortamın iyi düzenlenmesi, program-plan hazırlanması ve uygulanması, sınıf içi ilişkilerin düzenlenmesi, zamanın etkili kullanılması, öğrencide davranış geliştirme ve düzenlemenin yapılması gerekmektedir.

O halde sınıf yönetimi, eğitim programı ve planı, eğitim etkinliği, öğretim yöntemi, zaman, mekan, teknoloji, öğretmen ve öğrenci arasında etkili bir eşgüdümleme gerçekleştirerek, öğrenmeye elverişli bir ortam ve düzenin sağlanması ve sürdürülmesidir (Sarıtaş, 2000:48). İnsan ve madde kaynaklarının eşgüdümlenerek, öğrenme ve öğretme ortamlarının oluşturulması ve yönetilmesidir.

İlköğretim Okulu: Zorunlu eğitim çağındaki (6-14 yaş arası) çocukların eğitim öğretim gördükleri ve öğrenim süresi sekiz yıl olan okullardır.

Müfettiş: İlköğretim kurumlarındaki eğitim öğretim çalışmalarının yasalara ve yönetmeliklere uygun olarak yürüyüp, yürümediği veya bu gidişte meydana gelen sapmaları inceleyip, denetleyerek tespit eden ve bu konuda öğretmenlere yardımcı olan kişidir.

Öğretmen: İlköğretim okullarında görev yapan, kendine verilen sınıf veya dersleri programda belirtilen esaslara göre okutan, bunlarla ilgili uygulama ve deneyleri yapan, yaptığı etkinliği değerlendiren kişidir.

Öğrenme: Yaşantı ürünü ve nispeten kalıcı izli davranış değişmesidir (Ertürk, 1991:78).

Öğretme: Herhangi bir öğrenmeyi klavuzlama veya sağlama faaliyetidir (Ertürk, 1999:83).

Yeterlik: Öğretmenlerin görevleri ile ilgili işleri önceden belirlenen amaçlar doğrultusunda yerine getirebilmesi için, sahip olması gereken bilgi, beceri ve tutumları ifade eder.

Araştırmada öğretmenlerin, sınıfın fiziksel ortamının düzenlenmesi, program-plan hazırlama ve uygulama, zamanı etkili kullanma, sınıf içi ilişkileri düzenleme, öğrencide davranış geliştirme ve düzenlemedeki yeterlikleri ele alınmıştır.

Fiziksel Ortam: Sınıf ve sınıfın donatımını kapsar. Sınıfın yapılış özelliği (mimari durum), öğrenci sayısı, yerleşim ya da oturma düzeni, aydınlanma durumu, ısınma durumu, masa, sıra, dolap, eğitsel araç-gereçler, sınıfın estetiği, gürültü durumu, sınıfın temizliği ve boş alanlar fiziksel ortamın öğeleridir.

BÖLÜM II

KURAM VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

KURAM

Sınıf Yönetimi

Sınıf, öğrenme ve öğretme etkinliklerinin gerçekleşmesi için öğrencilerle yüzyüze bulunulan bir yerdir. Öğrenme olayının büyük bir bölümü bu ortamda oluşmaktadır. Eğitim öğretim etkinliklerinin üretim yeri sınıflardır. Bu nedenle, sınıf fiziksel yapı, öğrenci özellikleri, öğretmenin yeterliği büyük önem taşımaktadır. Sınıfın yönetim işlerini de öğretmenler yürütmektedir. En azından bu yeterliğe sahip oldukları düşünülür.

Yönetim, bir amacı gerçekleştirmek için madde ve insan kaynaklarını eşgüdümleyerek eyleme geçme sürecidir. Sınıf yönetimi ise, sınıfın amacını gerçekleştirmek için sınıfta bulunan öğretim kaynakları ile öğrencileri eşgüdümleyerek eyleme geçme sürecidir (Celep, 2000:1). Öğretmenin öğrencileri motive etmesi, konularla günlük yaşantı arasında bağ kurması, konunun özelliklerine göre sınıf ortamına ders araç-gereçleri getirmesi ve dersi bunlarla işlemesi öğretimin etkililiği açısından büyük önem taşımaktadır.

Sınıf yönetimi eğitim yönetimi sıra dizininin ilk ve temel basamağıdır. Eğitimin hedefi olan öğrenci davranışının oluşması burada başlar. Eğitim için gerekli temel kaynaklar, sınıfın içindedir. Eğitim yönetiminin kalitesi, büyük ölçüde, sınıf yönetiminin kalitesine bağlıdır. Sınıf yönetimi, sınıftaki kaynakların, insanların, zamanın yönetimidir (Başar, 1999:13).

Sınıf yönetimi, etkili ve verimli bir eğitim ortamı oluşturmaya dönük kurallar, kavramlar ve ilkeler dizgesidir (Aydın, 1998:10). Sınıf yönetimi, öğretim sırasında, öğretmenin, öğrencilerini - belli bir takım kurallara ve kişisel eğitim anlayışına göre - amaca kısa ve düzenli yoldan sağlıklı bir biçimde götürmesi anlamına gelir (Binbaşıoğlu, 1994:229).

Sınıf içinde yapılan etkinliklerin bir amacı vardır. Öğretmen ve öğrenciler belli bir amaç ve program çerçevesinde sınıftaki yaşama katılırlar. Etkinlikleri, belirlenen amaca ulaşmak için yaparlar. Program doğrultusunda önceden belirlenen amaçlara

ulaşmada öğretmen öncelikle sorumludur. Sınıfta öğrenme ortamının ve yaşantılarının düzenlenmesi ve yönetilmesi öğretmenin sorumluluğundadır. Bundan dolayı öğretmenin, sınıf yönetiminin ilke ve yöntemlerini bilmesi gerekir.

Sınıf yönetiminin başarılı bir biçimde gerçekleştirilebilmesi, öğretmenin insan ilişkileri alanında duyarlı ve bilgili olmasına bağlıdır (Aydın, 1998:1). Öğretmen bilgiyi taşıyıcı ve aktarıcı değil, bilgi kaynaklarına giden yolları gösterici, kolaylaştırıcı birer eğitim lideri olmalıdır (Başar, 1999:12). Sınıfın iyi bir yönetime sahip olması, öğretmenin öğrencilerle iyi ilişkiler kurmasına bağlıdır. Burada önemli olan öğretmenin tutumudur. Ne çok sert, ne de gevşek bir tutum, istenen yönetimi sağlayamaz. Öğrenci şahsiyetini kabul eden, ona değer veren, adil davranan, anlayışlı, ciddi bir tutum gerekir (Büyükkaragöz ve Çivi, 1996:261). Sert ve yumuşak olma, öğretmenin bir kişilik (yapı) sorunu olmamalı, bu durum tamamen sınıftaki eğitim-öğretim etkinliklerinin gerçekleşmesine yönelik olmalıdır. Diğer bir ifade ile duruma göre değişen bir sertlik ve yumuşaklık takınılmalıdır. Aksi halde öğretmen korkulan ve çekinilen bir şahıs olur.

Sınıfın iyi yönetilmesi, eğitimde başarılı olmak için ilk adım olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle öğretmenin liderlik rolü ön plana çıkmakta ve grup dinamizmini bilmesi önem kazanmaktadır. Bu bağlamda yönetim ile öğretim birbiriyle bağlantılı olmaktadır (Demirel, 1999:190).

Öğretmen eğitici ve öğretici yöntem ve teknikleri bildiği kadar, yöneticilik özelliklerini de bilmesi gerekmektedir. Öğretmenin temel görevi, programlar doğrultusunda öğrencilerde olumlu davranışlar geliştirmektir. Bu görevi yerine getirirken öğretmeni bir takım sorunlarda beklemektedir. Bunlar, derse devam etmeyi belirleme, öğrencilerin sınıf içi etkinliklerini ve ödevlerini kontrol etme, öğretim materyallerini düzenleme, sınıftaki çalışma koşullarını geliştirme, öğretimi engelleyici etmenleri ortadan kaldırma gibi durum olabilmektedir.

Öğretmen sınıf yönetimi sırasında birçok sorunla karşılaşabilir. Sınıf yönetimi sırasında çıkacak sorunlar, öğrencilerin dikkatinin dağılmasına, gereksiz zaman kaybına ve gerginliğe neden olabilir. Bu nedenle öğretmenin sürekli beklenmedik bir sorunla karşılaşmaya hazır olması ve bu sorunları en uygun biçimde çözmeye çalışması gerekir (Erden, Akman. 1996:245).

Sınıf, eğitim sisteminin en küçük ve en son birimidir. Ancak, eğitim yönetiminin ilk ve temel basamağıdır. Formal eğitimin vazgeçilmez temel öğeleri olarak kabul

edilen öğrenci, öğretmen, ders planı, eğitim programı, öğretim süreci, öğretme-öğrenme yöntem ve teknikleri, eğitim teknolojisi ve zaman gibi bir çok öğe sınıfta birlikte yer alır. Öğretmen bütün bu öğeler arasında anlamlı ve sürekli bir eşgüdüm sağlamak durumundadır. Bu nedenle öğretmen, sınıf yönetimi konusunda yeterli olmak zorundadır.

Okulda öğretmenin görevi, sadece öğretim yapmakla sınırlı değildir. Okulun başarılı ve etkili olma yolu sınıf yönetiminden geçmektedir. Etkili bir öğretici olmanın yanında öğretmen, aynı zamanda sınıfta etkili bir yönetici olmak zorundadır. Öğrencilerin başarılı olması bakımından, öğretmenin alan bilgisi yanında sınıf yönetiminde sergilediği performans da önemlidir. Sınıf yönetimi, eğitim programı ve planı, öğretim yöntemi, eğitim etkinliği, teknoloji, zaman, mekan, öğretici ve öğrenci arasında etkili bir eşgüdümlenme gerçekleştirerek, öğrenmeye elverişli bir ortam ve düzenin sağlanması ve sürdürülmesidir (Sarıtaş, 2000:47).

O halde yukarıdaki tanımlardan esinlenerek sınıf yönetimi kavramını açıklamak gerekirse; sınıftaki ders araç-gereçlerinin ve diğer materyallerin öğrenme-öğretme hizmetine sunulmasının; öğrencilerin birbirleri ile ve öğretmenleri ile, öğretmenin de öğrencileri ile iyi bir iletişim kurmasının; sınıfta geçirilen zamanın amacına uygun kullanılmasının; bunların birbirleri ile eşgüdümlü çalışmasının yönetimidir.

Sınıf Yönetimi Yaklaşımları

Sınıf yönetimi, başlangıçta öğretmen otoritesinin sınıfta hakim kılınması anlamında kullanılmaktaydı ve disipline dayanan bir görüş egemendi; günümüzde ise sınıf yönetimi daha çok, öğrenmeyi sağlayıcı bir sınıf ortamının sağlanmasıyla açıklanmaktadır. Bu nedenle sınıf yönetimini üstlenen öğretmenlerin yönetim kuramları, grup dinamikleri, iletişim ve psikoloji alanında çok iyi yetişmiş olmaları gerekmektedir (Demirel, 1999:196).

Sınıftaki öğrencilerinin hepsini aynı düzeye getirmeye çalışan öğretmenin gayretleri çoğu kez amaca ulaşamamıştır. Oysa sınıfta anlatılan bir konuyu sınıftaki öğrencilerin hepsi aynı düzeyde anlayamayacaklardır. Bireysel ayrılıklar bu farklılığı yaratmaktadır. Çağdaş eğitim anlayışı da zaten bu farklılıkların görülmesini ve

bireydeki bu eğilimlerin geliştirilmesini önermektedir. Aksi halde öğrencilerin geliştirilecek yönleri yok sayılarak, öğrenciye zarar verilmiş olur.

Sınıfta uygulanan eğitim programlarının, bireysel öğrenme ihtiyaçlarını referans alması ve bireylere potansiyellerini optimum düzeyde geliştirme olanağı sunacak şekilde düzenlenmesi beklenmektedir (Özden, 1999:28).

Sınıfta öğretmen, öğrenme-öğretme etkinliklerini gerçekleştirirken ya kendini merkeze alır, aktif halde bulunur ve kendisi işler ya da öğrenciyi merkeze alır, etkinlikleri öğrencilerin yapmasını sağlar. Öğrenciler etkinliklerini gerçekleştirirken, öğretmen, onlara rehberlikte bulunur. Bu iki yaklaşımdan biri geleneksel, ikincisi ise, çağdaş anlayışı yansıtmaktadır. Sınıf yönetiminin etkin ve verimli olabilmesi izlenen bu yaklaşımlara bağlıdır.

Geleneksel Yaklaşım

Geleneksel anlayışa sahip sınıf yönetiminde, merkezde öğretmen vardır. Eğitim etkinliklerinde öğretmen etkin, öğrenci edilgen bir konumdadır. Öğretmen içeriğin sunumunu önceden hazırladığı şekli ile sunar. Öğrenciler öğretmenin sunumunu dinlerler. Genellikle iletişim öğretmenden öğrenciyedir. Öğretmen öğrenci ilişkisi aşırı bir kurala bağlanmıştır. Örneğin; konuşmak isteyen öğrencinin ayağa kalkması gibi. Sınıf içi kurallar katıdır. Kuralların belirleyicisi okul idaresi ve öğretmendir. Kurallar belirlenirken öğrenci görüşleri sorulmaz. Yetişkinlerin yaptıkları doğrudur felsefesi hakimdir. Hatta bu doğru olan şeyler tartışılmaz da. Tartışılması üstlere karşı itaatsizlik olarak algılanır. Böyle bir ortamda birey kendini ifadeden yoksun kalacaktır. Kendini ifade edemeyen bireyler ileride davranış bozuklukları göstereceklerdir. Bu defa öğretmen bu bozuk davranışı olan öğrencilerle uğraşmak zorunda kalacaktır.

Çünkü, öğrenciler kişilik yapıları ve benlik tasarımlarının farklı olması nedeniyle, otorite simgesi olarak algıladıkları öğretmenlerine, farklı tepkiler geliştirirler. Ancak, öğretmen kendince uysal ya da yaramaz olarak tanımladığı bu öğrencilerin, gerçekte uyum sorunları yaşamakta olduklarını göremez. Bu durumda genellikle, öğretmen yaramaz olarak tanımladığı öğrencilere karşı açık ya da örtülü bir mücadele başlatır (Aydın, 1998:3-4). Bu mücadele daha çok suçlama, yargılama, cezalandırma şeklinde olmaktadır. Ancak sınıf içinde bir anlamda karşıt gruplar oluşturmak şeklinde

sürdürülen bu yaklaşımla, insancıl ve eğitsel bir ortamın sağlanması mümkün olmaz. Bu durum eğitimde yabancılaşmayı doğurur. Yabancılaşma, öğrencinin kendine, eğitime, diğer insanlara ve yaşama yönelik duyarsızlaşmasını tanımlamaktadır (Aydın, 1998:4).

Bu yaklaşım, öğrencilerde olduğu gibi, öğretmenlerde de eğitimin çekilmez hale gelmesini sağlar.

Geleneksel sınıf yönetimi yaklaşımı, geleneksel yönetim anlayışının öğretmence sınıfta uygulanışdır. Bu anlayışta insanın çok kolay yönetilebileceği kabul edilmiştir. İnsanları yönetmek için ise, onları tek otoriteye bağlamak ve ona itaat ettirmek gerekmektedir.

Bu anlayış örgütte güç ve yetkiye ağırlık vermiştir. Güç ve yetki, örgütün temeli olarak kabul edilmiştir. Bu düşünce sisteminin özü, insanların verimli makinalar olarak programlandırılabilceği görüşüdür (Aydın, 1994:103).

Çağdaş Yaklaşım

Çağdaş yaklaşım, örgütteki insan ögesine yönelik bir süreçtir. Sınıf yönetiminin merkezinde öğrenci bulunur. Geleneksel sınıf yönetiminde geçerli olan otorite, çağdaş yaklaşımda yerini etkileşmeye bırakmıştır. Etkileşmenin önemi ortaya çıktıktan sonra, öğrenciyi etkilemek için çeşitli teknik ve yöntemler geliştirilmiştir. Güdüleme, liderlik, terapi ve duyarlık eğitimi gibi (Aytekin, 2000:72). Bu yaklaşım esnek ve katılımcı bir şekilde yapılandırılmıştır. Öğrencinin duygusal, zihinsel ve düşünsel gelişimlerine hizmet eden bir yaklaşımdır.

Burada eğitim-öğretim etkinliklerinin merkezinde öğrenci yer alır. Öğrenci sınıf yaşamının nesnesi değil, öznesi durumundadır. Sınıfta yapılacak etkinlikler, uyulması gereken kurallar demokratik bir biçimde tartışılır. Bu tartışmada, öğretmen daha çok rehberlik rolü oynar (Aydın, 1998:4).

Sınıfta yapılan etkinliklere, bütün öğrencilerin katılımı sağlanır. Konuşmak istemeyen öğrenci zorla konuşturulmaz; ancak, konuşabileceği ortam yaratılır. Hep belli grup ve kişiler konuşturulmaz azınlıktaki grupların görüşlerinin de alınmasına çalışılır.

Çağdaş sınıf yönetimi yaklaşımı, sınıfi bir sistem olarak ele alır. Bu anlamda sınıf: öğrenci, öğretmen, ders programları, eğitim ortamı gibi iç, okul, çevre ve aile gibi dış etmenlerin etkileştiği bir alandır. Dolayısı ile sınıf içi yaşam, gerçek yaşamdan yalıtılmış bir ortam değil, canlı ve dinamik süreçler toplamıdır (Aydın, 1998:5).

Çocuğu merkeze olan öğretimde, çocuk risk almaya hazırdır. Öğretmen yol göstericidir ve sınıf atmosferi de demokratiktir. Öğrencinin risk alması demek karar vermeye ortak olması, araştırması, üretmesi ve paylaşmasıdır. Öğretmenin yol göstermesi demek modellik etmesi, öğretmesi, ilgilenmesi ve koruyucu olmasıdır. Demokratik sınıf ortamı ise hareketlerde serbestlik, güdüleme, yönlendirme, söz hakkı verme gibi durumlara uygun atmosferdir (Akyol, 2000:179).

Sınıfta öğretmen, öğrencilere dostça bir tavırla yaklaşmalı, onları anlamaya çalışmalıdır. İçerik sunumunda başlangıç noktası, kendi bildikleri değil, öğrencinin bildiği olmalıdır. Öğrencilere yapılan hitap ve atıflarda onların yaş ve psikolojileri dikkate alınmalıdır. Öğretim yöntem ve tekniklerin seçimi öğrenciye göre yapılmalıdır. Öğrencileri, hep doğru yapmaya değil, doğru şeyler yapmaya özendirmeli. Düzeltmesi gereken davranışlarla, geliştirilmesi gereken davranışların kazandırılmasında, öğretmen kendini tek yetkili ve yeterli görmemelidir. Davranışını değiştireceği öğrencinin ailesi ve çevresinin de bu davranışın gelişime ve değişmesine katkılarını sağlamalıdır. Çağdaş sınıf yönetimi, kapıları kapalı sınıf değil, çevreye açılan sınıflar istemektedir. Bunu yapan öğretmen eğitim ve disiplin sorunlarında tek başına kalmadığını, sorunları daha rahat çözebildiğini görecektir.

Çağdaş sınıf yönetiminde bütün araç-gereç yöntem, program vb. öğrenciye hitap etmelidir. Öğrencinin dışındaki unsurlar, öğrenme aracı olarak ele alınmalıdır. Amaç, öğrenci ve onun öğrenmesidir.

Öğrencinin öğrenme, ihtiyacını karşılamak ve her birine yetenekleri doğrultusunda kendini geliştirme fırsatı vermek için, standart programlar nitelik açısından farklılaştırılarak daha geniş ve daha derin öğrenme olanakları sunulmalıdır. Bu tür programlarda amaç, öğrenciye kendisi için anlam taşıyan bir şeyler yapma fırsatı vermektir. Nerede olursa olsun, başarılı okullarda mevcut programın ihtiyaçlar doğrultusunda farklılaştırıldığı ve öğrenciler için anlamlı hale getirildiği görülmektedir (Özden, 1999:28).

Çağdaş sınıf yönetiminin varlığı, ancak çağdaş okul yönetimi ile var olabilir. Klasik yönetimin geçerli olduğu okul yönetimi anlayışı içinde, çağdaş sınıf yönetimi uygulamak çok güçtür. Çünkü bu bir anlayış ve anlayışlar halkasından ibarettir. Sınıfında yaptığı davranış öğretmenince hoş karşılanan öğrenci, aynı davranışı sebebiyle başka öğretmence eleştirilmiştir.

Çağdaş sınıf yönetimi, çağdaş düşünebilen, düşündüğünü olduğu gibi ifade edebilen, araştıran, öğrendiğini günlük yaşantısına taşıyabilen, karşılaştığı sorunları bildikleri ile ve mantığı ile çözebilen insanın yetişmesine yardımcı olmaktadır.

Unutmamak gerekir ki, toplama kamplarının planlarını yapan, kampın çitlerine elektrik veren, Sibiry'a'daki kötülükleri işleyenler, yalnız okur yazar olanlar değil, yüksek eğitilmiş kimselerdir. Demek ki, bu insanlar okur yazar olup, eğitim yerine sadece talim görmüşlerdir (Turgut, 1991, s.100).

Çağdaş sınıf yönetiminde öğretmen görgü kurallarına uyar. Kendi kişilik özelliklerini sınıf ortamına taşımaz. Öğrencilerle işbirliğine önem verir. Ortak çalışma zevkini aşlar. Bu yönde örnek olur. Öğrencilerin kendi kendilerini kontrollerine önem verir. Her durumda kırıncı olmayan açıklamalarda bulunur. Öğrencilere, karşılaştıkları problemlerin çözümünde yardımcı olur. Olumlu davranışların teşvik edilmesine önem verir. Öğretmen- öğrenci işbirliğini geliştirir.

Sınıf Yönetimi Modelleri

Öğretmen, öğretim yılının bütünü içerisinde bir ders saatinden bir döneme kadar süren çeşitli etkinlikleri planlamak, uygulamak ve değerlendirmek durumundadır. Her etkinliğin amaca uygun yürütülebilmesi farklı sınıf yönetimi modelleri gerektirir (Saritaş, 2000:52).

Eğitim alanındaki gelişmeler, toplumsal gelişmelere de bağlı olarak, sınıf yönetimi modellerini baskıcıdan demokrasiğe, şekil yönelimliden amaç yönelimliye, öğretmen ağırlıklıdan öğrenci ağırlıklıya yönlendirmiştir (Başar, 1999:14-15).

Sınıf yönetimi modelleri tepkisel, önleyici, gelişimsel ve bütünsel olmak üzere dört grupta toplanabilir.

Tepkisel Model

İstenmeyen davranışa uygun tepkiyi öngörür. Amacı kabul edilemez davranışın değiştirilmesidir. İstenmeyen davranışın kontrol altına alınmasında, ödül ve ceza caydırıcı rol oynar. İstenmeyen davranışın olumlu veya olumsuz pekiştiricilerle önlenmesi esastır. İstenmeyen sonuç, mutlaka bir tepki görür. Model, "etki tepkiyi

doğurur” endişesi ile çok dikkatli kullanılmalıdır (Sarıtaş, 2000:52-53). Etkinliklerin yönelimi, gruptan çok bireyedir. Bu modele sık başvurmak zorunda kalan öğretmenin, sınıf yönetimi becerilerinin yüksek olmadığı, diğer üç modeli dikkatli kullanamadığı söylenir (Başar, 1999:15).

Sınıfta yapılması istenmeyen herhangi bir davranış meydana gelmişse, bu model kullanılabilir.

Önleyici Model

Planlama düşüncesine bağlı, geleceği kestirme, istenmeyen davranış ve sonucu, olmadan önlemeye yönelimlidir. Amacı, sınıf sorunlarının ortaya çıkmasına olanak vermeyici bir düzenleniş ve işleyiş oluşturarak, tepkisel modele gereksinimi azaltmaktır (Başar, 1999:16). Bunun için ortam ve işleyişten kaynaklanabilecek olası sorunlar ve ortaya çıkabilecek sonuçlar hakkında önceden hazırlıklar, önleyici düzenlemeler yapılır. Ortam, plan ve programlar, kurallar dahil herşey bu anlayışla ele alınır (Sarıtaş, 2000:53). Burada önlemler alınırken, bir öğrenci ve onun davranışı dikkate alınarak yapılmaz, sınıfın tamamı dikkate alınarak yapılır. Model iyi çalıştırılırsa, istenmeyen davranışın görülme sıklığında düşme ve yok olma durumu gözlemlenecektir. Buna bağlı olarak da tepkisel modele gereksinim olmayacaktır.

Gelişimsel Model

Sınıf yönetiminde öğrencilerin, fiziksel, duygusal, zihinsel ve toplumsal gelişim düzeylerinin gerektirdiği uygulamaların gerçekleştirilmesini esas alır; bir uygulamaya geçilmeden önce, öğrencilerin ona bu açılardan hazırlanmasını öngörür (Başar, 1999:16). Jacobsen (1985:244) bu modeli dört basamaktan oluşturur (Başar, 1999:16).

Birinci basamak, onuncu yaşa kadar süren, nasıl öğrenci olunacağını öğrenildiği zamandır. Öğretmene çok iş düşer.

İkinci basamak, on-oniki yaş arası dönemdir. Sınıf yönetimine verilen ağırlık azalır. Öğrenciler olgunlaşma yolunda, sınıf düzenine uymaya, öğretmeni hoşnut etmeye isteklidir.

Üçüncü basamak, oniki-onbeş yaşları arasındadır. Öğrenciler zevk ve destek almak için birbirlerine bakarlar. Yetke görüntüsü verirler. Öğretmeni sıkıntıya sokmayı

seçebilir, bunun sonunda arkadaşlarının beğenisi de kazanabilirler. Sınıf yönetimi kurallarının nedenlerini ararlar.

Dördüncü basamak, lise yıllarıdır. Öğrenciler, kim olduklarını, nasıl davranmaları gerektiğini anlamaya başlarlar, sosyalleşir, akıllanırlar, yönetim sorunları azalır. Çocukta ana baba ve yetişkinlerin etkisi, yirmi yaş dolaylarına kadar gittikçe azalır, sonra artar. Arkadaşlarının etkisi ise, gittikçe artar.

Bütünsel Model

Sınıf yönetimini etkileyen tüm öğelerin birlikte dikkate alınmasını öngörür. Önleyici sınıf yönetimi modeline öncelik verme, gruba olduğu kadar bireye de yönelme, istenen davranışa ulaşabilmek için, istenmeyen davranışın nedenlerini ortadan kaldırmak gibi durumlar bütünsel modelde vardır. İstenen davranışın uygun ortamlarda gerçekleşeceği bilincine dayanarak ortam düzenlemeye karşın oluşabilecek istenmeyen davranışları düzeltmek amacıyla tepkisel yönetim araçlarından yararlanılmaya çalışılır (Başar, 1999:16):

Bütünsel model davranışların oluşmasında ve değiştirilmesinde birçok etkenin işe karışabileceğini ve sonucu etkileyebileceğini vurgulayarak, sistem yaklaşımına benzerlik göstermektedir. Çünkü, sistem yaklaşımında çok sayıda değişken dikkate alınmaktadır ki, çok az sayıda kesin yargıda bulunabileceği görüşündedir.

Sınıf Yönetimine Etki Eden Değişkenler

Eğitimde son hedef, bireyde bir davranış değişikliğinin yaratılmasıdır. Diğer ifade ile, sınıf yönetimi, öğrencide bir davranış değişmesini meydana getirmek için vardır. Gerçekleştirilmesi istenen davranışın kazandırılmasında tek başına sınıf ve onun yönetimi yeterli olamayabilir. Davranışın oluşumunda, bireyin özellikleri ve çevre değişkenleri de etkilidir. Uygun davranışların, uygun ortamlarda gerçekleştirilebileceğini düşünürsek, uygun çevre sağlamak koşulu ile değiştirilemeyen davranışın olmadığını söyleyebiliriz.

İlgi, gereksinim, tutum, beklenti, isteklendirme kişiyi davranışa iten güçlerle ilgili kavramlardır. Bunlar bireyin çevresinden kaynaklanan sorun odaklarında da çözümleri büyük ölçüde çevrede olan durumlardır (Başar, 1999:19).

Burada sınıf yönetime etki eden değişkenlerden uzak – yakın çevre, aile, okul, öğretmen, öğrenci, program, eğitim ortamı ve eğitim yönetimi ele alınacaktır.

Uzak Çevre

Öğrencinin göstereceği davranışları zaman zaman etkileyen öğelerden oluşur. Bu öğeler kendi toplumunun yaşama biçimlerinden, çeşitli araçlarla edindiği, diğer ülkelerin insanların yaşama biçimlerine kadar uzanır (Başar, 1999, s.19). Çevredeki basın organları da, okulun faaliyetlerini topluma yansıtma konusunda önemli rol oynar. Basın aynı zamanda, okullardaki faaliyetler üzerinde bir kontrol aracı olarak iş görür (Fidan ve Erden, 1991: 79).

Evinde televizyon izleyen öğrenciler, izledikleri belgesel ve filmlerdeki yaşantı biçimlerine özenabilir. Ertesi gün öğrencinin bu davranışları sergilediği gözlemlenebilir. Öğrencinin yaptığı bu davranış, yaşadığı toplumun yaşam biçimlerinin izleri olabileceği gibi, yabancı ülke yaşam biçimlerinden de olabilir. Sınıf yönetiminde, öğretmeni aşan durumlar vardır. Öğretmen sinema, gazete, dergi ve televizyon yayınlarına müdahale edemez. Ancak, öğrencilerine ve ailesine bu tür yayınların niteliği hakkında aydınlatıcı bilgi verebilir. Yayın kuruluşları ile yazılı ilişkiye girerek bu konularda düzenleme yapmalarını önerebilir.

Yakın Çevre

Yakın çevre, öğrencinin hergün içinde bulunduğu sınıf, okul, aile ve boş zamanlarını geçirdiği mekanlar olarak alınabilir.

Sınıf çevresi, yalnızca öğretmenleri değil, aynı zamanda öğrencinin tutumlarını, kişiliğini, öğrenme güdüsünü ve hızını etkileyen en önemli etkenlerden biridir. Herşeyden önce öğrenci, hoşlandığı, rahat ettiği, olumlu bulunduğu çevrede bulunmak isteyecek ve o ortamda bulunmaktan zevk alacaktır (Açıkgöz, 1996:127).

Öğrenci ve okul çevresinin kültür yapısı sınıfı etkiler. Çevre kültürü öğrenci aracılığı ile sınıf ortamına kadar taşınır. Öğretmenin görevi, öğrencilere sınıf ortamına taşınan bu öğelerin olumlularından yararlanıp, olumsuzluklarını önlemeye çalışmaktır.

Öğretmen toplumu bir sınıf gibi kullanabilmelidir. Çevrenin bir sınıf gibi kullanılabilmesi için de, önce öğretmenin çevreyi çok iyi tanınması, kültürel geçmişini, bugününü, kaynaklarını, güçlü ve zayıf yönlerini, değişim ve değişime direnir güçlerini bilmesi gerekir (Başar, 1999:20). Bunların yapılabilmesi öğretmenin görev yaptığı çevreyi tanınması ve geniş çaplı araştırma yapmasına bağlıdır.

Çevrenin doğal ve kültürel zenginlikleri, okulun eğitim programının konusu ve araçları olmalıdır. Bu yüzden okul, çevredeki endüstri, sanat kuruluşları ile yakından işbirliği kurmalı, gerektiğinde her fırsatta öğrencilerini çevre ile iç içe eğitmelidir (Başaran, 1993:99).

Çevrede rastlanan olumsuz davranışların değiştirilmesi, sınıf etkinliklerinin çevreye taşınması ile gerçekleşebileceği gibi, çevrenin okula taşınmasıyla da sağlanabilir (Başar, 1999:20).

Öğrenciler gösterdikleri davranışların çoğunu arkadaş grupları içinde edinmişlerdir. Öğrencinin sınıf dışında ilişki kurduğu arkadaş gruplarının etkinlikleri bilinmelidir. Davranışı değiştirilmek istenen öğrencinin, değiştirmek istediğimiz davranışı gösteren arkadaş gruplarına yönlendirilmesi gerekliliği vardır. Eğitim kurumları yalnızca kendilerine gelen bireyleri eğitmemeli, eğittiği bireyin çevresini de eğitmelidir. Ancak bu şekilde eğitim amacına ulaşabilir. Unutmamak gerekir ki, davranışı etkileyen çok değişken vardır. Sınıf bu değişkenlerden sadece birisidir. Ama önemli bir değişkendir. Bunun dışında daha birçok değişken vardır. Bu değişkenler, davranışın oluşumu üzerinde ortak hareket etmelidir.

Aile

Aile, toplumun temel niteliklerini taşıyan en küçük birimdir. Eğitim aile ile başlar. Çocuğun sağlıklı bir benlik algısı geliştirerek özerkleşmesi, ailenin tutumuna bağlıdır. Çocuk kendine yetmeyi, paylaşmayı, yaşama etkin biçimde katılmayı barışçı ve uyumlu olmayı ailede öğrenir. Okul çağına gelmiş çocukların kişilik yapıları önemli ölçüde şekillenmiştir (Aydın, 1998:25). Kazanılan bu davranışların sonradan değiştirilmesi çok güç olur. Tembel –çalışkan, doğrucu-yalancı, pısrık-girişken, bencil-diğercil benzeri ikilemlerin kazanılması ailede başlar, gelişir, çoğu zaman da pekişir (Başar, 1999:21).

Ailedeki çocuk sayısının azlığı veya çokluğu ailenin çocuk üzerindeki etkisini değiştirmektedir. Kalabalık aileler çocuklarına bireysel olarak daha az zaman ayırırlar, onlarla daha az ilgilenirler. Az çocuklu ailelerin ise çocuklarına ayıracakları zaman dilimi daha büyük olacaktır. Çocuklara ayrılan zaman sınırlı olduğunda onların gereksinimleri anlaşılamayacak ve dolayısı ile sorunlu durumda olacaklardır. Tek çocuklu aile, bütün ilgiyi çocuklarında topladıkları için, onu şımartabilirler. Dengeyi sağlamak ailenin eğitimi ile orantılı olacaktır.

Maddi gereksinimi karşılanmayan öğrenci davranışlarının düzeltilmesi, ailenin gelirinine bağlı olduğundan bu durumda okul ve sınıf yönetimi çözümsüz kalabilmektedir. Ancak, yardımlarla bir takım katkıda bulunmaya çalışılır. Aile içi çatışmalar ve ailenin çocuk üzerindeki baskılarını çocuk davranışlarını olumsuz etkilemektedir.

Anne baba beklentileri, öğrenci üzerinde önemli bir güç olmaktadır (Başar, 1999:22). Anne babanın çocuklarının güçlerini çoğu zaman bilemezler. Bilselerde onlar hep yüksek beklenti içinde olurlar. Kapasitesinin üzerinde başarı beklenen öğrenci, eğer bu başarıyı gösteremez ise, çevresi ve anne babasının yanında aşağılanacağı kaygısı taşımaktadır. Hatta intiharlara varan durumlar bile gözlenebilir.

Öğretmen, sınıfı ve sınıfını oluşturan öğrenci aileleri arasında bir denge kurmaya çalışmaktadır. Bunun yolu da, ailelerle iletişimidir. Öğretmen ailelerle yüz yüze olabileceği gibi çeşitli iletişim araçları yardımı ile de iletişim kurabilir. Genellikle sınıfında yaptığı veli toplantılarında pek bireysel olmasa bile, genel olarak öğrenci veli ikilisi görüşülür. Velilerle yapılacak toplantı ve görüşmelerin yeri ve zamanı iyi ayarlanmalı, onları kırııcı ve inciltici davranışlardan kaçınılmalıdır. Bunlara uyulmadığı takdirde umulan yarar sağlanamayacaktır.

Öğretmen, aileler ile sadece herhangi bir sorunla ilgili bilgi alışverişinde bulunmak için değil, öğrencinin gelişimi ve başarısından dolayı duyduğu kıvancı yansıtmak için de görüşmelidir (Aydın, 1998:27).

Çocuk dünyaya geldiği anda aile onun eğitimini üstlenmiş, sonrada onu okul tamamlamıştır. Okul ve aile çocuğun yaşamının önemli bir bölümünün geçtiği yerlerdir. Çocuk açısından ikiside eğitim kurumlarıdır. Öyleyse, ailedeki eğitim ile okuldaki eğitimin bütünler olmasına dikkat edilmelidir. Ne yazık ki bu çoğu zaman mümkün olamamıştır. Eğer öğretmen öğrencileri hakkında bir yargıya varacaksa, bunu öğrencinin ailesi ile yaptığı uzun ve kapsamlı görüşmeden sonra yapması, sağlıklı

kararın verilmesine yardımcı olacaktır. Çünkü çocuklar, yaşadıkları sosyal çevrenin bir parçasıdır. Dolayısı ile onların gösterdikleri davranışlarda o çevrenin bir parçasıdır.

Okul

Okul sosyal bir sistemdir. Örgütlemeye sistem yaklaşımı, örgütü bir canlıya benzetir. Bir canlı nasıl ki, üretmek, yaşamak, çevreye uymak, beslenmek ve kendini yönetmek için alt sistemlerle donatılmış ise, bir örgüt de, bu alt sistemlerle donatılmak zorundadır. Sistem, birbirlerini düzenli biçimde etkileyen, birbirlerine dayanan öğelerden (alt sistemlerden) oluşan bir bütündür. Sistem yaklaşımına göre, bir okulun, amaçlarını gerçekleştirebilecek bir yapıya ulaşabilmesi için, alt sistemleri ile birlikte bir sistem bütünlüğüne kavuşması gerekir. Tıpkı insan bedeninde olduğu gibi, okulu oluşturan alt sistemlerin de, okulun amaçlarını gerçekleştirmek için, birbiriyle eşgüdümленerek bir bütünlük içinde çalışmasını sağlayacak bir örgütlemeye gereksinme vardır. Okulun alt sistemleri ise, üretim, alışveriş, uyarılma, yaşatma ve yönetim alt sistemleridir (Başaran, 1993:17-25).

Okul dediğimiz örgütün en önemli ve açık özelliği, üzerinde çalıştığı ham maddenin toplumdan gelen ve topluma giden insan oluşudur. Böylece, okulun birey boyutu kurum boyutundan daha duyarlı, informal yani formal yanından daha ağır, etki alanı yetki alanından daha geniştir. Gerçekten sosyal bir sistem olarak kurulması ve çalışması gereken okul ortamında, davranış bilimleri ve insan ilişkilerinin yeri bu bakımdan büyük önem taşır (Bursalıoğlu, 1987:57).

Okul özel bir çevredir. Eğitim genellikle dolaylı bir girişim olduğundan, bu amaçla okul denilen özel bir çevre yaratılmıştır. Bu yapılırken, gerçek çevrede olmayıp istenen, yahut olup istenmeyen kavram ve süreçlerin bu özel çevrede yer alıp almamasına dikkat edilmiştir. Bu özel çevrenin görevi, çocuğa gerçek çevreyi kolaylaştırarak, temizleyerek ve dengeleştirerek öğretmektir (Bursalıoğlu, 1987:58-59).

Okul bina ve çevresi olarak görünüşü kullanış kolaylığı, sağlık koşullarına uygunluğu ve bulunduğu mekan itibarıyla çekici olmalıdır. Güzel görünümlü okullar, öğretmen, öğrenci ve veli moralleri üzerinde olumlu etki yapmakta, bağlı olarak davranışı da etkilemektedir.

Lavabo, tuvalet, sıra gibi kullanılan alan ve araçları öğrencilerin gelişim özelliklerine uygun olmalıdır. Tuvalet başına düşen öğrenci sayısı ile, dersler arasındaki boş zaman tutarlı olmalıdır (Başar, 1999:24).

Okulların öğrenci mevcutlarının kalabalık oluşları, beraberinde bir yığın da sorun getirmektedir. Öğretme yöntemi seçimi, araç-gereç temini, disiplin sorunu vb.gibi sorunlar eğitim-öğretimi ve dolayısı ile de sınıf yönetimini etkilemektedir.

Okulun var olan maddi varlıkları ve insan gücü arttıkça, öğretmenin kendini işe verme davranışında değişimler olmaktadır. Derse girerken götüreceği araç-gereci okulunun dolabında rahatlıkla bulan bir öğretmen, araç-gereç kullanımının verdiği rahatlığı yaşayacaktır. Ders onun için sıkıcı olmaktan çıkmış olacaktır. Ters durumda, ders çekilmez hal alabilir. Kalabalık sınıflarda ders işleyen öğretmen yöntem seçiminde zorlanmaktadır. Öyle yöntemler vardır ki, öğrenci sayısını sınırlamaktadır. O zaman kalabalık sınıflara en uygun yöntemi seçmek gerekir ki, onun da birçok mahsurları (sınırlılıkları) vardır. Örneğin: Anlatım yöntemi.

Okulların kalabalık oluşları ile, disiplin sorunlarında kendini gösterir. Disiplin olaylarında artma meydana gelir. İletişim eksikliği bazı öğrencileri davranış bozukluğuna itmiş olabilir. Sınıfında kendisini dinletemeyen veya söz alıp konuşamayan öğrenci, dikkat çekmek amacıyla aykırı davranışlar gösterebilir.

Okulun kalabalık olmasının yararlarından da söz edilebilir. Okul genişledikçe program derinliği ve çeşitliliği artırılabilir. Çünkü, daha farklı yetenektekiler okulda bulunabilir, istek çoğaldıkça sunu artabilir. Kalabalık okullarda, kullanım zamanı az olan kaynakların kullanımı ekonomikleşir (Başar, 1999:25).

Okulda bulunan ders araç-gereçlerinden optimal düzeyde yararlanılmalıdır. Okuldaki ders araç-gereçleri vitrinlik değildir. Onlar öğrencinin öğrenmesine hizmet eden araçlardır. Öyle ise, öğrenci onları kullanmalı, ondan yararlanmalı ve işi bitinceye yerine götürmeli. Bazı araçlar kırılacak, eskiyecek vs. bunlar büyütülmeyecek. Önemli olanın bunlardan yararlanmak olduğu unutulmamalıdır. Sınıf ortamında duvarlara asılan resim ve levhalarda öğrencinin ulaşabileceği yükseklikte bulunmalıdır. Aşağıda olursa kirletilir kaygısından kurtulunmalıdır.

Yönetimin demokratik olması, öğretmen ve öğrencilerin okulla ilgili kararlara katılımının sağlanması, hem öğretmen moralini, hem de öğrenci başarısını etkilemektedir (Başar, 1999:25).

Okul yöneticisi, okulla ilgili çalışmalara ve yapılacak işlere öğretmen ve öğrencilerinde katılımını sağlamalıdır. Yapılacak çalışmalar ile ilgili kararlar verilirken, öğretmen ve öğrenci görüşlerinin de alınması, alınan karara katılması gerekmektedir. Çünkü insan yapacağı işin kararına katılırsa ve o kararı verenlerden birisi ise, işin yapılmasında daha istekli çalıştığı görülmüştür.

Okul yönetiminde öğretmenler de önemli bir etkidir. Bu nedenle yönetimin, öğretmenlerin moral ve iş doyumunu gözetmesi gerekir. Öğretmenlerin beklenti ve gereksinimlerinin bilinmesi ve karşılanabilmesi ise, öğretmenler kurulunun yönetsel etkililiğinin artırılmasına bağlıdır. Böylece okul yönetiminde karar sürecine etkin bir biçimde katılma olanağı bulan öğretmenlerin, mesleki tutumları gelişirken, başarı için güdülenmeleri kolaylaşır, ayrıca bu yolla kurumda olumlu bir kültür de geliştirilebilir (Aydın, 1998:24).

Öğretmenler, kurumları ile ilgili eğitsel öğeleri bilmeli, bunlardan yerinde ve zamanında en verimli şekilde yararlanmalı, ihtiyaç duyduğu zamanda bunları amaca uygun olarak değiştirmeye ve geliştirmeye çalışmalıdır.

Öğretmen

Okul denilen sosyal sistemin, en stratejik parçalarından biri öğretmendir. Öğretmenliğin meslek olarak seçilmesinde sosyal, ekonomik ve psikolojik etkenler rol oynar. Meslekteki başarısına, seçim etkeni kadar, öğretmenin sosyal sınıfı, kişiliği ve çalıştığı okuldaki çeşitli öğeler etki yapar. Bu konuda önemli iki nokta, öğretmenin sosyal rolü ve statüsüdür. Sosyal rol, bireyden beklenen davranışların bütünüdür. Statü bu rolün önemine verilen değer olarak görülebilir. Öğretmenin rolü, bir bakıma onun öğretmenlik anlayışına dayanır. Statüsüne gelince, bu statü öğretmenin sosyal sınıfına, çalıştığı çevreye, sosyal ilişkilerin çeşit ve derecesine, çevre kalkınmasına katılma çabalarına göre değişir. Genellikle öğretmenler orta sınıftan gelir ve bu sınıfın değer ve davranışlarını gösterirler (Bursalıoğlu, 1987:69-71).

Eğitim işgöreni denildiğinde ilk anda akla gelen öğretmendir. Çünkü eğitim hizmetlerini üreten öğretmendir. Okulun varlığının nedeni, eğitim hizmetlerini üretmektir. Okulun eğitim hizmetlerini üreten öğretmen, eğitim sisteminin vazgeçilmez işgörenidir (Başaran, 1993:123).

Öğretmenin okuldaki rolünü Tezcan (1994: 304-308) şöyle sıralamaktadır: Bilgi yayıcılık, disiplinlilik, yargıçlık, sırdaşlık, ana-babalık rolü, toplumsallaştırma, metodolojik olarak öğretmen, önderlik, nasihatçılık ve moral bir atmosferin yaratıcısı olarak öğretmen.

Öğretmen bu görevleri yerine getirebilmesi için gerekli donanıma bilgi, beceri ve tutum yönünden sahip olmalıdır. Çünkü, etkili bir sınıf yönetimi için, gerekli olan eğitim süreçlerinin düzenlenmesinden ve yürütülmesinden öğretmen sorumludur.

Öğretmen sınıfın nabzını elinde tutan bir doktor, yaşamın kurallara uygun gerçekleşmesine özen gösteren bir hekim, sınıf içi uyum ve ahengi sağlayan bir orkestra şefidir (Aydın, 1998:18). Bunun için de öğretmenin değişen ve gelişen eğitim – öğretim durumlarını takip etmesi gerekmektedir. Bu değişimleri takip etme öğretmenin bireysel çabaları ile olabileceği gibi, okul yönetimi veya üst yönetimlerce de sağlanabilir. Kendini yenilemeyen sistemler nasıl devre dışı kalıyorlarsa, kendini yenilemeyen öğretmende okul içinde devre dışı kalmalıdır. Ancak, bu sistemin işleyiş ve anlayışına bağlı bir durumdur.

Bireysel ayrılıkların farkına varıncaya kadar, herkesten aynı konuda aynı başarı beklenmişti. Konuya yatkınlığı, olanları başarılı, diğerleri başarısız damgası ile damgalanmıştır. Oysa bireysel ayrılığın farkına varıldığı şu günde bile hala öğrencileri, çalışkan, tembel, yaramaz, uslu, akıllı vb. gibi sıfatlarla gruplayan öğretmenler mevcuttur. Eğitimin amacı bütün insanları aynı konuda aynı düzeye getirmek değildir. Eğitimin amacı her bireyin geliştirilmeye uygun yönlerini tespit edip, bu yönlerini geliştirerek, bireye yardımcı olmaktır. Eğitim, bireye kendisi olma hakkını verir.

Yaşamın amacı mutlu olmaktır. Birey ancak gerçek benliğine ulaşarak ve kendisini tanıyarak mutlu olur (Aydın, 1998:18-19).

Sınıf yönetiminde olması gereken öğretmen modelini Aytekin (2000: 73-75), şöyle sıralamaktadır:

- 1- Güvenilir kişiliği olmalıdır.
- 2- İnsan sevgisi ile dolu olmalıdır.
- 3- Öğrencilerin bireysel farklılıkların bilincinde olmalıdır.
- 4- Öğrencilerin eğitim hakkına sahip olduğunun bilincinde olmalıdır.
- 5- İnsan haklarına ve demokrasi ilkelerine saygılıdır.
- 6- Tehdit ve korku yaptırımı yerine, sevgi ve saygı yaptırımı kullanmalıdır.

- 7- İyi iletişim kurmalıdır.
- 8- Eğitim sürecini düzenleyen kurallarda değişmeleri kabullenmelidir.
- 9- Öğrencilere değer verilmelidir.
- 10- Çifte standartlardan kaçınılmalıdır.
- 11- Öğrencilerin sınıf içinde haklarının bulunduğu kabul edilmelidir.

Başarılı öğretmenin davranış tanımları:

- 1- Öğrenmek ve öğretmekten haz duyar.
- 2- Enerjik, sağlıklı ve üretkendir.
- 3- Duygusal ve düşünsel olgunluğa sahiptir.
- 4- Özgüven duygusu gelişmiştir.
- 5- Heyecan, kaygı ve gerginlikten uzaktır.
- 6- Öğrencilerini değerlendirmede nesnel davranır.
- 7- Çevresindeki insanlara sevgi ve özen gösterir.
- 8- Öğrencileri ile birlikte olmaktan haz duyar ve bu birlikteliği sevgi içinde olumlu amaçlara yönlendirir.
- 9- Coşkulu, istekli ve düzenlidir.
- 10- Doğru ve yansızdır.
- 11- Sakin hoşgörölü ve sosyaldır.
- 12- İnsanlarla iyi ilişkiler kurma becerisine sahiptir.
- 13- Espriyi, mantıklı ve duyarlıdır.
- 14- Öğretmenliğin mesleki saygınlığını yükseltecek bir kişilik örüntüsüne ve uygar bir yaşam anlayışına sahiptir.
- 15- Öğrenciler arasında bireysel farklılıklar nedeniyle öğrenme güçlükleri veya davranış bozuklukları olabileceğinin bilincindedir.
- 16- Öğrencilerini, kendi güdülerini doyurmaları için motive eder ve bu amaçla uygun eğitim yaşantıları örgütler.
- 17- Öğrencileri ile, egemen olma kaygısından kaynaklanan buyurgan bir anlayışla değil, eşit ve demokratik bir yaklaşımla insancıl ilişkiler kurar.
- 18- Öğrencilerin bireysel varlıklarını ve özgün kişilik özelliklerini tanıma ve anlama yetisine sahiptir.
- 19- Anlamaya ve paylaşmaya yönelik bir öğretim stiline sahiptir.

20- Öğrenme ve öğretme ilke ve yöntemlerini etkili bir biçimde kullanır.

21- İşlerini zamanında ve düzenli bir şekilde yapar.

22- Öğrencilerin bireysel gelişimlerini izler ve onlara bu süreçte gerekli yardımı yapar.

23- Her konuda olduğu gibi öğretim konusunda da öğrencilerinin görüş ve önerilerine açıktır.

24- Öğretimi öğrencilerinin ilgi, beklenti ve gereksinimlerine yönelik bir anlayışla planlar.

25- Öğrencilerinin öğrenme güçlüklerini anlama ve giderme konusunda, sevecen ve yardımcı bir tutum gösterir.

26- Yapıcı ve yönlendirici bir disiplin anlayışına sahiptir.

27- Davranış sorunlarını, ortaya çıkmadan önce sezebilecek mesleki öngörüye sahiptir.

28- Kendini yetiştirmeye karşı yoğun bir ilgi ve duyarlılık gösterir.

29- Çevredeki bilgi kaynaklarına ulaşmak ve bunlardan öğretim amacıyla yararlanmak için, gerekli özeni gösterir (Aydın, 1998:20-22).

Öğrenci

Öğrenci kavramı, eğitim ve öğretim sürecinde ki insanın, bireyin adıdır. Öğrenci kavramının içeriğinde, sadece öğrenen ya da bilgilenen bir kişi olma özelliği değil, genel anlamda, eğitilmek istenen bir kişi olma özelliği vardır. Bu anlamıyla öğrenci, eğitim süreci içinde, eğitim ve öğretim süreçlerini bir bütün olarak yaşayan ve bu yaşantı sonucunda, bilişsel, duyuşsal, devinişsel davranışlar yanında, törel davranışlarının da amaçlı ve olumlu yönde değiştirilmek istenen kişidir. Arap ve Fars dillerinde kullanılan “talebe” teriminin karşılığıdır (Topses, 2000:2).

Okul öğrenciyi hızla sanayileşen ve şehirleşen bir çevre ve topluma, demokratik vatandaşlığın git gide güçleşen görevlerine, bilimsel yöntem ve üretim geçerli olduğu bir dünyaya, artan ve çeşitlenen bilgi ve becerilere, ayrıca her öğrencinin yetenekleri, ilgileri ve gereksemelerine göre hazırlamalıdır. Öğrenci okulda sadece çeşitli bilgi beceriler değil, değerler, görüşler ve davranışlar öğrenir ve bunlar öğrencinin kişiliği üzerinde bilgi ve becerilerden daha az etkili değildir. Kuşkusuz öğrenci davranış kalıplarından çoğunu daha okula gelmeden aile içinde kazanır. Ayrıca bu

alışkanlıklardan kötü olanların okul tarafından giderilmesi, çok zor ve hatta olanaksızdır (Bursalıoğlu, 1987:77). Okul çocuğun aile ve çevresinden getirmiş olduğu bu davranış kalıplarının istendik olanı geliştirme, olmayanı değiştirme yoluna gider. Burada sorumluluğun büyük kısmı sınıf öğretmenine düşmektedir.

Sınıf ortamında bulunan her öğrenci, kendi içinde ayrı bir dünyaya sahiptir. Gelişim özellikleri, zihinsel aktiviteleri, sosyal gelişimleri farklıdır. Bu farklılık doğaldır. Çünkü öğrencilerin herbiri farklı ana-babadan, farklı sosyo-ekonomik ortamdan ve farklı kültüre sahip ailelerden gelmektedir. Dolayısı ile öğrenciler geldikleri ortamın davranışlarını doğal olarak sınıf ortamına da taşıyacaklardır. Diğer husus öğrencinin bir takım özellikleri vardır. Örneğin bedensel ve zihinsel yönden aksaklık, arıza durumu gibi.

Ailede ve diğer ortamlarda çocuğa güven duygusu verilmemişse, bu çocuk görev ve sorumluluk almaktan kaçınacaktır. Uygun ortam yaratıldığında her öğrenci öğrenebilir. Tümüyle işe yaramaz bir insan yoktur. Her insanda geliştirilecek bir özellik vardır. Önemli olanın bireydeki bu gelişmeye uygun özelliğin tespit edilmesi ve geliştirilmesidir. Böylece bu bireye başarıyı tatma zevki verilmiş olacaktır.

Öğrencilerin yaşları itibariyle gösterecekleri davranışlarda değişimler olacaktır. Öğretmenin bu değişimlerin neler olduğunu bilmesi ve buna karşı göstereceği davranışlara da hazır olması gerekir. Bunu sınıf düzeyinde de gözlemleyebiliriz. Önemli olanın, bu dönemde olanların normal ve doğal karşılanması ve öğrencilerin damgalanmamasıdır. Bu konuda öğretmenin öğrencilere daha etkin ve işlevsel rehberlik yapması gerekir.

Çocuk aileden aldığı değerlerle okuldan aldığı değerleri örtüştürmeye sahiptir. Eğer bunlar arasında bir örtüşme sağlanamazsa, çocuk burada bir ikilem yaşar. Bunun olmaması için öğretmenin çevresindeki toplumun yapısını iyi tanımalı ve sınıfta da ortak değerler yaratmaya çalışmalıdır. Burada öğretmen bilimsel olduğuna inandığı değerleri öğrencilerine verecek, ancak bu konuda öğrenci aileleri ile temasa geçerek, değer yargıları konusunda onları aydınlatmalıdır. Kuru bir inatlaşma yarar sağlamaz.

Okul ortamında dolayısı ile sınıfta, bir çok şey öğrencide korku yaratan durumlardır. Müdürün ve öğretmenin davranışlarının bir kısmı, sınavlar bunlardan başlıcasıdır. Müdürün ve öğretmenin davranışları öğrenciye güven vermelidir. Öğrenciler istedikleri soruyu ve konuşma ihtiyaçları, uygun ortamda müdür veya

öğretmenle giderebilmeliler. Öğrenciler sınava sınav var diye çalıştırılmamalı. Öğrenmeyi gerçekleştirici bir yaklaşım izlenmeli.

Öğrenci sınav için değil, öğrenmek için güdülenmelidir (Sarıtış, 2000:75).

Sınıftaki her öğrencinin bir takım beklentisi vardır. Sınıf, dolayısı ile öğretmen ve okul idaresi öğrencinin bu beklentilerine karşılık verdiği oranda beklediği olumlu davranışı gördüğü, aksi durumda istenmedik davranışlarla karşı karşıya kaldığı görülmüştür. Bunun içinde sınıfta çeşitli öğrenme ortamları yaratmalı ve öğrencinin bu ortamlardan yararlanarak kendini geliştirmesi sağlanmalıdır.

Program

Program, belli öğrencileri, belli zaman süresi içinde yetiştirmeye yönelik düzenli eğitim durumlarının tümüdür (Ertürk, 1991:14). Eğitim programları ne amaçlar listesidir, ne de öğretmenin eline verilen ve uyması istenen basılı bir kitaptır. Eğitim programı kavramı, belli bir taksanomi içinde düzenlenen amaçları, bu amaçların dile getirdiği davranışların gerçekleşmesi için gerekli muhtevayı, uygulamada kullanılan metodları, değerlendirmeyi, amaçları destekleyen kol faaliyetlerini ve ders dışı faaliyetleri kapsar (Varış, 1988:18-22).

Genel olarak bir eğitim programı, hedef, eğitim durumları ve değerlendirme öğelerinden oluşur. Program hazırlanırken, önce hedeflerin ortaya konması ve bu hedeflerin öğrenci davranışı yönünden tanımlanması gerekir. Bu işlemlerden sonra, sıra bu davranışları nasıl geliştirmeli sorusunun yanıtını aramaya gelir. Bu sorunun yanıtı, içerik, öğretim yöntemi, kaynaklar, araç ve gereçlerin seçimi ve düzenlenmesini içerir. (Bilen, 1996:12).

Bir program hazırlanırken, şu soruların cevapları aranmalıdır:

1- Eğitim hedefleri neler olmalıdır? Yani öğrencilere hangi davranışlar kazandırılmalıdır?

2- Kendilerinde bu davranışların gelişmesi için öğrenciler hangi yaşantıları geçirmeli, yani hangi eğitim durumlarında bulunmalıdır?

3- Bu durumlar nasıl örgütlenirse istendik öğrenci davranışlarını geliştirme bakımından en verimli olur?

4- İstendik davranışların isabetlilik durumlarında etkililik derecesi nedir?

5- Değerlendirme sonucunda ne gibi değişiklikler gereklidir ? (Ertürk, 1991:13-14)

Program hazırlanırken, amacın ne olduğu açıkça belirtilmeli. Bireyleri açık amaçlar için motive etmek kolaylaşır. Amaca ulaşmak için hangi içerikler verilmeli yani konu ne olmalı? Burada işlenecek konuların saptanması gereklidir. Konular saptanırken, bilinenden bilinmeyene, basitten karmaşığa, kolaydan zora, yakından uzağa doğru bir akış izlenmesine de dikkat edilmelidir. Saptanan konular nerelerde, hangi ortamlarda, hangi araç-gereçle ve hangi yöntemle işlenmelidir? Bunun belirlenmesi gerekmektedir. Eğer ortam hazırlanmamışsa, kazandırılmak istenen davranışın kazandırılması zorlaşmaktadır. Uygun ortam yaratılmaya çalışılmalıdır. Konuları/içeriği işledik, ne kadar başarılı olduk? Bunun için de değerlendirme yapılmalıdır. Değerlendirmede amaçlar ölçü olarak alınmalıdır. Çünkü amaçların gerçekleşme derecesi bizim için önemli olanıdır. Değerlendirme sonucuna bakarak programın ilgili bölümlerinde değişiklik yapılabilir.

Sönmez (1991:43) program ve programın öğelerini şöyle ifade etmektedir: Program, kişide gözlemeye karar verilen hedef ve davranışları, içeriği, eğitim ve sınama durumlarını kapsayan dirik bir örüntüdür. Program beş öğeden oluşmaktadır:

- 1- Kişide gözlenmesi kararlaştırılan istendik özellikler.
- 2- Bu özelliklerin göstergesi olan davranışlar.
- 3- İçerik ve konunun örüntüsü (üniteler).
- 4- Her davranışı, kişiye kazandıracak eğitim durumu (çevre ayarlaması).
- 5- Her davranışı, kişinin kazanıp kazanmadığı, kazandıysa ne derecede kazandığını yoklayan sınama durumları (değerlendirme).

Bu bağlamda program, sürekli değişmeye ve gelişmeye açık bir yapıya sahiptir; çünkü, onu oluşturan öğeler hem nitelik hem de nicelik açısından sürekli değişmektedir.

Amaç, içerik, eğitim durumları ve değerlendirme öğeleri arasında iyi bir eşgüdüm sağlanmayan, öğrencilerin ilgi ve gereksinimlerine yanıt vermeyen, işlevsel olmayan, esneklik özelliği taşımayan, uygulayıcılara yol göstermeyen, uygulanması güç ve bilimsellikten uzak eğitim programlarıyla öğrencilere istendik davranışlar kazandırılmaz (Sarıtay, 2000:76).

Program, hitap etmek istediği hedef kitlenin geneline hitap edecek şekilde düzenlenmelidir. Program ortalama seviye dikkate alınarak hazırlırsa, ortamın sağ ve

solu ihmal edilmiş olacaktır. Dolayısı ile ortamın altında bulunanlar ile üstünde bulunanlar programdan istenilen, yararı sağlayamayacaktır. Buna bağlı olarak da bu öğrencilerde disiplinsizlik olayları gözlemlenecektir.

Amaçlarına, yeteneklerine, isteklerine ve geçmiş bilgilerine uygun olarak hazırlanan bir eğitim programı öğrencinin ilgisini çekecek, işbirliği içinde olmasını sağlayacaktır (Küçükahmet, 1992:84-85). Öğrencilerin gelişim durumuna, ilgi ve gereksinimlerine uygunluğu düşük olan bir eğitim programı, pratik yararlılığı az olan içerik ve iyi bir kurgu ile sürekliliği içindeki istenmeyen davranışların kaynaklarından başlıcasıdır (Başar, 1999:113).

Sınıf ortamında işlenen derslerin kendine göre özellikleri vardır. Öğretmen derslerin bu özelliklerini bilmeli ve öğretim yöntemini buna göre belirlemelidir. Ders kendine uygun yöntemle işlenirse amaca ulaşır. Her zaman her yerde ve her ders için genel geçer ve her öğretmence kullanılabilen bir yöntem tavsiye edilemez. Öğretmen yöntem seçimini yaparken, öğrencilerinin düzeyini, hangi özelliklere sahip olduklarını, hangi davranışları kazanmaları gerektiğini, hangi araç-gereçlere sahip olduğunu, nasıl bir ortamda bulunduğunu düşünmesi gerekir. Öğretmen yöntem seçimi yaparken, duyu organlarını işe katmalıdır.

Bilinmesi gerekir ki, öğrendiklerimizin:

% 83'ünü görme,

% 11'ini işitme,

% 3,5'ini koklama,

% 1,5'ini dokunma,

%1'ini tatma duyularımızla öğreniriz. Zaman sabit tutulmak üzere insanlar;

Okuduklarının % 10'unu, işittiklerinin % 20'sini,gördüklerinin % 30'unu,hem görüp, hem işittiklerinin % 50'sini,söylediklerinin %70'ini yapıp söylediklerinin %90'nını hatırlamaktadırlar (Köklü, 2000:141).

Eğitim – Öğretim Ortamı

Geleneksel anlamda öğretim ortamı denildiğinde, düne kadar akla sadece derslikler gelmekteydi. Oysa, çağdaş anlamda öğretim ortamı denildiğinde bu ortam personel, araç –gereç ve özel düzenleme yaklaşımlarını içine alan yer olarak düşünülmektedir. Eğitim –öğretim ortamlarının düzenlenmesi, etkili ve verimli öğretme

– öğrenme etkinliklerinin gerçekleştirilmesinde önemli bir öğedir. Sınıf içi uygulamaların başarısı, iyi bir öğretim ortamının düzenlenmesi ile gerçekleşir (İmer, 2000:151). Eğitim ortamı, öğrenme – öğretme etkinliklerinin meydana geldiği alandır. Daha geniş bir tanımla, öğrenme, öğretme süreçlerinde bilgi iletme işleminin meydana geldiği ve öğrencinin konuyla etkileşimde bulunduğu personel, araç-gereç, tesis ve organizasyon öğelerinden oluşan çevredir. Önceleri dört duvardan oluşan ortam anlayışı, öğretmenin daha etkili ve kolay öğretim yapabileceği, öğrencinin ise, daha kolay ve kalıcı öğrenmelerini gerçekleştirebileceği ve her ikisinde rahat edebileceği ortam anlayışına kaymıştır.

Çağdaş sınıf ortamı öğrenme için rahat bir çevre sağlamalıdır. Dolayısıyla geleneksel anlamda kullandığımız sınıf ortamı kavramı da değişikliğe uğrayarak, “öğrenme laboratuvarı” olarak yerini almıştır (İmer, 2000:152-153).

Öğretmen ve öğrencilerin eğitim – öğretim ortamlarından yararlanabilmeleri, bu ortamların düzenlenmesine bağlıdır. Bu ortamdaki insan gücü ve insan gücü dışı öğelerin amaçlar doğrultusunda işe koşulması gerekir. Öğrencinin içinde bulunduğu çevre ve ortam onun davranışlarına yansır. Bunun için fiziki, sosyal ve psikolojik bir çevrenin olması gerekmektedir. Unutmamak gerekir ki, eğitim çevresi düzenlenirken bir uzman görüşünden yararlanılmalıdır. Çünkü o çevre (ortam) yetiştirmek istediğimiz bireyi şekillendirecektir. Bir öğrenme ortamı, ses, ısı, ışık, hacim, renk ve donanım gibi fiziki öğelerden oluşur. Şekillenen fiziksel çevrenin psikolojik etkileri de vardır.

Öğrenme ortamının fiziksel değişkenleri, öğrenci sayısı, ısı, ışık, renk, gürültü, temizlik, estetik ve yerleşim düzenidir. Bunlardan her biri öğrenmeyi engeller veya destekler. Desteklemesi için, sınıfta yer alan fiziksel değişkenlerin amaçlara uygun bir biçimde düzenlenmesi gerekmektedir.

Eğitim ortamının başlıca özellikleri, anıdalık, süreklilik, eş zamanlılık, karşılıklık, karmaşıklık, açıklık olarak sıralanabilir. Sınıfta açık bir iletişim vardır. Bu nedenle iletişim doğrudan ve anında gerçekleşir. Ancak aynı zaman kesitinde birden çok olay gelişebilir. Örneğin; öğretmen, ders anlatırken bir yandan öğrencilerinin tepkilerini ölçer. Kural dışı davranışları uyarır, öte yandan sorular yöneltir, zamanı kontrol eder. Bütün bu olaylar doğal bir akış içerisinde gerçekleşir (Aydın, 1998:34).

Eğitim – öğretim ortamının düzenlenmesinden öğretmen sorumludur. Çünkü, öğretmen sınıfın öğretim lideridir. Ancak, sınıf düzenlemelerinin kararını verirken ve

düzenleme yaparken öğrencilerini işe katmalı, onlardan yararlanmalı ve düzenin korunmasının sorumluluğunu da onlara vermelidir. Kararı alan ve uygulayan tek başına öğretmen olmamalıdır.

Eğitim Yöntemi

Eğitim yönetimi ve onun bir alt alanı olan okul yönetimi, devletin eğitim politikalarını ve yetkili organların bu politikalar doğrultusunda saptadığı genel ve özel eğitim amaçlarını gerçekleştirmekle yükümlüdür. Gerçekten de eğitim yönetimi ve onun daha sınırlı bir alanda uygulanması olan okul yönetiminin temel amacı, ilgili olduğu eğitim örgütünü, eğitim politikaları ve örgütün amaçları doğrultusunda yaşatmak, etkili bir biçimde işler durumda tutmaktır. Bunu yaparken; eğitim yöneticileri de insan ve madde kaynaklarını eşgüdümleyerek, karar vermek, grup çabalarını yönlendirmek için genel yönetimin kuram, ilke, teknik ve yöntemlerinden yararlanır (Kaya, 1979: 37).

Eğitim yönetimi, toplumun eğitim gereksinmesini karşılamak üzere kurulan eğitim örgütünü önceden belirlenen amaçlarını gerçekleştirmek için etkili işletmek, geliştirmek ve yenileştirmek sürecidir (Başaran, 1993:12).

Eğitim sistemlerini üst, aracı üst ve alt sistemler olarak bölümlerse, okullardaki yönetim dolayısı ile sınıf yönetimi, üst sistemlerin belirlediği doğrultuda yapılmaktadır. Eğitim yönetimi belirlediği politikalar doğrultusunda geliştirdiği yasal metinleri okul / sınıf ortamlarında uygular. Sınıf bu bağlamda bağımsız düşünülemez.

Okul, bağlı olduğu eğitim yönetimi üst sistemi tarafından kontrol edilen ve belli kurallara dayalı olarak işletilen bir örgüttür. Okulda egemen olan yönetim anlayışı; yöneticilerin, öğretmenlerin, öğrencilerin ve okul personellerinin tutumları, okulun içinde bulunduğu çevrenin sosyo-ekonomik yapısı, fiziki ortamın özellikleri, politika ve prosedürlerin niteliği gibi bir dizi değişkenin etkileşimi ile oluşur (Aydın, 1998: 22).

Sınıf yönetimi, eğitim yönetiminden veya okul yönetiminden ayrı düşünülemez. Sınıf yönetimini etkileyen kararların çoğunluğu okul yönetimince alınmaktadır. Okul yönetimi, aldığı kararların öğretmene uygulatma görevini de takip etmektedir. Durum bu olunca, sınıf okul bütünlüğü içinde onun kararlarından etkilenecektir. Bizim gibi ülkelerde yönetimden izinsiz sınıf ortamında değişiklik yapılamaz.

Jones, Jones (1998: 22) tarafından tespit edilen sınıf yönetimini etkileyen unsurlardan bazıları şunlardır (Celep, 2000: 9 - 12):

1- Öğrencilerin özellikleri ve gereksinimleri: Öğrencilerin geldikleri çevrenin öğrenci üzerindeki etkisi ve öğrencinin toplumsallaşmasındaki etkisi, sınıf yönetiminde temel etkiye sahiptir. Ayrıca öğrencilerin gereksinimleri ve yapısı sınıf içi davranışlarına yön veren önemli etkenlerdendir. Gecekondu, köy, gelişmiş bölge gibi ailenin yerleşim yeri öğrencinin en yakın çevresini oluşturmaktadır. Ayrıca ailenin eğitim, gelir düzeyi gibi etmenler, çocuğun toplumsallaşmasında temel etmenlerdir.

2- Okul yapısı: Okul iklimi yapısı ve oluşumunda yer alan mesleki destek gibi konulardan ayırmak olanaklı değildir. Öğrencilerin ait olma duygularını karşılayan ve öğrencileri yaşantıları, kültürleri ile ilişkili olan öğretimsel etkinliklere özendirir okullar, daha olumlu öğrenci davranışlarına sahip olan okullardır.

3- Öğretmenlerin sahip olduğu kişisel geçmiş: Birçok araştırma, öğretmenlerin önyargılarının karar vermede önemli rol oynadığını ortaya koymaktadır.

4- Okulun amaçlarına göre inançlarımız: Sınıf yönetimi yöntemlerine göre, öğretmen kararlarını etkileyen diğer bir okul etmeni, öğretmenlerin öğrencilere ilişkin sahip olduğu amaçlardır.

5- Sınıf yönetiminde öğretmen eğitimi: Birçok çalışmada, öğretmenlerin hizmet öncesi eğitimlerinde, sınıf yönetimi alanında çok zayıf yetiştirildikleri duygusunu taşıdıkları saptanmıştır.

6- Okulun başarısızlığında öğrenci riski: Öğrencilerin toplumsal, duygusal becerilerini geliştirme konusunda öğretmenlerin 5 temel alanda karşı karşıya sınıntıları şöyle belirtmektedir.

a) Öğrencilerin kişisel sorumluluk duygusunu ve gücünü geliştirme ve öğrenme süreçlerini daha iyi anlamayla kişisel yeterlik doğası ve güç eksikliğinin olması.

b) Öğrenci davranışlarını etkileyen dışsal etmenler üzerinde odaklaşma, davranışlarında sorumluluk üstlenmeyi öğrenme, kendi öğrencilerini nasıl kontrol edebileceğini görme gereksinimi.

c) Düşük benlik olgusu, özellikle ekranları ile dostluk ve barışçı olarak okul davranışları ile olan ve okul başarısı ve olumlu toplumsal ortamlarda olumlu benlik olgusunun geçerliği.

d) Düşük düzeyde geliştirilmiş toplumsal bilinç duygusu, diğer insanların duygularını ve bakış açılarını anlama yetersizliği; karar verme, diğer insanların

tepkilerini anlamayı öğrenme ve diğerleri ile birlikte işbirliği içinde çalışmaya gereksinme duyulduğunda bunu hesaba katmadır.

e) Zayıf sorun çözme becerisi ve yaşamı boyunca gereksinme duyulan özenli becerileri geliştirmede olduğu gibi kendine güven ve kendine saygı zenginleştirmede anlamında bu becerileri geliştirme gereksinimi.

7- Güç – kontrol sorunları: Kontrol okulların temel sorunlarıdır. Çünkü okul dışında çok rahat davranma özgürlüğüne sahip olan öğrenciden, okulda sınırlı bir özgürlük içerisinde görevini yerine getirmesi istenir. Öğrenciler kişisel gereksinimleri karşılandığı ve bunun devam ettirildiği bir çevrede bulunmak ister.

Büyükkaragöz ve Çivi (1996:262)'ye göre sınıf yönetimini etkileyen hususları:

1- Öğretmen yönünden: Öğrencilere davranışı, fiziki canlılığı, ruhi uyanıklılığı, giyinişi, tavır ve hareketleri, sesi, kültürü, bedeni kusurları olmamalı vb.

2- Öğrenci yönünden: Öğrencinin hareketleri, sınıfa giriş ve çıkışları, yerlerinde oturuları, tahtaya ya da iş yerlerinden kalkıp gidişleri, dersaneden çıkışları öğrencilerin oturuş biçimleri, yerlerin dağılışı, ihtiyaçlara göre yerlerinin değiştirilmesi, ferdi ihtiyaçların giderilmesi.

3- Dershaneler yönünden: Dersliğin fiziki durumu, ışık, sıcaklık, hava temizliği, dersliğin düzeni vb.

4- Araç ve gereçler yönünden: Araç ve gereçlerin hazırlanması öğrencilerin dağıtılması, öğrencilerin toplanması, yerlerine yerleştirilmesi vb.

5- Sistemik işler yönünden: Öğrencilerin adlarının bilinmesi, bütün faaliyetlere zamanında başlanması, bitirilmesi, devamlılığın sağlanması, herkesin meşgul edilmesi, sonuçların kontrol edilmesi, yoklamaların yapılması, öğrencilerin notlarının kontrol edilmesi, öğrenciden gerekli bilgilerin toplanması, devre sonlarında notların verilmesi, öğrencilerin birbirlerine karşı kibar olmalarının sağlanması, öğretmenin öğrencilere karşı kibar olması gibi.

Sonuç olarak, öğretmenin, hizmet öncesi ve hizmet için, yetiştirilme durumu, kişiliği, alanındaki yeterliği; öğrencinin, geldiği ve yetiştiği ortam, sosyo - ekonomik durumu, hazır bulunuşluk düzeyleri, zeka durumları, araç – gereç donanımları; okulun, fiziki mekanlarının yeterliliği, temizliği, düzeni, araç – gereç donanımı, havadar olması, kullanılabilirliği; programın, öğrencilerin seviyesinde olması, onların gereksinimlerine hitap etmesi veya gereksinimini karşılaması; eğitim ortamlarının, seviyelerine uygun

düzenlenmesi, eğitim – öğretimin gerçekleşmesine yardımcı olacak araç – gereçlerle donatılması, ilgi köşelerinin oluşturulması, gerekli fiziki düzenlemelerinin (ısı – ışık – renk – ses – estetik) yapılması; eğitim yönetiminin, bir takım etkinlik ve çalışmalarla, yardımlarıyla, sağladığı kolaylıklarla sınıf yönetimine yardımcı olması; ailenin, sosyo – ekonomik durumu, ev durumu, sosyal ilişkileri, anne veya babanın ayrı yaşaması, veya bunlardan birinin olmaması, kardeş sayısının fazlalığı, eğitim durumları, çalışıyor olmaları, gelenekleri, inançları gibi durumların; çevrenin, kültür yapısı, eğitim durumu, sosyo – ekonomik durumu, inançları, sosyal ilişkileri, gelenekleri vb. gibi durumların sınıf yönetimine direkt veya dolaylı olarak etki ettikleri gözlemlenmiştir.

Sınıf Yönetiminin Okul Yönetimiyle İlişkisi

Okul yönetimi, eğitim yönetiminin sınırlı bir alana uygulanmasıdır. Bu alanın sınırlarını eğitim sisteminin amaçları ve yapısı belirler. Okul yönetiminin görevi okuldaki tüm insan ve madde kaynaklarını en verimli şekilde kullanarak, okulu amaçlarına uygun olarak yaşatmaktır. Okul müdürünün bu görevi başarı ile yerine getirebilmesi, okulu bir roller sistemi olarak görmesine, davranışlarını her zaman ilişkili olduğu öğretmenler ve diğer personelin rol ve beklentilerini de göz önünde tutarak ayarlamasına bağlıdır. (Bursalıoğlu, 1982:6; Taymaz, 1995:21).

Bir okulda amaçların gerçekleştirilebilmesi için eğitim ve diğer personeli örgütleyen, etkileyen, yönlendiren, koordine eden ve denetleyen okul yöneticisidir. Okul yöneticisinin bu görevi eğitim politikaları doğrultusunda yerine getirebilmesi için, belirli yeterliklere sahip olması gerekir (Gürsel, 1993, s. 85).

Okulu amaçlarına uygun olarak yaşatacak okul yöneticisi şunları yapmalıdır (Taymaz, 1995:26-27):

1- Okulun öğrencileri iyi bir vatandaş olarak yetiştirmek üzere kurulduğunun bilincinde olmalı ve okul amaçlarını gerçekleştirmeye çalışmalıdır.

2- Bir eğitim lideri olan yöneticinin başarılı olmasına ve gelişmesine katkıda bulunacak bütün güçlerin işbirliği yapmasını sağlamalıdır.

3- Okulu yönetirken yürürlükteki kanun, tüzük ve yönetmelik hükümleri ile yörede benimsenmiş geleneklere ve kurallara uyulmalıdır.

4- Anne – baba ve öğrencilerle ilgili gerekli bilgiler sağlanmalı, okul ve öğrencilerin geliştirilmesi için kullanılması, gizlilik ilkelerine uyulmalıdır.

5- Okulun, çalışma ve prestijini, parti politikasını, kişisel kazanç veya bencil çıkar maksadıyla kullanmak isteyenlere karşı okulu korumalıdır.

6- Okulda görevli ve öğrencilerin iyiliğine çaba gösteren kuruluş ve bireyler dışında, okul dışında, okul dışından başvurulara öğrenci hakkında bilgi verilmesi önlenmelidir.

7- Okul yönetimi, personelin başarısını gözlemeli, kendisine mal etmemeli, değerlendirmeyi nesnel olarak yapmalı ve güven kazanmalıdır.

8- Yapılan her türlü başvuruyu dikkatle incelemeli, okul ve birey yararını sağlayacak işlemler yerinde ve zamanında yapılmalıdır.

9- Seçilmesinde ve alınmasında rol oynadığı, okul kitapları, malzeme veya diğer okul servisleri için her türlü takdir, hediye veya lütuf kabulünden kaçınmalıdır.

10- Okulun, para ve diğer kaynaklarını israfı kaçmadan harcanmasına özen gösterilmeli, hesap ve kayıtları eksiksiz tutmalı, kontrol etmelidir.

Çağımızda okulların, etkili okul olma sürecine girdiği düşünülürse, bağlı olarak da etkili okul yönetimi ağırlık kazanacaktır. Böyle okullarda yöneticinin asıl işi, öğrencinin öğrenmesine uygun bir öğrenme ortamı yaratmak olduğundan, o daha ziyade bir öğretim lideri olarak hizmet etmek durumundadır. Öğretmenleri sınıfta ziyaret etme, okul koridor ve dersliklerinde dolaşma, okulda doğru zaman ve yerde görünme, okulun genel gidişatını sürdürme onun birincil işleri arasındadır. Yönetici bürosundan dışarı çıkmak zorundadır (Balcı, 1993:54). Okul yöneticisinin öğretim lideri olarak görev yapması, onun eşgüdümleyiciliğinin benimsenmesini kolaylaştırır. Böylece yönetici amacına daha rahat ve bütün güçleri birleştirmiş olarak varacaktır.

Etkili öğretim, yönetsel desteğe bağlıdır (Başar, 1999:25). Yönetimce sağlanan destek, öğretmenin performansının yükselmesine yardım edecektir. Yöneticilerce uygulanan yönetim stratejileri sınıfın dolayısı ile de öğrencinin başarısına katkıda bulunacaktır. Yöneticiler, okulla ilgili kararların alınmasında öğretmen ve öğrencileri karar sürecine katarsa, bu hem öğretmenin morali üzerinde olumlu bir etki yapacak, hem de öğrencilerin başarısının artmasını sağlayacaktır. Yöneticiler yasal metinlerle kendilerine verilen, yetki doğrultusunda sınıf ziyaretlerinde bulunurlar. Ziyaretler sırasında, sınıfın sorunlarını görme ve buna çözüm yolları getirme yöneticiden beklenir.

Ne varki, yöneticinin de sorunlara tanı koyma ve bunlara çözüm önerileri getirmesi veya çözmesi, yönetim alanındaki yeterliğine bağlıdır.

Öğretmenler de okulla ilgili eğitsel öğelerin hepsini bilmeli, bunlardan yararlanmaya, gerektiğinde amaçlar yönünde değiştirmeye çalışmalıdır (Başar, 1999:26). Bu çalışmalarla öğretmenler, okul yönetimine, dolayısı ile de, okuldaki değişim ve gelişime yardımcı olmaktadır. Öğretmenler ne kadar yeterli olurlarsa olsunlar, okul yöneticisi öğretmenlerindeki bu yeterlikleri değerlendiremiyorsa, okul amaçlarına ulaşmada geri kalacaktır veya istenilen yere varılamayacaktır.

Açıkalın (1994:6-7), çağdaş okul yöneticilerinde bulunması gerekenleri:

- a- Kapsamlı insan bilgisine ulaşmış,
- b- Etkili iletişim becerisine sahip,
- c- Liderlik özellikleri baskın,
- d- Anadili doğru ve güzel kullanabilen,
- e- Felsefe, matematik, uygarlık tarihi eğitimi görmüş,
- f- Yabancı dil bilen,
- g- İletişim teknolojisine hakim, bilgiyi yöneten,
- h- Beden ve ruh yönünden sağlıklı,
- ı- Eğitime inanmış, yöneticiler şeklinde sıralamıştır.

Okulları yapı ve program olarak düşündüğümüzde birbirine benzerler. Bunları birbirinden ayıran en belirgin özelliğin, okul yönetiminden kaynaklandığı görülmektedir. Örneğin: Aynı coğrafi ve sosyo-ekonomik, kültürel çevrede bulunan iki koldan biri tercih edilirken ve yoğun bir talep varken, diğerinden öğrenci kaçıışı olmaktadır. Öğretmenlerin aynı kaynaktan geldikleri düşünülürse, bunun sebebi okul yönetiminin tutum ve davranışları olduğu görülür.

Okulda egemen olan yönetim anlayışı, yöneticilerin, öğretmenlerin, öğrencilerin ve okul personelinin tutumları, okulun içinde bulunduğu çevrenin sosyo – ekonomik yapısı, fiziki ortamın özellikleri, politika ve prosedürlerin niteliği gibi bir dizi değişkenin etkileşimi ile oluşur (Aydın 1998: 22).

Yöneticiler okulu kendi içine kapanmış bir kurum haline getirmemelidir. Okulda yapılan faaliyetler hakkında öğrenci velilerine zaman zaman bilgi verilmeli. Okulun sosyal etkinliklerle çevreye açılması sağlanmalı. Çevre, okulun düzenlenen faaliyetlerini görmeli. Çevrece görülen okul faaliyetleri, kazandığı beğeni oranında

destek görecektir. Sosyal etkinlikler, okulun çevreye açılmasında, tanınmasında etkin bir yoldur. Ne yazık ki, bu yol çoğu zaman kapalı tutulur. Okul bulunduğu çevrede, yalnız çevrenin çocuklarını değil, insanlarını da eğitmelidir. Okul yönetimi, zaman zaman toplantılar düzenleyerek okulun amaçlarını, ulaşmak istediği hedefleri öğretmen, öğrenci ve velilere anlatmalıdır. Amaçlar açık ve tarafların anlayacağı yalın bir dille anlatılmalıdır. Amaçlar ulaşılır ve olanakları fazla zorlayıcı olmamalıdır. Özellikle, velilerle yapılan toplantı, genellikle maddi boyutta olmamalıdır. Onların gurur duyacakları konularla ilgili toplantılarda yapılmalıdır. Örneğin: Öğrencilerin başarı durumları, yapılan etkinlikler karşısında duyulan gururun paylaşımı gibi.

Okul yönetimi, okulun amaçlarına ulaşmasında, öğretmenlerin tutum ve davranışlarının önemini farkında olmalıdır. Yönetim, tutum ve davranışları ile öğretmenlerin iş doyumunu ve moralleri üzerinde olumlu etkide bulunmalıdır. Öğretmenler alanının uzmanı sayılan insanlardır. Yönetim, bu insanlar üzerinde yetki değil, etki kullanmalıdır. Kararlar ortak alınmalıdır. Çünkü, sınıf ortamında uygulayıcı konumda olan öğretmendir.

Sonuç olarak okul yönetimi, sınıf yönetiminin üstünde bir yönetimdir. Okulda genel gidişatın belirleyicisi durumundadır. Okul kültürü oluşumunda genel bir etkiye sahiptir. Doğal olarakta sınıf yönetimine de etkisi vardır. Çünkü sınıf yönetimini etkileyen kararların önemli bir bölümü okul yönetimince alınmaktadır.

Sınıf yönetiminin uygunluğu, okul yönetiminin kalitesine bağlıdır. Çünkü, olanakların sağlanması, dağıtımı, kullanımı, düzeni, okul yönetiminin kalitesine göre değişir, bu kalite oranında sınıf yönetimine yansır (Başar, 1999:27). Bu nedenle okul yöneticilerinin kişisel özellikleri ve mesleki deneyimleri büyük bir önem kazanmaktadır. Günümüzde ise, yöneticilerin, alanında hizmet öncesi eğitim görmüş olması, yöneticilik hizmetlerini yerine getirirken de çeşitli uzmanlık alanlarından (psikolog, denetmen, programcı) yararlanması gerekmektedir.

Okul yönetimi, aldığı yönetsel kararlarla, öğretmen, öğrenci ve diğer personelleri etkilemektedir. Özellikle eğitimin üretim merkezleri olan sınıfları yöneten öğretmenler, okul yönetiminin kararlarını uygulamadan birinci derecede sorumludurlar. Okulda alınan kararların çoğunluğu, öğrencilerin davranış değişikliğine ilişkin olunca, davranışların kazanıldığı yerin sınıflar olması nedeniyle, alınan kararlarından etkilenmeleri daha yüksek olacaktır.

Sınıf Ortamını Değiştirme Yolları

Gordon (1993; 16 – 19), sınıf ortamını değiştirmek için 8 değişik yol önermiştir.

Ortamı Varsıllaştırmak

Aynı ortamda uzun süre kalmaktan sıkılan öğrenciler kabul edilemez davranışlarda bulunurlar. Böyle durumla karşı karşıya kalan öğretmen, sınıf ortamında bulunan veya temin edilen araçlar yardımı ile, sınıf ortamında, renkli ışık kullanmak, müzik çalmak, öğrenme merkezleri kurmak, kitaplık oluşturmak, görsel ve işitsel gereçler kullanmak, parlak renklerle süsleme yapmak, gösteriler yapmak, yaratıcı yazı yazma panosu hazırlamak ve konuk konuşmacılar, davet etme gibi yollara gidebilir. Sonuçta dağılan ilginin ve dikkatin toplanmasına yardımcı olunurlar. Bunlar, durumsallık göz önünde bulundurularak uygulanmalıdır.

Ortamı Yoksullaştırmak

Sınıf ortamında gereğinden fazla bulunan araç – gereç öğrenciye gereğinden fazla uyarıcı olabilirler. Böyle durumda öğrenci uyarıcılardan hangisine yöneleceğini tayinde zorlanır. Bu durumda öğretmen, odayı karartmak, gürültünün geldiği yerlere yalıtımı sağlayan araçlar yerleştirmek, gerekli olan araçların dışındakileri ortadan kaldırmak, aşırı gürültü karşısında kulak tıparları kullanmak, dikkati bir konuda yoğunlaştırmak gibi çalışmaları yapmalıdır. İşlenen konuyla ilgisi olmayan ama albenisi bulunan bir araç ders boyu öğrencinin ilgisini çekebilir. İlginin konuda odaklanması için bu aracın ortadan kaldırılması gerekir.

Ortamı Kısıtlamak

Bazen davranışlar yanlış yerde ve yanlış zamanda ortaya çıktığı için kabul edilemezler. Nedenleri anlatılan kısıtlamalar öğrenciler tarafından kabul görmektedir. Aynı şekilde sınıfta yapılan kısıtlamalar da öğrencilerde sorun yaratmayabilir. Bunun için, belli çalışmalara ait özel yerler hazırlamalı, aynı anda bir yerde olabilecek öğrenci sayısı sınırlanmalı, öğrencilerin özel çalışmaları için ayrı yerler belirlenmelidir.

Ortamı Genişletmek

Ortamın rahat hareket etme olanaklarını kısıtlaması istenmeyen davranışın doğmasına neden olur. Öğrencilerin bütün etkinliklerini dört duvar içinde yapmaları, onların bir müddet sonra sıkılmalarına neden olmaktadır. Bu durumda ortamı dış dünyaya doğru aşmanın yolları aranmalıdır. Bu yollar, araştırma gezileri yapmak, okul dışı kültürel etkinlikleri izlemek, spor salonu, kantin gibi yerlerden yararlanmak, zaman zaman sınıfları birleştirmek, çapraz yaş eğitimi yapmak (Büyük öğrencilerin küçüklere ders vermesi), bazen koridorlarda ve bahçede ders yapmak, uzman ve danışmanlardan yararlanmak olarak düşünülebilir.

Ortamı Yeniden Düzenlemek

Eğer sınıf ortamı iyi düzenlenmemiş ve bu da öğrenci davranışlarının bozulmasına neden oluyorsa, ortamın yeniden düzenlenmesi kaçınılmazdır. Sınıf ortamında bulunan araç – gereçler öğrenmeye hizmet eder durumda olmalıdır. Bu durumda, bunun dışındaki düzenlemeler davranış bozukluğu yaratabilir. Bunu önlemek için, yeniden düzenleme önerileri getirmek, kullanılmayan gereçleri kaldırmak, etkili sınıf içi düzenlemesi getirmek, tartışma sırasında masaları daire şeklinde düzenlemek, çok kullanılan dolapların kapılarını çıkarmak gibi işleri yapmak gerekir.

Ortamı Yalınlaştırmak

Sınıf ortamı, öğrenciler için pek çok yönden karmaşık olabilir. Sınıf ortamında uyulması gereken kuralların karmaşıklığı, istenilen davranışı kazandıramayabilir. O zaman yapılması gereken iş, kitap araç – gereçleri öğrencilerin erişebilecekleri yerlere koyarak ve sınıfta uygulanan kural ve yönetmelikleri gözden geçirip, karmaşık olanları yalınlaştırarak değiştirmek gerekir. Kısaca öğrenciler sınıf ortamında, yararlanmak istedikleri araçları bulup kullanmada, kurallara uymada zorluk çekmemelidirler.

Ortamı Sistemleştirmek

Sınıf ortamında karışıklığı önlemenin, güç harcamayı en aza indirmenin bir yolu da işlem yapmak için, işlerin nasıl akış izleyeceğinin geliştirilmesidir. Hangi etkinliklerin kimlerce organize edileceği belirlenmelidir. Bunun için de sınıfta belli görevlerin belli öğrencilere verilmesi, ders araç – gereçlerin kullandırma, düzenleme,

kontrol etmesinin öğrencilere verilmesi, dosyalama sisteminin geliştirilmesi ve aranan bilginin arandığında bulunması:

Ortam İçin Geleceğe Yönelik Önceden Plan Yapmak

Gelecek olaylarla ilgili planları paylaşmak, öğrencilerden beklenenleri ve sorunlar ortaya çıkmadan önce kuralları tartışmak, gelecekte karşılaşacakları sorunların üstesinden gelebilme yollarını aramak, öğrencilerde sorun yaratan davranışların oluşmasını önler. Karşılaşılan sorunların ortadan kaldırılması için gelecek uygulamalarda tekrar yaşanmamasını sağlayacak planlamalar yapılır. Bunun için şunlar önerilebilir: Öğretim yılı başında ölçme ve değerlendirme sistemini tartışmak. Olabilecek doğal afetler için okulu en güvenli ve çabuk boşaltma alıştırmaları yapmak. Öğretmenlerin ve öğrencilerin denetiminde olmayan kuralları açıklamak, bunların çiğnenmesinde verilecek cezaları öğrencilere söylemek.

Öğrenciler neleri ve nasılları öğrenince o kadar kolay yönetilirler ki, ortamı değiştirmek için kullanılacak düşünceleri alınırsa, doyurucu sonuçlar elde edilebilir.

Sınıf Yönetimi Boyutları

Başar (1999: 13 – 14), sınıf yönetimi boyutlarını şöyle sıralamaktadır:

- 1- Sınıf ortamının fiziksel düzeni
- 2- Program – plan etkinlikleri
- 3- Zamanı etkili kullanma
- 4- Sınıfta öğrenci – öğretmen ilişki düzeni
- 5- Öğrenci davranışlarının geliştirilmesi ve düzenlenmesi

Sınıf Ortamının Fiziki Düzeni

Sınıf ortamının fiziksel değişkenleri olarak, ısı, ışık, sınıf alanının çeşitli etkinlikler için bölümlenmesi, gürültü düzenekleri, renkler, temizlik, estetik, eğitsel araçlar, öğrenci ve öğretmenin oturma düzeni, öğrenci sayısı gibi durumlar alınabilir.

Şimdi de bunların açılımlarını görelim.

Isı. - Sınıf ortamının ısı, öğrencinin dikkatini, rahatlığını ve etkinliğini etkileyen önemli bir etmendir. Ortam ısısının uygunluğu öğrencilerin yaşına göre farklılaşabilir. Gençler için 20 – 25 derece olan ısı, yaşlılar için daha fazladır (İmer, 2000:168). Sınıfın aşırı sıcak veya soğuk olması, öğrencilerin derse yönelik konsantrasyonlarını olumsuz yönde etkiler (Aydın, 1998:2). Isının aşırı yükselmesi, fiziksel rahatsızlıklara, ilginin dağılmasına, zihnin gevşemesine ve bunların neden olduğu yansımış sorunlara neden olmaktadır. Düşük ısı, çabaları ısınmaya yöneltmekte, zihnin bir konuda odaklaşmasını güçleştirmektedir (Başar, 1999:31).

Sınıfın uygun yerinde bir termometrenin bulundurulması ve zaman zaman bunun kontrol edilmesi gerekmektedir. Eğer ısı belli derecenin üstünde ise, sınıf havalandırılmalı (kapı - pencere açılmalı) veya ısı kaynağından ısının yayılması önlenmelidir. Öğretmen bu gibi durumlarda okul yönetimini haberdar etmelidir. Sınıf ısısının ayarlanmasında öğrenci kıyafetleri de dikkate alınmalıdır. Sınıf zaman zaman havalandırılmalıdır. Günümüzde okullarda otomatik ayarlı ısı sistemlerinin kurulması gerekmektedir.

Işık. - Bir öğrenme ortamında yaratılması gereken aydınlatma 300 – 500 Lüks'lük bir aydınlatmayı gerektirir. Farklı öğrenme – öğretme etkinlikleri farklı aydınlatmaları gerektireceğinden sınıf içinde farklı aydınlatma sağlayacak düzenlemeler yapılmalıdır (İmer, 2000:166). Ancak mümkün olduğu kadar doğal aydınlatma yollarından yararlanılmalıdır. Onun içinde okulun yapılışı ve dersliklerin yönü önem taşımaktadır.

Gereğinden çok aydınlatma veya yetersiz aydınlatma ilginin dağılmasına neden olur (Aydın, 1998:42). Aşırı ışık gözü yorar. Okuma hızını, dolayısı ile anlamayı düşürür. Dikkatsizlik baş gösterir ve sinirlilik gibi istenmeyen durum ortaya çıkar. Düşük aydınlatmanın yapıldığı ortamlarda aynı durumlar gözlemlenebilir. Gün ışığından daha etkin yararlanmak için, sınıf pencerelerinin temiz ve büyük olması gerekir. Işık rahatsızlıklarından korunmak için kapatılan perdelerin girmesine izin vermediği güneş ışıkları yerine elektrik aydınlatıcıları yakılmaktadır. Bu okulun, dolayısı ile sınıfın yapım hatasından kaynaklanan bir durumdur. Çünkü, ışığın direkt değil, dolaylı gelmesi sağlanmalıdır. Sınıf ortamına gelen doğal aydınlatma ışınları, öğrencilerin sol omuzlarından akmalıdır.

Öğrenci Sayısı. - İlk yıllarda öğrenciler öğretmenin yardımına daha çok gereksinim duyarlar. İlgi çevreleri henüz dardır. Bu nedenle ilk sınıflarda öğrenci sayısı az tutulmalı, gerekiyorsa, sınıf düzeyiyle birlikte yükseltilmelidir (Başar, 1999:29). Ders, konu türü ve izlenen yöntemlere göre, öğrenci sayısının değiştiği görülür.

Sınıfların kalabalık oluşu, bir takım sorunları beraberinde getirir. Böyle sınıflarda, geleneksel sınıf yönetimi yaklaşımına kayıldığı görülür. Genellikle anlatım yöntemi kullanılır. Öğretmen genelde bireysel ayrılıkları dikkate almadan dersi işlemektedir. Öğrencileriyle birebir ilişki kurmada zorlanmaktadır. Çeşitli disiplin sorunları sınıf kalabalığına bağlı olarak azalmakta veya artmaktadır. Kalabalık olmayan sınıflarda öğretmen, az kaynaklarla yetinebilmekte, her öğrenciye daha fazla zaman ayırabilmekte, öğrenci gelişimlerini daha rahat izleyebilmekte, sınıfını daha rahat gözleyebilmekte, sınıfını daha rahat yönetebilmektedir. Öğretmenlerin morallerinin ve veriminin kalabalık olmayan sınıflarda daha yüksek olduğu görülmüştür.

Sınıf Alanlarının Çeşitli Etkinlikler İçin Bölümlenmesi. - Sınıf öğrencilerin sessizce oturup ders dinlediği bir müze değil, arkadaşlarıyla birlikte araştırmalar yaptığı bir laboratuvar olmalıdır (Başar, 1999:33). Böyle bir sınıfın çeşitli bölümleri farklı amaçlar için ayrılmalıdır. Sınıfta bulunan öğrencilerin her birinin ilgi yeti ve yeteneklerinde farklılıklar vardır. Öğrenciler sınıflarında oluşturulan bu bölümlerden, kendine uygun alanda çalışmalıdır.

Gereksinimlere dönük bir eğitim, sınıfın bu gereksinimlere yanıt verecek bölümlerden oluşmasına yol açar. Öğrencilerin farklı ilgi ve gereksinimleri için sınıf iç içe odacıklardan oluşabilir, her odacık bir ilgi alanı için ayrılabilir. Bu olanağın bulunmadığı durumlarda sınıf paravanlarla köşelere ayrılabilir. Müzik, resim, dinlenme, sessiz okuma, eşya, araç, sergi, bilgisayar köşeleri gibi. Çocuklar buralarda bireysel olarak veya grupta çalışabilirler (Başar, 1999:33). Öğretmenin böyle bir sınıfta rehberlik rolü artmaktadır. Çünkü, köşelerine çekilen öğrencilerin yaptıkları işlerin amaçlar doğrultusunda olması gerekir. Bununla takibi öğretmence yapılacaktır.

Gürültü. - Gürültü genellikle, derse yönelik ilgisizlik ve dikkat kaybı gibi nedenlere bağlı olarak ortaya çıkar (Aydın, 1998:42). Rahatsız edici, işitmeyi engelleyici, dikkati dağıtıcı, fiziksel ve ruhsal sağlığı bozucu bir değişkendir (Başar,

iletişim için sınıf içinde ses 45 dB'in üzerinde olmamalıdır (İmer, 2000:166). Gürültülü ortamda, öğretmen gereksiz tekrarlar yapacağından zaman kaybına neden olacaktır. Gürültünün oluşmaması için öğretmenin öğrencilerini sürekli aktif tutması gerekmektedir. Sürekli yaratıcı etkinlikte bulunan öğrenci, gürültü yapıcı faaliyetlerde bulunamaz. Gürültülü sınıfta öğretmen yüksek sesle ders anlatmamalıdır. Bu zaten varolan gürültüyü arttırmaktadır. Bir süre sessiz kalmayı ve varlığını hissettirmeyi denemelidir. Öğretmen, sınıf kurallarının belirlenmesi sırasında gürültünün de kurallar içine alınarak, uyulması gereken ilkelerini belirlemelidir.

Ne var ki, sınıf ortamında tamamen sessizlik söz konusu olamaz. Çünkü sınıf içinde öğrenciler birbirleri ile iletişim halindedirler. Bunu ortadan kaldırmak mümkün değildir. Ancak söylenenin anlaşılacağı bir sessizliğin yaratılmasına çalışılmalıdır. Burada sınıfların akustik yapılarına da dikkat edilmelidir.

Öğretmen gürültünün kaynağı olarak öğrencileri görmemelidir. Asıl öğrencileri gürültü yapmaya iten neden nedir? Bunu görmeye çalışmalıdır. Bu yapılırsa doğru teşhis konulmuş olacaktır.

Renkler. - Bir öğrenme ortamında kullanılan renklerin, öğrenme verimliliği açısından ölçülebilir etkileri vardır. Sınıf ortamındaki renkler, amaçlara ulaşmada uygun zihinsel ve fiziksel durumun sağlanmasına yardım eder (İmer, 2000:167). Renkler kendilerine özgü dilleri ve dünyaları olan, gizemli duyguların temsilcisidir (Aydın, 1998:42). Örneğin; kırmızı, heyecanlandırıcı, duygu coşturucu, stres yaratıcı. Turuncu, hareket, enerji canlılık. Yeşil, serinlik, tazelik, dinlendiricilik, yansızlık. Mavi, düşündürücü, derinlik, dinginlik, karar verme. Sarı, çalgın, zihin açıcı, neşelendirici. Siyah, keder, ölüm, bitiş. Beyaz, temizlik, berraklık, ferahlık gibi.

Sınıfın iyi bir renk uyumu ile boyanması, göz estetiğini ve zihinsel etkinlikler açısından uyarıcı etki yapabilir.

Liseye kadar, sıcak renklerden sarı, pembe, şeftali rengi, sonrası ise, mavi ve mavi – yeşil tonları önerilmektedir (Başar, 1999:31).

Temizlik. - Uygar bir sınıf ortamı, sağlık kurallarına ve insan onuruna uygun olmalıdır. Temizlik alışkanlığı kazanmak, öğrencilerin bireyselleşme sürecinin en önemli aşamalarından birini oluşturur. Beden temizliğinin önemini kavrayan öğrenci,

aynı duyarlılığı çevresi için de gösterecektir (Aydın, 1998:43). Sınıfta yerlerin, duvarların, pencerelerin, sıra ve masaların, eşyaların, havanın temiz olması, fiziksel ve zihinsel rahatlık açılarından gereklidir. Öğrenciler sınıfı temiz bulmalı, temiz terketmeyi öğrenmelidir. Oksijen azlığının öğrencileri dikkatsiz, uykulu yapacağı bilinmeli, sınıf sık sık havalandırılmalıdır (Başar, 1999:32). Bu durum sınıfın ısı kaybedeceği kaygısı ile çoğu zaman ihmal edilmektedir.

Sınıfta uyulması gereken kurallar belirlenirken, temizlik kuralları da belirlenmelidir. Öğrenciler alınan kararlara katıldıklarından, kararlara uymak daha kolay olacaktır.

Estetik. - Sınıf ortamında bulunan ders araç – gereçleri ve diğer eşyaların amaca hizmet edecek şekilde düzenlenmesi gerekmektedir. Sınıfın genel görünümünün düzgün bir geometrik şekil ifade etmesi, tavanın basık olmaması, pencerelerin sınıf büyüklüğü ile orantılı olması. Sınıf içi duvar ve tavan boyalarının, sınıftaki araç – gereç renkleri ile uyumlu olması görünüm yönünden iyi bir etki bırakır.

Sınıfın camlarının kırık olması, kapının kolunun çıkması veya kapının kapanmaması, tahtanın kirli olması, resim veya panoların eğri durması, renklerinin solması, öğrenci sıralarının belli bir düzende sıralanmaması, çöplerin çöpe atılmaması, dolaptaki kitapların düzenli yerleştirilmemesi gibi durumlar sınıfın görünümünü bozacaktır. Oysa düzenli bir sınıf, öğrenciyi öğrenmeye güdüleyecektir. Diğer yandan sınıftaki düzenlilikten etkilenen öğrenci, bu düzenliliği ev ortamlarına da taşıyacaktır.

Eğitsel Araçlar. - Kullandığımız eğitsel araçları, program, plan ve ders araç – gereçleri olarak sıralayabiliriz.

Program, hedef kitle dikkate alınarak hazırlanmalıdır. Hedef kitlenin, yaşı, bulunduğu çevresi gereksinimleri, ilgileri, yetenekleri tespit edilmeli. Program konuları, amaçları, davranışları bu saydıklarımız dikkate alınarak yapılmalıdır. Aksi durumda program hedef kitleye hitap etmez. Program da hedeflerine ulaşamaz. Ülkemizde çerçeve program uygulanmaktadır. Her bölgeye, bölgenin özelliklerine uygun program yoktur. Bazı üniteler bölge özellikleri dikkate alınarak değiştirilmektedir. Bunun yerine yöre özelliklerine uygun geliştirilen üniteler eklenmektedir.

Programın içeriği, öğrenim süresi dikkate alınarak, bu süreye dağıtılır. Yapılan dağılıma uygun ünite planları hazırlanır. Ünite planlarından, günlük işlenecek konular belirlenerek günlük / ders planları yapılır. Yıllık, ünite ve günlük / ders planlarında genel olarak kullanılan yöntem, kazandırılacak davranışlar, konulara göre ders araç – gereçleri, öğretim durumları belirtilir.

Öğretmen, ders araç – gereçlerini sınıf ortamına getirmeden önce bir kontrol etmeli. Bazıları tehlikeli olabilecek durumdadır. Bunların kullanılması için öğrencileri eğitmesi gerekmektedir. Araç – gereç temininde okuldaki kaynaklardan yararlanılabilir. Bunun dışında yakınımızdaki okullardan ödünç alma yoluna gidilebilir. Bazen de öğrencilerin hazırlayacakları veya çevresinde kolayca bulacakları araçlardan yararlanılabilir. Önemli olanın ders içeriğine uygun olan araç – gereçlerin çevreden fazla masrafsız olarak sağlanmasıdır. Araç yokluğundan hep şikayet edilir. Oysa ulaşılabilecek çok sayıda araç – gereç sınıf ortamına pek getirilmez. Basit bir fen dolabındaki araç – gereçlerle 250'nin üzerinde deney yapılacağı düşünülürse, var olan araç – gereçten yararlanmanın yolunu bilmenin önemi ortaya çıkar.

Var olan araç – gereçler, öğrencilere en çok yarar sağlayacak şekilde kullanılmalıdır. Kırılır, kirlenir, bozulur kaygısından kurtulunmalıdır. Onlar vitrinlik değildir. Onlara dokunulacak, onlar kullanılacak, kirlenecek ve hatta kırılacak da. Önemli olanın onlardan optimal düzeyde yararlanılmasıdır.

Öğrencilerin Oturma Düzeni. - Sınıflarda, öğrencilerin oturma biçimlerine dönük en iyi ve tek yol yoktur. Değişik oturma biçimleri vardır. Ancak, bu farklı oturma şekilleri öğrenci davranışlarını farklı şekillerde etkiler.

Öğretmenler, oturma şekillerini kendi öğretimsel amaçlarını gerçekleştirecek şekilde oluşturmaya çalışmalıdırlar (Celep, 2000:24). Başarılı bir yerleşim düzeni, sınıf içi etkileşimi ve öğretimi olumlu yönde etkiler, kaynaklara ulaşmayı kolaylaştırır (Aydın, 1998:35). Öğretmen sınıf içi yerleşim (oturma) düzenini yaparken, öğrencileri de işe katmalı, onlardan gelen istekleri değerlendirmelidir. Çünkü gelecekte ev ve işleri şekillenmesinde aktif görev alabilsinler. Her konuda olduğu gibi, oturma düzeninden direkt etkilenen öğrencilerin oturma düzenlerine dönük görüşlerinin alınması, demokratik yaşamın bir yansıması olacaktır.

Sınıftaki öğrenciler bir çok açıdan birbirinden farklıdırlar. Örneğin, yaş, cinsiyet, boy, ilgi gibi. Bu farklılıklar, öğrencilerin sınıf içi yerleşiminde öğretmene yardımcı olur. Örneğin: Görmede ve işitmede zorluk çeken öğrenciler ön sıralara oturtulur. Yine tahtanın net görülebilmesi için öğrenci engelini kaldırılması gerekir. Bunun için de boyları uzun öğrenciler arkaya; kısalar öne oturtulmalıdır.

Geleneksel sınıf yönetiminin egemen olduğu anlayışta, öğrenciler boy uzunluklarına göre arka arkaya oturtulur. Doğal olarak herkes birbirinin ensesini görür. Bu şekilde oturma düzeninde tahta bütün öğrencilerce görülmesi gereken bir araçtır. Diğer araç – gereçler öğretmene göre ayarlanmıştır.

Çağdaş anlayışla yönetilen sınıflarda, öğrenciler bireysel ya da grupta otururlar. Tek kişi oturma düzeninde, öğrenciler masalarında tek oturur ve birbirlerinin yüzlerini görürler. Grup oturma düzeninde ise, aynı konuda çalışan öğrenciler bir araya gelirler.

Sınıf içinde öğretmen masası, öğretmenin öğrencilerinin tamamını görebileceği bir yerde olmalı, kontrol derecesi ve istenen yönetim şekline göre, öğrenci etkinliklerinin türü ve öğretmen yardımı dikkate alınarak yer değiştirmelidir (Başar, 1999:36). Öğretmen, masasını sıraların yanına veya arkasına yerleştirirse, buradan öğrenci davranışlarını daha iyi gözleyebilir.

Öğrencilerin oturma düzeninde önemli olan unsurun, öğrencilerin birbirleri ve öğretmeni ile yüz yüze gelecek şekilde bulunmaları ve etkin bir iletişimin kolay kurulmasıdır. İletişimde yalnız öğrencinin kulaklarının duyması yetersiz kalır. İletişimde beden dili de önemli bir unsurdur. İletişimin sağlıklı kurulabilmesi için sözel iletilerin yanında beden dilini de kullanmak gerekir. Öğrenciler arkadaşlarının yalnız seslerini duyarak iletişimde bulunurlarsa, onların beden dili ile ifade ettiklerini algılayamayacaktır. Dolayısı ile etkili iletişim kurulamamış olacaktır.

Program – Plan Etkinlikleri

Programı, Ertürk (1979: 14), belli öğrencileri, belli bir zaman dilimi içinde yetiştirmeye yönelik düzenli eğitim durumlarının tümü olarak tanımlamıştır (Bilen, 1996:194). Program, yapılması gereken bir etkinliğin bölümlerini, bu bölümlerin yapılaş sırasını, zamanını ve nasıl yapılacağını gösteren bir çalımadır (Ertuğrul, 1999:98). Programlar, eğitim programı, öğretim programı, okul programı, müfredat programı ve ders programı gibi adlandırılırlar.

Eğitim programı, bir okulda yapılması düşünülen eğitim – öğretim etkinliklerini düzenler.

Öğretim programı, derslerde okutulacak konuları, konuların amaçlarını, kaç saatte işleneceklerini, öğretim yöntem ve tekniklerini gösterir.

Okul programı, her okul kendi kuruluş amacına uygun etkinlikleri düzenler.

Müfredat programı, öğretim programına benzemektedir.

Ders programı, bir dersin amacı, konusu, öğrenme – öğretme süreçleri ve değerlendirmesinden oluşmaktadır.

Öğretmenler, planlama çalışmalarını yaparken, programlarını dikkate almak durumundadırlar. Her sınıf ve ders etkinliklerine göre program farklılık gösterdiği için, her sınıf seviyesindeki programın bilinmesinde yarar vardır. Programa hakim olmak, konuları öğrenci seviyesine indirmede büyük kolaylık sağlar.

Planlama, kültürel içeriğin arılaştırılıp, düzenlenmesine denir (Bilen, 1996:194). Planlama, geleceğe ilişkin kestirimde bulunma işidir. Bu iş bilimsel veriler ve öneriler doğrultusunda yapılır. Eğitimde planlama, önceden belirlenmiş amaçlara ulaşmak için, eğitim yaşantıları oluşturma, öğretim yöntem ve tekniklerini saptama, uygulama ve değerlendirme ölçütleri geliştirme, etkinliklerini kapsar (Aydın 1998:63).

İyi bir plan şu sorulara yanıt verir nitelikte olmalıdır (Bilen, 1996:195).

- 1- Bu dersin sonunda öğrenciler neler öğrenmeli. Hangi davranışları göstermelidir?
- 2- Davranış değişikliğini hangi içerikle (konu) kazandırılmalıdır? Konular neler olmalıdır?
- 3- Planlanan davranış değişikliği nasıl bir yöntem ve araç – gereç kaynaklarla öğrenciye ulaştırılmalıdır?
- 4- Başarılı olduk mu? Değerlendirme yani, niçin, ne ile, nasıl, ne kadar?

Sorularına yanıt aranır.

Planları, yıllık, ünite ve günlük planlar olarak inceleyeceğiz.

Yıllık planlar. - Geleceği geniş açıdan ama ayrıntıya inmeden gören biçimine yıllık plan denir (Başar, 1999: 48). Bu planda iki temel işleve yer verilir. Bunlardan birisi süre içinde dizilmesi ve kapsama bütüncül bir yapı sağlanması, diğeri ise, söz konusu üniteye gerekli zamanın yaklaşık olarak ayrılmasıdır (Bilen, 1996:198). O halde

yıllık planlar etkinliklerin belli bir zaman ve sıra ile işleneceğini gösteren planlardır. Öğretmenin program uyarınca belirli üniteleri veya konuları hangi aylarda, yaklaşık olarak ne kadar zamanda işleyeceğini gösteren ve öğretmence hazırlanan yıllık plan, yine öğretmen tarafından uygulanacaktır.

Yıllık planda, her konu veya ünitenin ne gibi yöntemlerle ve hangi araç ve gereçler kullanılarak işleneceğinin, yapılacak gezi ve gözlemlerin, sınavların hangi tarihlerde yapılacağına da belirtilmesi gerekir (Duman, 2000:167 -168). Yıllık plan hazırlanırken, öğretmen, mevcut eğitim ortamı, kaynaklar, araç - gereç, donanım, öğrenci düzeyi, bölgesel özellikler gibi bir dizi değişkeni göz önünde bulundurmalıdır (Aydın, 1998:64).

Yıllık planda konular / üniteler, bir eğitim öğretim yılında bitirilecek şekilde aylara iş günlerine bölünür. Yani öğretmen hangi konuyu hangi zaman diliminde işleyeceğini veya hangi zaman dilimi içinde hangi konuları / üniteleri işleyeceğini bilir. Üniteyi işlerken kullanacağı, araç – gereçleri, yöntemi, yapacağı gezi gözlemi deneyi vb. gibileri de yıllık üniteye belirtilir.

Ünite planı. - Bu plan yıllık plana bağlı olarak hazırlanır. Bu planda amaç, yöntem, araç – gereçler daha ayrıntılı olarak ele alınır. Adeta bir öğrenme – öğretme yönergesi niteliği taşıyan davranışların da, programdan alınarak ünitelere geçirilmesi gerekmektedir. Bu planın amacı, birbirleriyle içerik ve anlam yakınlığı bulunan konu ve etkinliklerin bir bütün içinde sunulmasıdır.

Ünite planı hazırlanırken, konuların, yıllık plana alınan konular olması, belli bir süreyi içermesi, amacın tespit edilmesi, ünitenin bölümlerinin belirlenmesi, kullanılacak yöntem ve tekniğin belirlenmesi, başvurulacak kaynak, araç – gereçlerin tespit edilmesi, yapılacak gezi gözlem deneyin belirlenmesi ve değerlendirme şeklinin belirtilmesi gibi hususların göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

Günlük plan. - Bir iş gününde yapılması amaçlanan eğitim – öğretim etkinliklerini belirlemek amacıyla hazırlanır (Aydın, 1998:64). Günlük plan, bir ünitenin bir ders içinde gerçekleştirilecek bölümü için yapılır (Bilen, 1996: 202).

Günlük plan, yıllık ve ünite planının öğrencilere bir günde öğreteceği bölümü kapsar. Bu planda yapacağımız etkinliğin amacı, konusu, süresi, yöntemi, araç – gereci,

davranışlar işlenişi ve değerlendirmesi yer almaktadır. Bu plan olmaksızın günlük eğitim faaliyetleri yapılamaz. Yapılırsa da tesadüfî bir etkinlik olur. Gezi gözlem ve deney planlarını da günlük plan içinde inceleyebilir.

Öğretmen plan hazırlarken şu hususlara dikkat etmelidir (Duman, 2000:168-169):

- 1- Plan, eğitimin amaçlarına uygun olmalıdır.
- 2- Planda yer alacak içerik ve etkinlikler, öğretim ilkelerine uygun olarak belirlenmeli.
- 3- Plan hazırlanırken çevre koşulları dikkate alınmalıdır.
- 4- Plan öğrenci merkezli, sade, ama zengin olmalıdır.
- 5- Planda mantıksal bir sıra, süreklilik ve bütünlük olmalıdır.
- 6- Plan esnek ve uygulanabilir olmalıdır.
- 7- Plan hazırlanırken aynı sınıfı okutan veya aynı dersi okutan öğretmenler işbirliği yapmalıdır.
- 8- Öğretmen planın gereğine ve önemine inanmalı, planını severek ve isteyerek yapmalıdır.
- 9- Öğrenci ilgi, yetenek ve beklentilerine dönük olmalıdır.
- 10- Amaç, içerik, araç uygunluğun bulunmalı

Kaynakların Belirlenip, Dağılımın Sağlanması. - Öğretmen yıl içinde yapacağı etkinliklerde kullanacağı ve yararlanacağı kaynak kişilerin araçların kimler ve neler olduğunu belirler. Bu araçları ve kaynak kişileri hangi ünite, ünitenin hangi konularında ve hangi ders saatinde kullanacağını planlar. Yine okulca toplu yararlanılan alanlardan ne zaman yararlanılacağını da belirtilmesi gerekmektedir. Okulun laboratuvar, spor salonları, kütüphaneleri varsa atölyeleri vb. gibi yerlerden ne zaman ve nasıl yararlanılacağını önceden planlanması ve bunun ilgili okul yöneticisine verilmesi gerekmektedir. Çünkü okul yöneticisi aynı yerde olabilecek çakışmaları önleyecek değişikliği sağlamalıdır. Örneğin: tek laboratuvarı olan bir okulun laboratuvarından aynı anda birden çok sınıf yararlanmaya kalkabilir. Bu karmaşa uygun planlama ile önlenir. Yine sınırlı olan araçlardan yararlanmada da aynı duyarlılık gösterilmelidir.

İş ve İşlem Süreçlerinin Belirlenmesi. - Yıllık ve ünite planlarında ele alınan konuların zamanı geldiğinde akıcı bir şekilde işlenebilmesi için bir takım kriterlere uyulması gerekmektedir. Derse girişte ilk iş, ders konusu üzerine öğrencilerin ilgisini çekmek, burada geçmiş konularla bağlantının da kurulması gerekir. Sonra öğrenme-öğretme, faaliyetlerine geçilir. Öğretmen – öğrenci veya öğretim araçları yardımı ile konu işlenir. Konunun durumuna göre işleme yöntemi seçilir. Yöntem bir tane seçilebileceği gibi birden çok da seçilebilir. İşleme etkinliğinin peşinden değerlendirme yer alacaktır.

Planlamamızı yaparken işleyeceğimiz konuların işlenmesi sırasında ne gibi yolların izleneceği, hangi yöntemin kullanılacağı, hangi araç – gereçlerin gerekli olduğu ve bunların, yapılış ve uygulanış şekillerinin nasıl olacağı belirlenmelidir.

Araç Sağlama. - Öğretmen yıllık etkinliklerini belirlerken, bu etkinlikleri gerçekleştirmede doğrudan veya dolaylı olarak etkili olabilecek araçların tespitini yapması gerekir. Bu araçlar yöntemlerin uygulanmasında kolaylık ve zamandan tasarruf sağlar. Araç dediğimizde, basit bir tahta parçasından alında, bilgisayara kadar uzanan liste akla gelir.

Ancak, derste kullanılacak araçlardan gerekli yararın sağlanması, uygun aracın, uygun zamanda, uygun yerde ve uygun biçimde kullanılmasına bağlıdır (Küçükahmet, 1992:94).

Öğretim araçları öğrenme amacını izlemesi gerekir. Öğretmenler öğretimde kullanılan, tüm araçların içeriğine doğrudan aşına olmalıdır. Öğretim araçlarının kullanılan öğretim formatı için uygun olması gerekir. Öğretmenlerin öğrencinin yetenek ve öğrenme üslubuna uygun öğretim araçlarını seçmeleri gerekir. Öğretim araçları, öğretmenin kişisel tercih ya da eğilimlerinden çok objektif ölçütlere göre seçilmelidir. Öğretim araçları kullanım kolaylığı ya da var olan araçlardan çok öğrenmeye destek veren bir temelde seçilmesi gerekir. Öğretim araçları genelde öğrenmeye önemli destek veren öğreticiler tarafından yerel olarak üretilmektedir. Hiçbir araç bütün amaçlar için en iyi olmadığı gibi, bütün koşullar altında öğretim için en iyi yöntem, her zaman kullanmak için en iyi öğretim aracı da yoktur (Vural, 2000:199-200). Öğretmen öğretim araçları seçiminde bu prensiplere uymalıdır.

Elinin altındaki bir aracın nasıl kullanılacağını, o aracın faydalarını ve sınırlılıklarını bilen bir öğretmen, o araçtan yararlanma yollarını arayacaktır (Küçükahmet, 1992:94).

Öğretmen araçlar hakkında bilgi edindikten sonra, bu araçları nereden ve nasıl sağlayacağını araştırmalıdır. Araçların bir kısmı okulda bulunabileceği gibi, bir kısmı bulunamayabilir. Okul dışından sağlanacak araçlar başka okullardan ödünç olarak alınır. D.M.O'den temin edilir veya piyasada bu araçları satan mağazalardan satın alınır. Satın alma işi okul yönetiminden haberli olmalıdır.

Yöntem Seçimi. - Öğretme yöntemi, dersin işlenişi planlanırken belirlenmesi gereken önemli bir öğedir. Çünkü saptanan davranışlar öğrencilere, öğretme yöntemi ile kazandırılmaktadır. Amaçlar, konular, öğrenciler ve öğretmen değiştikçe yöntemde değişecektir (Bilen, 1996:37). Öğrencilerin düzeylerine, yaşlarına ve yeteneklerine uygun yöntem ve teknik seçerken öğretmenlerin zengin yöntem ve teknik bilgisine sahip olması gerekir (Demirel, 1999:195).

Öğretmenin işleyeceği konunun veya kazandıracığı davranışların öğrenciler tarafından içselleştirilmesi, işlenişte uygulanan yöntemin gücüne bağlıdır. Dersin ruhuna uygun düşen yöntemle ders işlemek, dersi sıkıcılıktan kurtarır, öğrenme olayını artırır. Dersin etkin ve verimli geçmesini sağlar.

Öğrenme – öğretme etkinliklerinde kullanılan teknikleri çeşitli şekillerde gruplandırmak mümkündür.

Bireysel teknikler, programlı öğretim, bilgisayarla öğretim (öğrenen kişi açısından), öğretene kişi açısından bireysel teknikler, anlatım, grup tartışması teknikleri, büyük grup tartışması, küçük grup tartışması, panel, zıt panel, sempozyum, form, kollegyum, küme çalışması, soru cevap tekniği, çember tartışma tekniği, beyin fırtınası.

Yaparak uygulayarak öğretme tekniği, problem çözme, demonstrasyon, laboratuvar çalışma tekniği, yansıtma tekniği, örnek olay inceleme tekniği, Wokshop tekniği, seminer tekniği.

Oyun türü öğretme teknikleri, dramatizasyon yöntemi, eğitimsel oyunlar, kart oyunları, kimlik kartları, grup ya da takım oyunları, mektup ya da telgraf oyunu, nesi var?

Sınıf dışı öğretim teknikleri, gözlem, gezi, sergi, proje tekniği, ev ödevi tekniği, görüşme, ekip öğretimi gibi tekniklerden oluşmaktadır.

Öğretmen yukarıda bahsettiğimiz teknikleri kullanma becerisine sahip olursa, sınıfını etkin bir öğrenme merkezine dönüştürebilir. Ne var ki, bu tekniklerin çok az bir kısmı öğretmenler tarafından kullanılmaktadır. Kullanılanların listesi daha çok anlatım, soru – cevap, gösteri, rol oynama, problem çözme, gözlem gibi tekniklerden oluşmaktadır. Öğretmen öğreteceği konuyu nasıl öğreteceğini (yani yöntemini) biliyorsa, hangi konu olursa olsun onu başarıyla öğretecektir.

Öğretmenin yöntem seçimini etkileyen bazı faktörler vardır. Bu faktörler öğretmeni yapacağı çalışmalarla ilgili teknik seçiminden ya alıkoyar ya da teşvik eder. Küçükahmet (1992:39 – 40), bu faktörleri şöyle sıralamıştır:

- 1- Öğretmenin yönetime yatkınlığı
- 2- Zaman ve fiziksel olanaklar
- 3- Maliyet (yöntemin pahalıya mâl oluşu),
- 4- Öğrenci grubunun büyüklüğü
- 5- Konunun özelliği
- 6- Öğretim sonucunda öğrencide geliştirilmek istenen nitelikler.

Bunların her biri yöntem seçimini doğrudan veya dolaylı olarak etkilemektedir.

Bütün öğrenmeleri gerçekleştirebilecek en iyi tek yöntem yoktur. Etkin bir öğretim için kullanılacak yöntem sayısı da sınırsızdır. Öğretmen yalnız var olanı kullanmakla kalmamalı, kendi yaratıcılığını kullanarak mevcutlara yenilerini eklemelidir.

Öğrenci Özelliklerini Belirleme. - Öğrencilerin özelliklerini tanımadan yalnızca ders anlatmaya dayanan öğretimin eğitimsel değeri yoktur. Burada öğretmen dersinin öğretmeni fakat öğrencilerinin öğretmeni olamamaktadır. Oysa, eğitim – öğretim etkinliğinden etkilenecek olan ve davranışlarının değiştirilmesi gereken öğrenci olduğu unutulmamalıdır. Öğrencilerin sorunlarını ve gereksinimlerini bilmeden öğrenmesini sağlamak da olanaksızdır (Başaran, 1991:15). Öğretmen sınıftaki öğrencileri hakkında ne kadar çok ve doğru bilgiye sahip olursa, öğrencileri hakkında vereceği kararlarında isabetlik derecesi o kadar yüksek olur.

Öğretmen, öğrencilerinin öğrenme düzeylerini belirlemelidir. Bunun için, bu öğrencilerin bilişsel, duyuşsal giriş davranışlarının tespitinin yapılması gerekir.

Bilişsel giriş davranışı, öğrenme ünitesi ya da ünitelerinin öğrenilebilmesi için, gerekli olduğu kabul edilen, ilgili ön öğrenmelerden oluşur. Duyuşsal giriş davranışı ise, öğrenme ünitesi ya da ünitelerini öğrenmeye güdülenmiş olma derecesi olarak tanımlanır (Bloom, 1995:13). Öğrenme – öğretme etkinliklerinin hazırlanmasında başlangıç noktası öğretmenin bildiği değil, öğrencinin bildiği olmalıdır. Bunu sağlamak için de öğretmen öğrencilerinin seviyelerini bilmek durumundadır. Burada öğretmenin görevi yetiştirmekle sorumlu olduğu öğrencilerin öğrenmelerini geliştirmek için, becerebildiği bütün işleri yapmasıdır.

Kısacası, öğretmen planlama çalışmalarını yaparken, o konuyu hangi yaş grubuna anlatacağını, o grup öğrencilerinin bireysel özelliklerinin farklılıklarının bilgi düzeylerinin dersi izleyecek yeterliklerinin neler olduğunu bilmesi gerekir. Bu durumda öğretmen aldığı sınıfın düzeyini ölçecek bir ön test yaparak onların programa giriş davranışları hakkında bilgi sahibi olur. Programlama, planlama ve sunumlarında belirlenen bu seviyeden hareket edilmesi etkin öğrenmenin ilk basamağıdır.

Belli bir programa alınan öğrencilerin, programın uygulanması sürecinde gösterdikleri performans gözlenmeli, ilgili gözlem defter veya dosyalarına kaydedilmelidir. Program bitiminde bu gözlem sonuçları değerlendirilmelidir.

Öğrenci Katılımının Sağlanması. - Sınıfta yapılması düşünülen etkinliklerin belirlenmesinde ve uygulanmasında öğrencilerin etkin katılımın sağlanması gerekmektedir. Çünkü öğrenciler etkinliğin nesnesi değil, öznesi durumundadır.

Öğretmen ve öğrenci açısından güvenin hakim olduğu bir sınıfta, öğrencinin mümkün olduğunca, sınıf etkinliklerine aktif katılımını sağlamak, kendine sunulan sınıf ortamının kural kalıpları içinde toplumsallaşırken, bireyselliğini yitirdiğini hissederek gibi olan öğrencinin, yeniden özgürlüğünü ve özne bireyliğini duyumsamasına neden olacaktır (Demirbolat, 2000:45). Öğrenci alınan kararlara ve etkinliklere katılmışsa, doğal olarak belli bir sorumluluğu da yüklenecektir. Sorumluluk üstlenmeye yöneliş, gelişme ve olgunlaşma göstergesidir.

Öğretmen sınıfla ilgili planlama çalışmalarını yaparken, asıl bu konuların muhatabı olan öğrencilerle işbirliği yapmalıdır. Onların görüşlerine değer vermeli ve

ilgili kayıtlara geçirmelidir. Öğretmen bilmelidir ki, katılma öğrenciler üzerinde güdüleyici bir rol oynamaktadır.

Zamanı Etkili Kullanma

Sınıfı yönetmek, öğretmenin yöneticilik görevini yerine getirirken oynadığı roldür. Bu rollerden biri de sınıfta zamanı yönetmektir. Diğer bir deyişle, sınıfta geçirilecek zamanın tamamının eğitsel etkinliklere ayrılmasıdır.

Zaman, arka arkaya dizilmiş olayların ve olguların algılanmasıdır. Zaman olayları ölçebildiğimiz bir süreçtir. Zamanın yönetimi, olayların ve olguların kontrol edildiği bir etkinliktir. Zamanı yönetmek demek, gücümüzün yoğunluğunu, hayati öneme haiz öncelikler arasında hedefler belirleme ve onları sonuçlandırmak için yöneltme yeteneğidir (Açıkalın, 1994:114-116). Hedef davranışları her bir öğrenciye kazandırmak için eğitim ortamında harcanan zaman, önemli bir değişkendir (Sönmez, 1994:121). Sınıf ortamında geçirilecek zamanın tamamı, eğitsel amaçlara yönelik etkinlikler için kullanılmalıdır. Bunun için, sınıftaki süreçlerin dikkatlice planlanması ve zamana bağlanmasıdır (Başar, 1999:69). Sınıftaki etkinlikler birbirini takip eder nitelikte planlanmalıdır. Mümkün olduğunca binişik olmaları sağlanmalıdır. Burada dikkat edilmesi gereken nokta, her bir etkinliğin akışı ve takip eden etkinliğe bağlantısının bir zaman dilimine bağlı olarak planlanmış olmasıdır. Diğer bir ifadeyle gelişi güzelliğin önlenerek, planlamaya bağlı çalışılmasıdır.

Öğretmenlerin zamanı en verimli şekilde kullanmaları görevleri gereğidir. Öğretmenler zamanı planlamak, organize etmek, uygulamak, gözlemek ve değerlendirmek için kullanırlar (Akyol, 2000:188).

Sınıfta zamanı en etkin şekilde kullanacak olan öğretmenin zaman yönetimi konusunda bilgi sahibi olması gerekir. Zaman yönetimi, belli bir süreyi en verimli şekilde kullanmayı, kontrol etmeyi öngörür.

Yönetimin en önemli kaynaklarından biri zamandır. En kötü şekilde harcanan bir kaynaktır. Zamanı, depolayamayız, bekletip durduramayız. O nedenle onu etkili kullanmalıyız (Efil, 2000:84).

Sınıfta zamanın olumsuz yönde kullanılmasına neden olan bazı unsurlar vardır. Bunlar, kararsızlık, amaçlarda belirsizlik veya karışıklık, sorumsuzluk, oyalama, erteleme, ayrıntılara boğulma, araçların yetersizliği, gereksiz toplantılar, gereksiz

duyurular ve anonslar, sık ziyaretler, dağınık masa düzeni, dağınık araç – gereç düzeni, acelecilik, yarıda bırakılan işler, aşırı iletişim ve kontrol eksikliği gibi. Bunlara eklemeler yapılabilir. Bunlar ilk akla gelenlerdir.

Yukarıda saydığımız nedenler, zamanın etkin kullanımını olumsuz yönde etkiler. Örneğin: Dağınık araç – gereçlerin bulunduğu bir ortamda ders yapan öğretmen, konu akışına uygun araç – gereci bilinen yerinden almasıyla, arayıp bularak etkinliğe katması, hem dersin akışını bozacak, anlamayı güçleştirecek, hem de zaman kaybına neden olacaktır. Sonuçta zamanın iyi kullanılmamış olması söz konusudur.

Zamanı iyi kullanma kuralları olarak:

1- Düşününüz: Zamanı herhangi bir şeyle değiştirme şansımız yok, öyleyse, onu en iyi şekilde kullanmak zorunda olduğumuzu düşünmeliyiz.

2- Bütünleştirici olunuz: Düşüncelerin olgunlaşmasına zaman ayırmaktan kaçınmayınız.

3- Seçici olunuz: İsteddiğiniz şeyi istediğiniz zaman yapamazsınız. Zor ve çok önemli işleri ancak formda olduğunuz zamana bırakınız.

4- Kararlı olunuz: Yapacağınız işleri çok acil, önemli, öncelikli ve ertelenebilir şekilde sıraladığınız ve önem sırasına koyunuz.

5- Ayrım yapınız: Sonu belli olmayan gereksiz ayrıntılara girmeyiniz.

6- Konsantre olunuz: Bir iş üzerinde belli bir süre kesintisiz çalışmaya kendinizi alıştırmınız.

7- Düzenli olunuz: İşinizi akışına göre sürdürünüz kesinti yapmayınız.

8- Değerlendirici olunuz: Zamanı tamamen amacınıza dönük kullanınız.

9- Kendinizi de düşününüz: Kendinize ayıracağınız zamanı iyi seçiniz.

10- Esnek olunuz: Zamanı işleriniz, kendiniz ve başkaları için kullanınız. Sadece birinde yoğunlaşmayın (Efil, 2000:94 – 95).

Sınıfta zamanı etkili olarak kullanmak isteyen öğretmenin, bu konuda kurallar oluşturması gerekir. Oluşturulan bu kuralların da öğrencilere öğretilmesi ve benimsetilmesi gerekmektedir.

Özkılıç (2000: 99-101), zamanın etkili kullanılması için, kuralların oluşturulması ve öğrencilere öğretilmesi konusunda şu işlerin yapılmasını önermektedir:

1- Öğrencilerin sınıfa giriş ve çıkışları: Öğrenciler öğrenci ziline bağlı olarak sınıfa girmeleri, yerlerine oturmaları ve yapacakları ders üzerinde çalışmaya başlamaları

öğretilir. Ders içinde çeşitli ihtiyaçlar için dışarı çıkmak isteyen öğrenciler olabilecektir. Bu çıkışın ders açılışını bozmaması için bir kurala bağlanması gerekir. Çünkü çıkışta izin isteme, öğrencilerin dikkatinin dağılması ve tekrar kapı vurarak içeri girmesi dikkat dağılmasına neden olacaktır. Dolayısı ile zamanın boşa harcanması söz konusudur.

2- Yoklama, devamsızlık ve geç kalma: Öğretmen yoklama için geniş bir zaman ayırmamalıdır. Sınıfta öğrencilerin yerleri bellidir. Olmayanların tespiti ile yoklama bitirilmelidir. Sınıf başkanından yararlanılmalıdır.

Derse zamanında katılmayan öğrencilere yeniden öğretim verilmesi ya da öğretmenden bu öğrencilerin yardım istemesi zamanın asıl amacına uygun kullanımını engellemektedir. Bunun için öğretmenin geç gelme ve devamsızlık gibi durumların nedenlerini giderici önlemleri alması gerekir.

3- Öğrencilerin sınıfta dolaşmaları: Sınıfta dolaşan öğrenciler diğerleri ile konuşarak sınıfta karmaşa yaratırlar. Öğretmen öğrencilerin sınıfta neden dolaştıklarını tespit etmeli ve bunun çözümünü bulmalıdır. Örneğin: Kalem açacağı arayan öğrenciye ya öğretmen bunu vermeli ya da öğrenciye kalem açacağı bulundurmaya öğretmeli.

4- Gerekli materyallerin sınıfa getirilmesi: Öğrencilerin bulmada güçlük çektikleri veya sık sık unuttukları araç – gereçleri sınıfta bulundurmak, zaman kaybını azaltacaktır. Ancak öğrencileri asalaklaştırmamaya da dikkat edilmelidir.

5- Verilen ödevlerin bir yönerge doğrultusunda hazırlanması: Ödevlerin yapılışına ait bir yönerge vermek, anlamsız uğraşmaları ortadan kaldıracığından zamandan tasarruf edilecektir.

6- Sınıfta birbiriyle konuşma: Grup çalışmaları dışında öğrencilerin birbiriyle konuşmaları istenen bir davranış değildir. Ancak, belli zamanlarda öğrencilerin konuşmalarına izin vermek doğru bir davranıştır. Çünkü insan sosyal bir varlıktır. Konuşma gibi bir ihtiyacı vardır.

7- Söz alma: Sınıfta söz alma ve konuşma belli bir kurala bağlanmalıdır. Aksi durumda kargaşa çıkar. Kimse kimseyi anlayamaz.

8- Öğretmenden yardım isteme: Sınıfta, öğretmen yardım isteyen öğrencinin yanına gidip gerekli yardımda bulduktan sonra bir başka öğrenciye yardım etmek üzere sınıfta dolaşmalıdır. Öğretmenin öğrencilere yardım ederken de zamanın tüm öğrencilere yardım edecek şekilde etkin kullanımına dikkat etmesi gerekir. Öğretmenin

yardım isteyen öğrenciye hemen ulaşması gerekmektedir. Çünkü yardım isteyen öğrencinin yanındaki öğrencileri rahatsız etmesi söz konusudur. Dikkat çekmek amacı ile yardım isteyenlerin tespit edilmesi gerekir.

9- Araç – gereçlerin kullanımı: Sınıfta yapılan etkinliklerde kullanılacak araç – gereçlerin derse başlamada önce hazır duruma getirilmesi gerekmektedir. Aksi durumda onların temini ve çalışma durumlarındaki dahi aksamalar zaman kaybına neden olacaktır.

Sınıf İçinde Geçirilen Zamanın Çeşitli Etkinliklere Ayrılması. - Sınıfta bir amacı gerçekleştirecek etkinlik süresi 40 veya 80 dakika kadardır. Bu süre içerisinde öğrencilerin ders araç – gereçlerini hazırlamaları, öğretmen ve öğrenci yardımıyla önceki konuların hatırlanması, etkinliğin amacının ve konusunun tahtaya yazılması ve duyurulması, konunun (içeriğinin) öğretmen, öğrenci veya karşılıklı olarak işlenmesi (anlatılması, gösterilmesi, yapılması vb.), konuyla ilgili örneklerin bulunması, gruplar oluşturulması, oluşan gruplarda konunun tartışılması, grupların yanıtlarının yazılı olarak veya sözlü olarak hazırlanması, yanıtların toplanması, özet yapılması ve konunun değerlendirilmesinin yapılması.

Zamanın Ders Dışı ve Bozucu Etkinliklere Harcanmaması. - Sınıfta bir amacın gerçekleşmesine veya bir davranışın kazandırılmasına yönelik kullanılacak zamanın planlandığı şekli ile kullanılması gerekir. Öğretmenin zamanında derse girmemesi, öğrencinin geç gelmesi, istenmedik zamanda dışarı çıkma isteği, sık sık yapılan anonslar, imzalanmak üzere gönderilen yazılar, ayakta gezen öğrenciler, yüksek gürültü, sınıf yakınında yapılan tamirat işleri, zamansız veli görüşmeleri, öğrencilerin araç – gereç getirmemeleri ve sınıf kurallarının belirsizliği gibi durumlar, sınıfta yapılan etkinliklerin zamanını olumsuz yönde etkilemekte ve çalmaktadır.

Öğretmen bu gibi durumlarda gerekli önlemleri almalıdır. İhtiyaç duyarsa okul yönetimi ile işbirliği yapmalıdır. Ayrıca öğretmen sınıf ortamına öğrencileri ilgilendirmeyen ders dışı konuları da taşımamalıdır.

Sıkıcılığın Önlenmesi. - Sınıfta geçecek zaman değişik araç – gereç, yöntem ve etkinliklerle sürdürülemiyorsa, monotonluk var demektir. Dolayısı ile bu durum

öğrencileri sıkacaktır. Sıkıcılığın önlenmesi için yapılan etkinliğin içeriğine uygun çeşitli görsel ve işitsel araç – gereçlerden yararlanılmalıdır. Herşeyden önce içerik öğrencinin seviyesinde, gereksinimine yanıt verecek nitelikte ve ilgisini çekici nitelikte olmalıdır. Öğrencilerin aktif bulunduğu bir etkinlik öğrenciye sıkıcı gelmez. Aksine zaman yetmez. Ancak, sürekli dinleyici konumunda olursa ancak sıkıcılık başlar. Öğretmenin kendisi değil, öğrenciyi aktif kılması gereklidir.

Öğrencilerin Zamanın Çoğunu Okulda Sınıfta Geçirilmesinin Sağlanması. –

Okulun, sınıfın çeşitli etkinlik alanlarına ayrılarak, buraların çocuğun ilgisini çeken ve ihtiyaçlarını karşılayan yerler olmasının sağlanması gerekir. Öğrenciler sınıftan veya okuldan bir an önce kurtulacakları zamanı gözlememelidirler. Günlük gereksinimlerini karşılayacakları, çeşitli etkinlikleri yapacakları yerin okulu veya sınıfı olduğunu görmeleri, öğrencilerin buralardan ayrılmamalarına neden olabilir. Öğrencileri zorunlu ders saatleri dışında okulda veya sınıfta tutabilmek için, okulun veya sınıfın bir cazibe merkezi haline getirilmesi gerekir. Örneğin; Yüzme havuzunun bulunması, resim atölyesinin bulunması, müzik salonunun bulunması gibi.

Devamsızlığın ve Okuldan Ayrılmaların Önlenmesi. - İlköğretim kurumlarına kaydedilen zorunlu öğrenim çağındaki öğrencilerin velileri, öğrencilerin okula devamını sağlamakla yükümlüdür. İlk derse girdiği halde sonraki derslerden birine veya daha fazlasına özürsüz olarak girmeyen öğrencinin devamsızlığı yarım gün sayılır. İlköğretim kurumlarında okula devam esastır. Devamsız öğrenciler hakkında mevzuata göre işlem yapılır (M.E.B.,1997:9).

İlköğretim kurumlarında okula toplam 20 gün devam etmeyen öğrenciye sınıf tekrarı yaptırılır (M.E.B.,1997:16).

Yukarıda yönetmelik maddelerinde belirtildiği üzere, ilköğretim okullarına devam etmenin zorunlu olması ve devamsızlığın sınırlandırıldığı halde okullarımızda hala devamsızlıklar ve okulda ayrılmalar olmaktadır.

Çeşitli nedenlerle okullarımızdan ayrılan öğrenciler veya ayrılmak zorunda bırakılan öğrenciler, kapasiteleri dikkate alınmadan başarısız damgası ile damgalanmışlardır. Bu da öğrencilerimizin kişiliğini tahrir etmiştir. Sınıf tekrarı ile de

binlerce öğrencinin ekonomik yaşantıya üretici olarak katılmaları geciktirilmiş ve bu yüzden ülke büyük ekonomik kayıplara uğramıştır (Kaya, 1974:117-118).

Yasal önlemlerin, devamsızlığı ve okuldan ayrılmaları önlemede çok başarılı olduğu söylenemez. Okul yönetimi ve öğretmen yapacakları işbirliği ile şu sorulara yanıt aramalıdır. Öğrenciler, neden devamsızlık yapmaktadırlar? Öğrencilerin bu okuldan ayrılmalarına neler sebep olmuştur? Soruların yanıtları sorunun çözümüdür. Örneğin: Program öğrenciye ağır geliyor olabilir. Dolayısı ile öğrenci bundan bir şey anlamadığını düşünebilir.

Okulun sınıfın öğrenciyi kendine çekici hale getirilmesi, kısaca öğrenci beklentilerinin karşılanması onların sınıfa veya okulda devamlarını sağlayabilir.

Hesapçıoğlu (1994: 322-323)'na göre, zaman savurganlığını önleme araçları olarak şunlar önerilmektedir.

1- Yoklamanın kolay olabilmesi için, öğrencilerin bir plana göre oturtulmaları, yoklama gerekirse bir öğrenciye yaptırılmalıdır.

2- Sorulara yanıt verecek öğrenciler sürekli kaldırılmamalı, diğerleri de kaldırılmalıdır.

3- Sınıfta genel hatalar görüşülmeli, bireysel hatalar ders dışında görüşülmeli.

4- Araç – gereç ve ödev dağılımında, sınıf başkanından yararlanılmalı.

5- Ödevlerin zamanında alınabilmesi için hayli önceden verilmesi gerekir.

6- Sınıfın ısıtılması ve havalandırılması için öğrencilerden yararlanılması

7- Sınıfta bütün öğrencilerin duymasını sağlamalı.

8- Yapılan çalışmaları bütün öğrencilerin görmesini sağlamalı.

Sınıfta Öğrenci – Öğretmen İlişkisi Düzeni

Öğretmenin sınıfında oturtmaya çalıştığı ilişki düzeninin kurulmasına daha okulun ilk gününden başlanılmalıdır.

Öğretmen geleceğe ilişkin davranış tiplemesini ve öğrencilerden beklentilerini ilk günlerde kararlılıkla ortaya koymalıdır. Bu kararlılık, baskı veya antidemokratik değildir (Başar, 1999: 53). Öğretmen, koyduğu bu davranışların yerleşmesi için tutarlı davranışlar göstermelidir. Esnek olunmalı ancak, kurallara da uyulmalıdır. Bu davranış önce öğretmen kendisi gösterecek, sonra da öğrencilerin göstermesini bekleyecektir. Öğretmenlerin sınıf içi davranışları, açık, güvenilir, sürekli ve sorumluluk üstlenici

biçimde olmalıdır. Sınıf içi davranış kurallarının etkili, uygulanabilir, öğrenmeyi kolaylaştırıcı, istenmeyen davranışları önleyici olabilmesi, kuralların saptanma biçimine göre değişmektedir (Celep, 2000:29–30). Kural belirtmenin en uygun zamanı okulun ilk günleridir (Gordon, 1992:182).

Sınıf Kurallarının Belirlenip Öğrencilere Benimsetilmesi. - Kural, sınıfta yer alan eğitim yaşantılarının amaçlarına dönük kararlar dizisi olarak tanımlanabilir. Ancak kuralların amaca dönük olması kadar, uygulanabilir olması da önemlidir (Aydın, 1998:10). Sınıfta uyulması gereken kurallar belirlenirken öğretmen, öğrenci görüşlerini de almalıdır. Kuralların ortak belirlenmesine çalışılmalıdır. Çünkü kurallara uyacak olan öğrencilerdir. Onları dışlayarak alınan kurallar belki de taraftar bulamayacaktır. Ama öğrenci katılımı ile alınan kurallara öğrencilerin çoğunlukla uymaları beklenebilir.

Sınıf kuralları, öğrenci davranışlarına yön vermek amacıyla önceden belirlenmiş ilkelerden oluşur. Sınıfın kendine özgü karmaşık yapısı ve ilişki biçimi kural koymayı ve bu kuralları uygulamayı zorunlu kılmıştır. Kurallarla kendisinden beklenenleri ve beklenmeyenleri önceden iyi bilen öğrenci daha dikkatli davranmaya gayret eder (Sarıtış, 2000:51).

Kurallar listesi uzatılmamalıdır. Uzun liste unutulabilir. Kurallar geçerliliğini yitirince de değiştirilmelidir.

Merrett ve Wheldall'a (1990) göre kurallar konulurken üç temel prensip gözönünde bulundurulmalıdır (Akyol, 2000:188).

1- Kurallar konulurken olumsuz davranışlar değil, olumlu davranışlar dile getirilmelidir.

2- Kurallar nesnel ve belirli olmalıdır. Kuralların ne zaman ihlal edildiği ne zaman edilmediği, öğretmen ve öğrenci tarafından şüpheye yer bırakmayacak şekilde belli olmalıdır.

3- Sınıf kuralları uygulanabilir olmalıdır. Kurallar net olarak belirlenmemiş, belirlenenler de öğrencilere açık bir dille anlatılmamış ise, öğrencilerin katkısı olmadan yalnızca öğretmenler tarafından konulmuş ise ve de öğrencilere anlamsız geliyor ise öğretmen öğrenci arasında çatışma çıkması kaçınılmazdır (Gordon, 1992:182). Bunun olmaması için de yukarıda saydığımız prensiplere uyulması gerekir.

Kurallar bütün öğrencileri bağladığı için, tarafsızlığı sağlar, kişisel istekleri hayır deme fırsatı verir. Bireysel üstünlüğe gerek kalmadan, yöneticinin yetkisinin benimsenmesini kolaylaştırır. Ödül ve cezayı kişisellikten çıkarır, kabul edilebilir hale getirir. İnsanları göreve yöneltir, değerlendirme ölçütü oluşturur. Kurallar sınıfta öğretmenin karar ihtiyacını azaltır (Başar, 1999:58 - 59).

Öğretmen sınıfı için kuralları belirlerken, aşağıdaki hususlara dikkat edilmelidir (Erden ve Akman, 1996:251 - 252).

- 1- Kurallar belirlenirken, öğrencilerin görüşleri alınmalıdır.
- 2- Kural sayısı çok fazla olmamalıdır.
- 3- Kurallar öğrencilerin anlayacağı bir dille ifade edilmelidir.
- 4- Öğrencilere kuralların neden önemli olduğu ve bu kurallara uymanın kendileri için yararları anlatılmalıdır.
- 5- Kurallar öğrencilerin görebileceği bir yere asılmalıdır.

Sonuç olarak kurallar, önce verilen kararlar olup, doğabilecek sorunlara veya belirsizliklere karşı alınmış kararları içerdiği için, sınıf içi yaşamın önemli ve vazgeçilmez bir ögesidir. Kurallar belirlenirken öğrencilerin görüşleri alınmalı, listelenmeli önemlileri yazılı hale getirilmelidir. Ayrıntılı kurallardan kaçınılmalıdır. Alınan ve uyulması gereken kurallara uyulması konusunda öğretmen ve öğrenciler gayret göstermelidirler. Geçerliliği kaybolmuş kuralların terk edilmesine dikkat edilmelidir. Aksi durumda amaçsız bir iş yapmış oluruz. Uyulması gereken kurallara uyulmasında öğretmene öncülük görevi düşmektedir.

Öğrenci – Öğrenci İlişkilerinin Düzenlenmesi. - Sınıfı oluşturan öğrencilerin davranışlarına baktığımızda bir benzerlik görebilir. Benzerliği yaratan en önemli unsur uyma davranışıdır. Bireyler beraber oldukları grubun kurallarına uyma eğilimindedirler. Sınıf ortamında öğrencilerin birbirleriyle etkileşimi sonucu benzer bir durumu ortaya çıkarmaktadır. Örneğin ders çalışmayı seven bir öğrenci, çalışmayı sevmeyen bir gruba uyarsa ders çalışmayı bırakır. Kuşkusuz tersi de olabilir (Erden, 1998: 71).

Öğrenciler, daha çok benzer davranışı gösteren öğrenci grubu ile ilişki kurmaktadır. Böylece alt gruplar oluşmaktadır. Öğretmen bu alt grupların birbiri ile etkileşimini sağlayarak olumsuz davranışlı grupları etkilemek ve olumlu davranışa dönüştürmek için çalışmalıdır. Öğretmen, sınıf ortamında öğrenciler arasında ilişki

düzenini eğitim – öğretime katkı sağlayacak şekilde düzenlemelidir. Bunun için de grupları ve özelliklerini çok iyi bilmeli ve tanımalıdır.

Öğretmen – Öğrenci İlişkilerinin Düzenlenmesi. - Eğitim ve öğretimin temeli, öğretmen – öğrenci ilişkisine dayanır. Bu ilişkiler istenen düzeyde olmadıkça, amaç konu, çevre ve diğer öğretim öğeleri ne kadar iyi hazırlanırsa hazırlansın sağlıklı bir eğitim ve öğretim olamaz. Çocuklara değer veren, öğretmen kendini onlara, sevdirecektir. İşte bu sevgi, eğitim ve öğretim ortamının ilk koşuludur (Binbaşoğlu, 1994:230). Öğrenciler, öğretmenin sevecen ve güven duyulan yapısından ve davranışlarından etkilenmektedir. Kaşları çatık, suratı asık öğretmene, öğrenciler soru sorma cesaretini gösteremezler.

Öğrencilerin derse katılmasını sağlamak, düşüncelerine önem vermek, derse katılımlarını değerli saymak (teşekkür etmek), bunları sınıf ortamında paylaşmak ve onlarla anlaşmaya çalışmak öğrencilerle kurulan etkileşimi olumlu yönde etkileyecektir (Çakmak, 2000:33-34).

Öğretmen, öğrencileri için yaptığı çalışmaları ve gösterdiği gayretleri onlara sezdirmelidir. Öğretmenin tutum ve davranışları öğrencilerce yakinen gözlenmektedir. Öğretmen davranışlarının öğrenci davranışları üzerinde etkili olduğunu bilmeli ve buna göre davranmalıdır. Elinden geldiğince yanlış (istenmeyen) davranışlardan kaçınmalıdır. Öğretmenin derslerde gülmeceye de yer vermesi gerekir. Ancak bunun ölçüsünün ayarlanması çok önemlidir.

Öğretmenin ne öğrettiği kadar, nasıl öğrettiği, öğrencileri ile nasıl bir ilişki, iletişim ve etkileşim içinde olduğu, öğrencilerini ne ölçüde tanıdığı ve onların beklentilerine ne ölçüde yanıt verebildiği önemlidir. Öğretmenin rolü öğrenci ile etkileşimi boyutunda daha önemlidir (Demirbolat, 2000: 37).

Yalnızca dersten derse birbirlerini gören öğretmen ve öğrencilerin resmi ve çoğu kez de sıkıcı şartlar altında karşılaşmaları öğretmen, öğrenci ilişkilerinin gelişmesine yardım edememektedir (Büyükkaragöz ve Çivi, 1996:263). Öğretmenin teneffüslerde öğrencilerin arasında gezmesi, onlarla konuşması, olumlu gördüğü davranışı ödüllendirmesi, onların sorunlarının tespitini yapması gerekir.

Öğretmen öğrenci ilişkilerinde sağlıklı bir iletişimin kurulması önemlidir.

Sınıf ortamında çok yönlü bir iletişim söz konusudur. Bazen bir öğrenciye gönderilen mesaj, bir başka öğrenci üzerinde daha etkili olabilir. Ayrıca öğrenci-öğrenci iletişimi de çok yoğundur ve bu aynı anda birçok duygu ve düşünce harekete geçtiği için, dersin akışını etkiler (Açıkgöz, 1996:134). İletişim öğretmenden öğrenciye, öğrenciden öğrenciye, öğrenciden öğretmene ve çevreden öğretmen ve öğrenciye olmaktadır. İletişimde tek yön kullanmak doğru değildir. Çünkü tek yönlü iletişim sıkıcı olur ve karşıdan bilgi alınmaz. Tepkileri alınmadığı için bir yorumda bulunulamaz.

Öğretmenin öğrenme, öğretme etkinliğinin başarılı olabilmesi için çok iyi iletişim becerisi geliştirmiş olması gerekir. Bunun için de açık ve kolay anlaşılır bir dili kullanmalıdır. Öğretmenin ses tonu, gözle iletişim ve vücut diliyle iletişim de çok önemlidir (Demirel, 1999:196). Öğretmen sınıfta kullandığı dil ile öğrencilerin davranışlarını kontrol etmelidir. Buna göre öğretmen yargılayıcı olmayan esnek ve betimleyici bir dil kullanmalıdır. Öğrencilerin kaygılarını azaltan, derse katılımını güçlendiren ve güdüleyen bir iletişim tarzı benimsenmelidir (Aydın, 1998:8)

İletişimin sağlıklı yürütülmesi için, öğretmenin veya konuşanın düzgün anlaşılır ve seviyeye uygun bir dil kullanması gerekir. Yönü öğrencilere dönük olmayan konuşmacının sesi net duyulmadığından anlaşılabilir. Onun için konuşmacı öğrencilere dönük olmalı ve beden dilini de kullanmalıdır. Ses tonu ve işitmeyi engelleyecek kadar düşük ne de kulağı tırmalayacak kadar yüksek olmalıdır.

Ergin(1995: 223-224)'e göre sınıfta iletişim engelleri oluşturan faktörler şunlardır:

1- Öğretmen veya öğrencinin:

- a. İletişime girme amacını tam olarak algılayamaması.
- b. Bedensel ya da psikolojik bir özüre sahip olması,
- c. Barınma, beslenme ihtiyacını yeterince karşılayamaması,
- d. Birbirlerine güvenmemesi
- e. Güvenli bir gelecek garantisinin bulunmaması,
- f. Ortak yaşantı alanlarının az olması
- g. Sevip, sevilmemesi, sayıp, sayılmaması

2- Kaynak olarak öğretmenin:

- a. Öğrencilerini iyi tanımaması
- b. Yeterli bilgi birikimine sahip olmaması

- c. İnanılır, güvenilir ve çekici bulunmaması
 - d. Derse hazırlıksız girme
 - e. Dersi sürekli anlatım yöntemi ile işlemesi
 - f. Öğrenci seviyesine inememe
 - g. Değişik yöntem ve teknikleri kullanmaması
- 3- Öğrencinin;
- a. Sınıfta olma amacının farkında olmaması
 - b. Sık sık hayal kurup, dersin dışında kalması
 - c. Konuları kendince çekici bulmaması
 - d. Öğretmenin iletilerine tepki verme sorumluluğundan kaçma
- 4- Öğrenme – öğretme ortamı olarak sınıfın:
- a. Oturma düzeni ve yerlerinin rahatsızlık vermesi
 - b. Havasız, pis, rutubetli, ışıksız, soğuk ya da aşırı sıcak olması
- 5- Araç ve gereçlerin:
- a. Öğrenci düzeyine uygun olmaması
 - b. Görüntü ve sesi iyi vermemesi
 - c. Bozuk olması
 - d. Yetersiz ya da hiç olmaması

Gordon (1992; 64 – 69) iletişim engellerini şöyle sıralamaktadır:

- 1- Emir vermek yönlendirmek
- 2- Uyarmak gözdağı vermek
- 3- Ahlak dersi vermek
- 4- Öğüt vermek, çözüm ve öneri getirmek
- 5- Öğretmek nutuk çekmek, mantıklı düşünceler önermek
- 6- Yargılamak, eleştirmek, suçlamak,
- 7- Övmek, aynı düşüncede olmak, olumlu değerlendirme yapmak
- 8- Ad takmak alay etmek
- 9- Yorumlamak, analiz etmek, tanı koymak
- 10- Güven vermek, desteklemek, avutmak, duygularını paylaşmak
- 11- Soru sormak, sınamak, çapraz sorgulamak
- 12- Sözünden dönmek, oyalamak, alay etmek, şakacı davranmak, konuyu

saptırmak.

Öğretmen öğrenci etkileşiminde öğretmen öğrencilerin yalnız çalışma alışkanlıklarını değil, tüm kişiliklerini etkilemektedir. Öğretmenin olumlu tutumu, onun öğrencilerce benimsenmesine neden olacaktır. Öğretmenini benimseyen öğrenci dersine daha istekli olarak çalışacaktır. Dolayısı ile sınıf başarısının yükselmesi sağlanacaktır. Etkin bir iletişim kurularak öğrenme, öğretme faaliyetleri en iyi şekilde yürütülmelidir. Sen dili yerine ben dili kullanılarak iletişim kolaylaştırılmalıdır.

Öğrenci Davranışlarının Geliştirilmesi Ve Düzenlenmesi

Sınıf Ortamının İstenen Davranışı Sağlayabilir Hale Getirilmesi. - Sınıf ortamı, aynı zamanda eğitim – öğretimin gerçekleştiği eğitim ortamlarıdır. Eğitim ortamı, öğrenme – öğretme sürecinde bilgiyi iletme işleminin meydana geldiği ve öğrencinin konuyla etkileşimde bulunduğu personel, araç – gereç, tesis ve örgütlenme öğelerinden meydana gelen çevredir. Sınıf ortamlarının düzenlenmesinde yukarıda saydığımız öğelerin eşgüdümlemesi gerekmektedir. Burada yapılması gereken, insan gücü ve insan gücü dışı öğelerin amaçlar doğrultusunda işe koşulmasıdır.

Sınıfta yaratılan öğrenme öğretme ortamı anlayışını belirleyen temel ölçüt: insan, eğitim anlayışı, program ve ortam gibi öğelerdir. Nasıl bir eğitim anlayışında, nasıl bir programla, nasıl bir ortamda, nasıl bir insan yetiştirmek istiyoruz? Bu soruların yanıtlardan yola çıkarak sınıftaki öğrenme – öğretme ortamını en verimli şekilde oluşturabiliriz (İmer,2000:154).

İnsan yaşadığı sosyal ve kültürel çevrenin bir ürünü olduğuna göre, öğrencinin de içinde yaşadığı sınıf ortamı onun tüm davranışlarını geliştirecek ve değiştirecek olan ortamın bilimsel olarak düzenlenmesi gerekmektedir. Bu düzenleme konu uzmanlarınca yapılmalıdır. Çünkü, bu düzenleme öğrenciyi şekillendirecektir.

Sınıftaki her alan, öğrenci için bir öğrenme niteliği taşımaktadır. Sınıfın fiziksel olarak düzensiz, iç karartıcı, havasız, gürültülü, sınıf dışı uyaranlara açık olması öğrenmeyi olumsuz şekilde etkiler (Celep, 2000:17 -18).

Sınıf ortamındaki fiziki öğeler olarak tanıdığımız, ısı, ışık, renk, gürültü, çeşitli araç – gereçler vb. gibiler öğrencilerin yaş ve psikolojilerine, konu durumuna uygun hale getirilmelidir. Örneğin; Yüksek gürültülü bir ortamda iletişim gücü çökülecektir.

Buna bağılı olarak öğrenme öğretme başarılı olamayacak ve istenmeyen davranışlar gözlemlenecektir.

Araştırma sonuçlarına bakıldığında, öğrenme ortamı iyi düzenlenmediğinde, etkili ve verimli öğrenme gerçekleşmemektedir. Fiziksel çevrenin fizyolojik etkileri olduğu gibi psikolojik etkileri de vardır. Uygun düzenlenmeyen bir sınıf ortamında, öğrencinin problem çözme ve öğrenme yeterliliğini olumsuz yönde etkilemektedir (İmer, 2000:155).

Sınıf ortamındaki öğrenci sayısı, ışık, ısı, renk, gürültü, temizlik, estetik ve yerleşim düzeni gibi öğelerin öğrenme üzerinde etkili olduğu araştırma sonuçlarıyla ortaya konmuştur. Örneğin: Sınıftaki öğrenci sayısı ile başarı arasında bir ilişki bulunmuştur (Aydın, 1998:35).

Öğretmen, ders verdiği sınıfta, dersin amacını öğrencilere kavratacak, davranışlarını gösterir hale getirecek, insan gücü ve insan gücü dışı kaynakları harekete geçirmelidir. Bunun içinde sağlıklı bir eşgüdümleme yapması gerekmektedir. Örneğin: Uzunluk ölçüsü birimi metreyi tanıtacaksa, sınıf ortamında metrenin bulundurulması ve ölçümleri bu metre ile yaptırması gerekmektedir. Mevsimler verilecekse, mevsim şeridinden yararlanılmalı ve olaylar onun üzerinde gösterilmelidir. Yerlere çöp atılmaması isteniyorsa, uygun yerlere çöp sepetleri konmalıdır.

İyi bir öğretim ortamını oluşturmak için, sınıf ortamı, öğrenmeye yardım edici, konu ve yönetime uygun, öğretmen ve öğrencilerin birbirlerine ve kaynaklara ulaşmasını kolaylaştırıcı, sınıf içi trafik akışına yardımcı, öğrenci katılımını kolaylaştırıcı olmalıdır (Duman, 2000:164).

Çağımız dört duvar arasına sıkışmış, öğretmen ve karatahtadan ibaret bir sınıf ortamı yerine, zenginleştirilmiş araç – gereçlerle donatılmış ve aktif öğrencilerin bulunduğu sınıf ortamları istemektedir. Bu ortamda herşey öğrenciye göre olmalıdır.

Olumlu Sınıf İklimi Yaratma. - Öğrenme, öğretme etkinliklerinin verimli olabilmesi için olumlu bir sınıf ortamının oluşması gerekmektedir. Böyle bir ortamın oluşumunda öğretmen, öğrenci, araç – gereç, sınıf yerleşim düzeni, fiziki ortamın yeterliliği gibi öğeler rol oynamaktadır.

Olumlu bir sınıf ortamı yaratmak için öncelikle fiziksel ortamın yeterli olması gerekir. Fiziksel olarak çok güzel düzenlenmiş sınıf ortamındaki psikolojik ve sosyal

ortam gergin olursa, çocuk bundan rahatsız olur. Bazı durumlarda sosyal ortamın rahat olması öğrencilerin olumsuz koşulları önemsememelerine neden olabilir (Erden, 1998:74).

Okulu bir sınıf iklimi oluşturmak için, sınıf kurallarının öğrenci katılımı ile ve öğrencilerle birlikte alınması gerekmektedir. Kurallara uyulduğu sürece öğretmen – öğrenci çatışması yaşanmayacaktır. Yine istenmeyen öğrenci davranışlarının kontrol edilmesi, önlenmesi gibi çalışmalarda olumlu iklim oluşumuna katkı sağlamaktadır. Süreçler ve kurallar tutarlı bir şekilde uygulanarak öğrencilerin uygun davranışı sürdürmelerine olanak sağlanmalıdır (Celep, 2000:88).

Öğrencilerini seven, onları aşağılamayan, korkutmayan öğretmenin öğrencilerinin etkin bir şekilde öğrenmeye çalıştıkları görülebilir. Böyle bir ortamı oluşturmak için öğretmen ve öğrenci arasında, güven ve saygıyı, öğrencilere soru sorma hakkı vererek, tartışmalara katılmalarını teşvik ederek, hak ettiklerini vererek oluşturabilir (Akyol, 2000:183).

Öğretmenin, öğrencilere insanca davranması onları aşağılamaması, yerine göre bir iki şaka yaparak derse veya güne hoş başlaması, öğrencilere adıyla hitap etmesi, onların görüşlerine saygı duyması ve ciddiye alması, dinleyip anlamaya çalışması, gülyüzlü olması, öğrencilerinin hata yapabileceklerini kabul etmesi, öğrencileri ile arasında olumlu bir iklimin oluşmasını sağlayabilir.

Despot öğretmen tipi, öğrencileri ile arasındaki saygı ve sevgi bağlarının kopmasına ve olumsuz davranışların oluşmasına neden olabilir.

Öğrenciler, öğretmenine ve derslerine karşı ilgili ve benimsiyorsa, bunlara bağlılığı söz konusu ise; öğretmen – öğrenci ilişkisi sağlıklı yürüyorsa, aralarında düzenli bir işbirliği oluşmuşsa, öğretmen öğrencilerine destek verebiliyorsa çalışmalar düzenli yürüyor, aksamalar olmuyorsa, öğretmen öğrencilerin geliştirilecek ve değiştirilecek yanlarını görebiliyor ve geliştiriyorsa, yeni fikirleri ve yenilikleri karşılıklı paylaşıyorlarsa, ortamın iklimi olumludur diyebiliriz.

Sorunların Ortaya Çıkmadan Önce Tahmin Edilmesi Yoluyla İstenmeyen Davranışların Önlenmesi. - Öğretmenlerin istenmeyen veya sınıf düzenini bozucu davranışlar meydana gelmeden önce aldıkları önlemlere engelleyici, önleyici önlemler denir (Tertemiz, 2000:56).

Öğretmenler öğrencilerdeki mevcut davranışları gözlemleyerek, bu davranışın ileride ne gibi davranışa yöneleceğini kestirmelidirler. Öğrencilerin yapıcı bir etkinlikle uğraşmaları, olumsuz bir davranışa yönelme ihtimalini azaltacaktır.

Öğretmen sınıfta öğrencilerin aralarında gezerken dikkatli olmalıdır. Yardıma ihtiyaç duyan öğrencilere yardım etmelidir. Böylece yapılması istenmeyen bir davranış önlenmiş olacaktır.

Sınıfta ortaya çıkması ihtimali olan sorunların bazıları, uyulması gereken kurallar aracılığı ile önlenmiş olabilir. Çünkü kurallar neyin neden istendiğine açıklık getirir. Hatta bu konuya, öğrenciler ve öğretmenler tartışmalıdır. Tartışma sonucunun inandırıcılığı sağlanmalıdır.

Sorunların ortaya çıkmadan önlenmesi için öğretmenin dikkat edeceği bazı hususlar vardır. Bunlar, ders saatlerinin mümkün olduğunca öğrenci çalışmalarına ayrılması, yeter derecede öğretim araç ve gereçlerinin sınıfta bulundurulması, bunların kullanılmasında, sınıfta uyulması istenen kuralların öğrencilerce kabul edilebilir olması, öğretmenin öğrencilerle ilişkilerinde içten, dostça, fakat ciddi olması, sınıfta eğitim ortamını iyi düzenlemesi, öğrencileri ilgileri ve ilgilenebilecekleri doğrultuda çalışmaya alıştırmaları, iyi yapılan bir işi beğendiğini göstermesi, işleri iyi planlaması gibi hususlardır (Binbaşlıoğlu, 1994: 236).

Yukarıda sayılan hususların uygulandığı bir sınıfta, ortaya çıkması olasılığı bulunan bazı sorunların çıkmadan önlenebileceği düşünülebilir. Bu girişimler sorun oluşturma ortamını ortadan kaldırabilir.

Sınıf Kurallarına Uyulmasının Sağlanması. - Sınıf toplu yaşanan bir yerdir. Toplu yaşanan yerde bir düzen olmalıdır. Düzeni sağlamanın yolu ise, davranışları kurala bağlamaktan geçer. Sınıfta uyulması gereken kurallar, öğrenci davranışlarını istedik yönde olmasını sağlayan ilkelere dayanır. Öğrencileri, istenmeyen davranıştan uzaklaştırmak, halen yapılan ancak kabullenilmeyen davranışlardan vazgeçirmek ve öğrencilere yönelik beklentilerin gerçekleşmesinde öğretmenin en büyük destekçisi sınıf kurallarıdır (Sarıtaş, 2000:51). Bu kurallar daha okulun ilk gününde işler hale getirilmelidir. Çünkü davranışa dönüşen istenilmeyen durumları istenilir hale getirmek hem yorucu hem de zaman alıcı olacaktır.

Öğretmen, sınıfta uyulması gereken kuralları öğrencilerle ortak olarak belirlemelidir. Belirlenen kurallara önce kendisi uymalıdır. Sonra öğrencilerin uymasını sağlamalıdır. Yerleştirilmek istenen kuralların davranışa dönüşüncüye kadar üzerinde durulmalıdır. Unutulmamalıdır ki, davranışları kazandırmak zaman ve emek alıcıdır. Davranışlar, bıkmadan usanmadan ancak, bıktırmadan usandırmadan yerleştirilmeye çalışılmalıdır.

Yapılmış Olan İstenmeyen Davranışın Değiştirilmesi. - Sınıfta yapılan öğrenme – öğretme etkinliklerinin amacı öğrencide istenilen davranış oluşturmaktır. Ne varki, öğretmenden, öğrenciden, araç – gereç durumundan, ortamdan vb. gibilerden kaynaklanan nedenlerden dolayı öğrencilerde istenmeyen davranışlar meydana gelmektedir.

İstenmeyen davranış, sınıfta eğitsel çabaları engelleyen her türlü davranış olarak tanımlanır (Başar, 1999:95). Davranışın yanlışlığı zamana, mekana ve duruma göre değişir. İstenmeyen davranışı görebilmek için öğrencileri tanımak ve gözlenen davranışlarının farkı da olmak gerekir. Bunun için, öğretmenin öğrencilerini günlük olarak ve hatta saatlik gözlemlenmesi gerekmektedir.

Öğretmen, öğrencilerine hangi davranışın nerede yapılacağını, nerede yapılmayacağını nedenleri ile açıklamalıdır.

Sınıfta istenmeyen davranışların bir çok kaynağı olabilir. Bunlardan bazıları şunlardır. Öğrencinin özellikleri, sınıfın yapısı, eğitim programları, öğretim yöntemleri, öğrenci başarısı, öğretmenin özellikleri, ailenin özellikleri, arkadaş grupları, yaşantı çevresi, okul vb. gibileri.

Ataman(2000: 218 – 225)'a göre istenmeyen davranışların oluşmasında öğretmen ve öğrenciden kaynaklanan nedenler şunlardır:

Öğretmenden Kaynaklanan Nedenler:

- a) Öğretmen öğrencinin davranışlarına uygun tepki vermiyorsa
- b) Öğretmen doğru davranışı ödüllendirmiyorsa
- c) Öğretmenin beklentileri öğrenciye uygun değilse
- d) Öğrencilerin bireysel özellikleri dikkate alınmıyorsa
- e) Öğretmen istenen davranışlara uygun model olmuyorsa

f) Uygun olmayan davranışlar genellikle ceza ile kontrol ediliyorsa, buna bağlı olarak da istenmeyen davranışlar oluşacaktır.

Öğrenciden Kaynaklanan Nedenler

- a) Öğrenci, öğretmenine aşırı bağımlıysa, her konuda öğretmenin ilgisini çekmeye çalışıyor ve arkadaşlarının dikkatini dağıtıyor.
- b) Öğrenci dikkatini yöneltmede ve yoğunlaştırmada güçlük çekiyorsa
- c) Öğrenci başarısız olduğunda kolaylıkla mutsuz oluyorsa
- d) Çalışmalarında savruk ve dağınıksa
- e) Arkadaşlarını çalışırken rahatsız ediyor, çalışmalarını bölüyorsa
- f) Öğrenci, öğretmenine, arkadaşlarına ve okula karşı olumsuzsa
- g) Temizlik ve özbakım alışkanlıklarını yeterince geliştirmemişse
- h) İçine kapalı ve az konuşan birisi ise
- ı) Arkadaşlarına, okula ve öğretmenine karşı saldırgan tutum içindeyse
- i) Kendini öğrenmeye güdüleyemiyorsa, istenmeyen davranışların gözlenme olasılığı yüksektir.

İstenilmeyen davranışların değiştirilmesi için önce gözlemde bulunulmalıdır.

Bunun için, ilkin hangi davranışın gözleneceğine karar verilmesi ve bu davranışın tanımlaması gerekir. Örneğin Ali elini kaldırmadan kalkıp konuşuyor. İfadesinde olduğu gibi davranışın açıkça tanımlanması gerekir. Sonra bu davranışı ölçmek için hangi ölçme aracının kullanılacağını belirlenmesi gerekir. Gözlenecek davranışı belirleyip tanımladıktan sonra bunu hangi ölçüm aracı ile ölçüleceğine karar verilmesi gerekir (Ataman, 2000:220-221). Ölçüme bağlı olarak davranışın değiştirilecek boyutları üzerinde durulur. Davranışın istenir hale getirilmesine yardımcı olacak ortamlar hazırlanır.

İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Öğretmenlerin sınıf yönetimi yeterlikleri konusunda yurt içinde yapılan araştırmalarla ilgili özet bilgiler, aşağıda yer almaktadır.

Burada yer alan özet bilgilerin bir kısmı doğrudan, bir kısmı da dolaylı olarak, öğretmenlerin sınıf yönetimi yeterlikleri ile ilgilidir.

Karakoç (1998) tarafından yapılan ve “Çanakkale İli İlköğretim Kurumları Öğretmenlerinin Sınıf Yönetimindeki Yeterlikleri” başlığını taşıyan bu araştırmada, öğretmenlerin sınıf yönetimi konusunda karşılaştıkları sorunları ortaya çıkarmak bu sorunların sınıf yönetimini ne derece etkilediği hakkında bilgi edinmek amaçlanmıştır.

Araştırma verileri anket yoluyla elde edilmiştir. Anket öğretmen ve yöneticilere uygulanmıştır. Öğretmen ve yöneticilerin verdikleri yanıtların yeterlikleri, aritmetik ortalama, aritmetik ortalamaların ortalaması ile test edilmiştir. Araştırmaya katılan öğretmen ve yönetici görüşleri arasındaki anlamlılık farkı “t” testi ile test edilmiştir.

Araştırmada önemli olarak nitelendirilebilecek şu sonuçlar ortaya çıkmıştır.

1- Sınıflarda ders sürelerinin amaçlar doğrultusunda kullanıldığı, öğretmenlerin öğrencilerini tanıyabilmek için çaba gösterdikleri, öğretmen – öğrenci iletişimi ve etkileşiminin yeterli olduğu görülmüştür.

2- Okullarda sınıfların fiziksel düzenlemelerinin sağlandığı, sıra ve masaların uygun olarak yerleştirildiği görülmüştür.

3- Sınıfların ısı, ışık durumunun yeterli olduğu, bazı okullarımızın konumu yönünden gürültülerin sınıfları rahatsız ettiği görülmüştür.

4- Öğretmenlerin derslerde araç kullanma yönünden yetersizlikleri gözlenmiştir.

5- Öğretmenlerin sınıftaki öğrencilerini bireysel ayrılıkları ile tanımaya önem verdikleri görülmüştür.

6- Öğretmenler derslere planlı girdikleri ve planlamaya önem verdikleri görülmüştür.

Araştırmacıya göre, okullarda mevcut fiziki ortam ve buna bağlı şartlar, planlama, araç, kaynak temini ve uygulamalar yönünden belirli bir yetersizlik ve problem bulunamamıştır.

Karaoğlu'nun (1998) yaptığı ve “Geleneksel Öğretim Yöntemleri İle İşbirlikli Öğrenmenin Öğrenci Başarısı, Hatırda Tutma ve Sınıf Yönetimi Üzerindeki Etkileri” adını taşıyan bu araştırmada, geleneksel bütün sınıf öğretimi ve işbirlikli öğrenme etkilerinin İlkokul beşinci sınıf Sosyal Bilgiler dersindeki başarıları ve öğrendiklerini hatırda tutma düzeyleri üzerindeki etkileri ile bu yöntemlerin uygulandığı sınıflarda sınıf yönetimi süreçlerinin ne şekilde yer aldığı belirlenmeye çalışılmıştır.

Araştırma ilköğretim beşinci sınıflardan oluşan iki sınıfta gerçekleşmiştir. Araştırmanın verileri, deneysel işlemlerden önce ve sonra uygulanan test ile sınıf yönetimi gözlem ölçeği kullanılarak toplanmıştır.

Elde edilen veriler aritmetik ortalama, standart sapma, “t” testi gibi istatistiksel işlemlerden geçirilmiştir.

Araştırmanın bulgularına göre ulaşılan sonuçlar şunlardır:

1- İşbirlikli öğrenmenin, öğrenci başarısını artırma konusunda, bütün sınıf öğretimine göre daha etkili olduğu saptanmıştır.

2- Öğrencilerin öğrendiklerini hatırlama tutmaları veya öğrenilenlerin kalıcılığı konusunda, “birlikte öğrenme” tekniğinin, geleneksel bütün sınıf öğretimine göre daha etkili olduğu görülmüştür.

3- İşbirlikli öğrenme tekniğinin uygulandığı sınıf ile, geleneksel bütün sınıf öğretiminin uygulandığı sınıfta yer alan sınıf yönetimi süreçleri arasında işbirlikli öğrenmenin uygulandığı sınıf lehine önemli farklar olduğu gözlenmiştir.

Bu araştırmada elde edilen bulguların, deney grubu lehine sonuçlanmasında, deney grubuna uygulanan işbirlikli öğrenme yönteminin etkisi olduğu söylenebilir.

Aksu (1997) tarafından yapılan ve “Öğretmenlerin Sınıf Yönetimindeki Etkinliği” başlığı taşıyan bu araştırma genel liselerdeki öğrencilerin, öğretmenlerinin sınıf yönetimindeki etkililiklerini, algılamaları ile, bu algıların çeşitli değişkenlerle ilişkilerin nasıl olduğunu, ortaya çıkarmayı amaçlamıştır.

Araştırma verileri anket yoluyla elde edilmiştir. Anket öğrencilere uygulanmıştır. Toplanan verilerin istatistik çözümlenmeleri SYSTAT paket programında yapılmıştır.

Araştırma bulgularına göre ulaşılan sonuçlar şunlardır:

1- Öğrencilerin sınıf yönetimi boyutlarından fiziksel çevreye, plan – program, iletişime, davranışa ve zamana ilişkin algılarında anlamlı farklılık bulunmaktadır.

2- Öğrencilerin sınıf yönetimi boyutlarından, fiziksel çevreye ilişkin algılarda, cinsiyete ve sınıflara göre anlamlı farklılık göstermektedir.

3- Öğrencilerin plan – programa ilişkin algıları cinsiyete ve sınıflara göre anlamlı farklılık göstermektedir.

Araştırma bulgularına göre, öğrencilerin algıları, sınıf yönetimi boyutlarından fiziksel çevre, plan – program, iletişim ve diğer boyutlarında, cinsiyetlerine göre anlamlı farklılık göstermektedir.

Turanlı'nın (1995) “Öğrencilerin, Sınıf Yönetimine Yönelik Öğretmen Davranışlarına Dair Beklenti ve Algıları” başlığını taşıyan bu araştırması, sınıf yönetimine yönelik öğretmen davranışlarına dair, öğrencilerin beklentileri ve algıları arasındaki ilişkileri, benzerlikler ve farklılıklar itibariyle incelemeyi amaçlamaktadır.

Veriler, öğrencilerin sınıf yönetimine yönelik öğretmen davranışlarına dair beklenti ve algılarını ölçmek amacıyla, araştırmacı tarafından geliştirilen bir anket kullanılmıştır.

Verilerin çözümlenmesi için ortalama, “t” testi ve varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır.

Bu araştırmanın sonucu, öğrencilerin, öğretmenin yönetimine dair algılarının, beklentilerinden daha düşük olduğunu gösterdiği ve bu sonuçlar, öğrencilerin, öğretmenin yönetim davranışlarından tatmin olmadığı şeklinde yorumlanmıştır.

Öğrencilerin sınıf yönetimine dair beklenti ve algıları arasındaki fark değerler, çalışmanın kapsamına alınmış bazı değişkenlere göre, bazı alt ölçeklerde farklılık göstermiştir.

Yine Turanlı'nın (1999) yaptığı ve “Öğretmenlerin, Sınıf Yönetimine Yaklaşımlarının Öğretmen ve Öğrenci Davranışları ve Öğrenme Ortamı Üzerindeki Etkileri” adını taşıyan bu araştırma, öğretmenlerin sınıf yönetimine yaklaşımları ve bu yaklaşımların öğrenme – öğretme ortamında öğretmen ve öğrenci davranışları ve öğrenme ortamı üzerindeki etkilerini ortaya çıkarmayı amaçlamıştır.

Veriler, anket, görüşme, sınıf yönetime ilişkin kritik olayların rapor edilmesi ve gözlem teknikleri kullanılarak elde edilmiştir. Verilerin analizi için, hem nitel, hem nicel veri çözümleme teknikleri kullanılmıştır.

Araştırmanın sonucu, öğretmenlerin sınıf yönetimine yaklaşımlarının, onların sınıfta nasıl davrandıklarını, öğrencilerin bu davranışlara nasıl karşılık verdikleri ve öğrenme ortamıyla ilişkili olduğunu göstermiştir.

Ayrıca, öğretmenlerin sınıf yönetimi davranışları, öğrencilerin bu davranışlara verdiği karşılıklar ve yaratılan öğrenme ortamı arasında yakın ilişkiler olduğunu ortaya

koymuştur. Aynı zamanda, etkili ve etkisiz sınıf yönetimi davranışlarına ilişkin görüşler sağlamıştır.

Arslantaş'ın (1998) "Sınıf Yönetiminde Öğretmen İletişim Becerilerine İlişkin Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri" adını taşıyan bu araştırması, sınıf yöneticisi olan öğretmenlerin iletişim becerilerine ilişkin öğretmen ve öğrenci görüşlerini saptamayı amaçlamıştır.

Veriler anket yoluyla elde edilmiştir. Anket, öğretmen ve öğrencilere uygulanmıştır.

Araştırmada şu sonuçlar ortaya çıkmıştır:

1- Öğretmen iletişim becerilerinin gösterilmesine ilişkin, öğretmen ve öğrenci görüşleri arasında 0,05 anlamlık düzeyinde saydamlık ve eşitlik boyutlarındaki davranışlarda anlamlı fark bulunmuştur.

2- Empati, etkililik ve yeterlik boyutlarındaki davranışlar ise, öğretmen ve öğrenci görüşleri arasında anlamlı fark bulunmamıştır.

3- Öğretmenlerin cinsiyet, en son mezun olduğu okul, yaş ve kıdem değişkenlerinin, gösterdikleri iletişim becerileri ile ilişkili olmadığı sonucuna varılmıştır.

4- Öğrencilerin, öğretim iletişim becerilerine ilişkin görüşleri, cinsiyet, derse olan ilgi ve annelerinin eğitim durumuna göre anlamlı fark göstermiştir.

5- Öğrencilerin, öğretmen iletişim becerilerine ilişkin görüşlerinin babalarının eğitim durumu ve kimin yanında kaldığı değişkenlerine göre, anlamlı fark göstermemiştir.

Buraya kadar verilen özetlerden de anlaşıldığı gibi, öğretmenlerin sınıf yönetimi yeterlikleri konusunda direkt olarak yapılan araştırmalar yeterli değildir. Bu konuda doğrudan çok sayıda araştırma yapılarak, öğretmenlerin sınıf yönetimi yeterliklerinin belirlenmesi gerekmektedir. Böylece öğretmenleri geliştirici ve yetiştirici çalışmaların yapılması sağlanacaktır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın modeli çalışma evreni, araştırmada kullanılan veri toplama araçları, veri toplama süreci ve çözümlere ilişkin kullanılan istatistiki teknikler yer almaktadır.

Araştırma Modeli

Müfettiş görüşlerine göre, ilköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin, sınıf yönetimi yeterliliklerini belirlemeyi amaçlayan bu araştırmada tarama modellerinden genel tarama modeli kullanılmıştır.

Bu çalışmada anketlerden yararlanılarak, ilköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin sınıf yönetimindeki yeterliliklerinin, müfettiş görüşlerine göre ne düzeyde bulunduğu belirlenmeye çalışılmıştır.

Evren

Bu araştırmanın çalışma evreni, İstanbul ili Avrupa yakasında görev yapan ilköğretim müfettişlerinden oluşmaktadır. İstanbul ili Avrupa yakasında görev yapan 150 ilköğretim müfettişi çalışma evrenini oluşturmuştur. Çalışma evrenini oluşturan elemanların tamamına ulaşıldığından örnekleme gidilmemiştir. 150 müfettişe anket verilmiş, ancak 130 tanesi geri dönmüştür. Dönen anketlerin 10 tanesi çeşitli nedenlerden dolayı araştırmacı tarafından değerlendirmeye alınmamıştır.

Veri Toplama Aracı

Bu araştırmada, veri toplama aracı olarak anket kullanılmıştır. Kullanılan bu anketin sorularının bir kısmının hazırlanmasında, konuyla ilgili kaynaklardan yararlanılmış ve uygulanarak anket sorusuna dönüştürülmüştür. Soruların büyük bir çoğunluğu araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. Araştırma ile ilgili kuramsal bilgiler incelenip, taslak anket oluşturulduktan sonra hazırlana anketin kapsam bakımından uygunluğu, anlatım bakımından anlaşılabilirliği, alt problemleri çözmek için gerekli bilgileri çözmek için toplamaya yeterli olup olmadığı bakımından, İstanbul ili Avrupa

yakası Esenler ve Bayrampaşa ilçelerinde görev yapan 10 müfettişe uygulanmıştır. Anlaşılmasında zorluk çekilen ve hatalı olan anket maddeleri ya düzeltilmiş ya da tamamen çıkarılmıştır. Bu konuda uzman görüşü de alınarak, uygulanan anket soruları hazırlanmıştır.

Anket tek bölüm ve 5 alt problemi ölçen 50 sorudan oluşmuştur. Bu sorular ilköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin sınıf yönetiminde yeterliliklerini ölçmektedir.

Bu anket belirlenen soruların alt problemlere göre dağılımı şöyledir: Sınıfın fiziki ortamının yönetimine 1-10, program-plan hazırlama ve uygulama 11-20, sınıfın ilişki düzeni 21-30, zamanı etkili kullanma 31-40 ve davranışların geliştirilmesi ve düzenlenmesi 41-50.

Ön denemeden geçirilip, son şekli verilen anket yeter sayıda çoğaltılmıştır. Anket araştırmacı tarafından, teftiş gruplarına verilerek uygulanmıştır. Bir ay gibi bir sürede de toplanmıştır.

Verilerin Çözümlemesi

Anketteki maddelerin seçenekleri, katılımcıların alt problemlerde belirtilen, öğretmenlerin sınıf yönetimi yeterliliklerini belirlemek amacıyla 4'lü Likert ölçeği kullanılmıştır. Bu ölçek (1) Hiçbir zaman, (2) Bazen, (3) Genellikle ve (4) Her zaman şeklinde düzenlenmiştir. Katılımcıların, rakamların değerlerinden etkilenerek, seçimlerini bu doğrultuda yapmaları sonucu oluşabilecek subjektifliği engellemek için, ankette seçeneklere ait rakamlara yer verilmemiştir.

Araştırmada veri toplama aracı ile elde edilen verilerin çözümlemesinde frekans (f) ve yüzdelik (%) değer kullanılmış ve yorumlama da bu değerler üzerinde yapılmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde, alt problemlere ilişkin bulgular ve yorumu yer almaktadır.

Problemin çözümü için toplanan verilerin çeşitli istatistiksel yöntem ve teknikler kullanılarak çözümlenmesi ile elde edilen bulgular tablolar halinde sunulmuştur. Bulgulara ilişkin açıklamalara ve yorumlara tabloların hemen altında yer verilmiştir. Bulgular ve yorumları, araştırmanın alt problemlerine göre düzenlenerek ele alınmıştır. Her bulgunun açıklanmasından hemen sonra o bulguya ilişkin yorum verilmiştir.

Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Birinci alt problem şu şekilde düzenlenmiştir. “Öğretmenlerin sınıflarındaki fiziki ortamın yönetimine ilişkin yeterlikleri ne düzeydedir?”

Birinci alt probleme yönelik olarak anketteki 1,2,3,4,5,6,7,8,9 ve 10.sorular kullanılmıştır.

Tablo 1’de öğretmenlerin sınıflarındaki fiziki ortamın yönetimindeki yeterliklerine ilişkin müfettiş görüşleri yer almaktadır.

Tablo 1
Öğretmenlerin Sınıflarındaki Fiziki Ortamın Yönetimindeki Yeterliklerine İlişkin
Müfettiş Görüşleri

SORULAR	HİÇBİR ZAMAN		BAZEN		GENELLİKLE		HER ZAMAN	
	f	%	f	%	f	%	f	%
1. Öğrenci sayısına uygun derslik seçimi yapıyor mu?	52	43	43	36	24	20	1	1
2. Sınıf ısısının 18 ⁰ -20 ⁰ C olmasını sağlıyor mu?	29	24	58	48	33	28	-	-
3. Sınıfın aydınlanma durumunu koşullara bağlı olarak düzenliyor mu?	14	12	69	58	35	29	2	1
4. Gürültü karşısında kısa süreli sessiz kalıyor, varlığını hissettiriyor mu?	36	30	59	49	22	18	3	3
5. Renkleri öğrenciye, mekana ve araçların kullanış amaçlarına göre değiştiriyor mu?	56	47	52	43	12	10	-	-
6. Oksijen azlığının öğrencileri dikkatsiz ve uykulu yapacağını biliyor, sınıfı sık sık havalandırıyor mu?	27	22	54	45	33	28	6	5
7. Sınıfta dersin amacına uygun eğitsel araçları bulunduruyor mu?	5	4	88	73	27	23	-	-
8. İletişim ve etkileşim güçlüğü çeken öğrencileri ön ve orta sıraya oturtuyor mu?	9	7	74	62	34	28	3	3
9. En iyi davranışı kazandırmak için çeşitli oturma biçimleri deniyor mu?	30	25	70	58	19	16	1	1
10. Tekli ve çoklu gruplarla çalışıyor mu?	30	25	72	60	18	15	-	-
TOPLAM	288	24	639	53	257	22	16	1

Tablo 1’de görüldüğü gibi, müfettişler öğretmenlerle ilgili olarak kendilerine yöneltilen sorulara, soru sıra numaralarına göre verdikleri yanıtlar aşağıda verilmiştir.

1. Müfettişlerin %36’sı bazen, %20’si genellikle, %1’i her zaman öğrencilerin öğrenci sayısına uygun derslik seçimi yaptıklarını, %43’ü de öğretmenlerin öğrenci mevcuduna uygun derslik seçimini hiçbir zaman yapmadıklarını belirtmişlerdir.

Okul idaresince sınıf dağılımları yapılırken, öğretmenin, okutacağı sınıf mevcuduna uygun sınıfı seçmesi gerekir. Bunun için de okul idaresinden istekte bulunabilir. Çoğu okulların pekte de gerekli olmayan birimlere ayrılmış odaları bulunmaktadır. Öğretmen bu kısımların sınıfa dönüşmesi için gerekli girişimlerde bulunabilir. Öğretmen böyle bir girişimin okul yönetimince kabul edilmeyeceği düşüncesi taşıdığından, bu tür davranışlara girişmiyor olabilir. Ayrıca, öğretmen sınıfların kalabalık oluşlarını doğal bir işmiş gibi kabullenmiş, bundan kurtuluş yollarını düşünemiyor olabilir. Bunların sonucunda öğretmen, kalabalık bir öğrenci topluluğu ile daracak sınıflarda ders yapmak durumundadır. Yukarıda belirtilen öğretmen tutum ve davranışları ile öğrenci mevcutlarının kalabalık oluşu, yeterli olmayan okul ve derslik sayısı gibi etkenler, öğrenci mevcuduna uygun derslik seçimini etkilediği düşünülebilir.

2. Müfettişlerin %48’i bazen, %28’i genellikle, öğretmenlerin sınıfın ısısını 18° – 20° derece olmasını sağladıklarını, %24’ü de öğretmenlerin sınıfın ısısını 18° – 20° derece olmasını hiçbir zaman sağlayamadıklarını belirtmişlerdir.

Genellikle sınıfların ısıtılmasında, merkezi ısıtma sistemi kullanılmaktadır. Bu da ısı ayarlama durumunu etkilemektedir. Ne var ki, ısının neme, mevsime ve öğrenci durumuna uygun olarak ayarlanabilmesi, öğretmenin bilgi ve becerisine bağlıdır. Sınıf ısısını ayarlayabilmek için bir termometrenin bulundurulması ve zaman zaman bunun kontrol edilmesi gerekmektedir. Sınıfın düşük ısısı karşısında okulda mont ve kabanla oturulmasını uygun bulmayan öğretmen, öğrencilerini üşümeye terk edebilir. Dersin akışı içinde, kapısı ve penceresi kapalı bir sınıfta ısının yükselişinin farkında olunamayış, sınıf kurallarına uymadığı için üst giysileri çıkarılmış ve soğuk sınıfta ders işleme durumları, kapı ve pencerelerin uygun zamanlarda açılarak ısının ayarlanamamış olması, konunun öneminin öğretmence kavranılmayışı gibi durumlar sonucu etkilemiş olabilir. Öğretmen, sınıf ısısını, çevresindeki kaynakları kullanarak ayarlayabilir.

3. Müfettişlerin %58'i bazen, %29'u genellikle, %1'i her zaman, öğretmenlerin sınıfın aydınlanma durumunu koşullara bağlı olarak düzenlediklerini, %29'u da, öğretmenlerin sınıfın aydınlanma durumunu koşullara bağlı olarak hiçbir zaman düzenlemediklerini ifade etmişlerdir.

Koşullara bağlı olarak aydınlanma durumunun düzenlenmesinin ve öneminin öğretmen tarafından pek bilinemeyişi, sınıfın fiziki yapısının ve olanaklarının gerekli düzenlemeler için yetersiz oluşu veya bu işin yeterli hale getirilmesinin özel çaba gerektirmesi bu yöndeki düzenlemeleri etkileyebilir.

Örneğin; Dördüncü katta perdeleri çekilmiş, lambaları yanmış sınıfları görmek mümkün. Nedeni, öğrencinin güneş ışığından korunması, duyduğu rahatsızlığın giderilmesi. Perde, güneş ışığının girmesini engelleyebilir. Ancak içeriği karartacak kadar renkli bir perde gerekmez. Burada, güneş ışınlarının girmesini engelleyen, ancak içeriği karartmayacak bir perdeden yararlanılmalıdır. Aksi durumda gün ışığından pek yararlanılmamış olur. Öğretmen gün ışığının önemini ve yararını bilmeli, sınıfın aydınlatılmasında buna dikkat edilmelidir.

4. Müfettişlerin %49'u bazen, %18'i genellikle, %3'ü her zaman öğretmenlerin öğrenci gürültüsü karşısında kısa süreli sessiz kalıp, varlığını hiçbir zaman hissettirmediklerini belirtmişlerdir.

Öğrencilerin gürültüleri karşısında kısa süreli sessiz kalıp, varlığını hissettirme davranışının öneminin yeterince bilinemeyişi, gürültü karşısında böyle bir yola gitme yerine, gürültüyü önleyecek daha değişik yollara gidilmesi, bu durumun zaman alacağı ve öğrenciler tarafından algılanamayacağı sayıtlısının öğretmende bulunması, bu yöndeki çalışmaları engelleyebilir. Öğretmen gürültülü ortamı etkisiz hale getirmek için, daha gürültülü bir davranışta bulunabilir. Ancak bu durum geçici bir sessizlik yaratır. Öğretmenin yarattığı gürültünün şiddeti geçtikçe, öğrenciler tekrar gürültü yaratabilir. Öğretmen bu hareketleri ile öğrencide davranış geliştirebilir. Bunun yerine, gürültünün sessiz kalınarak ortadan kalkacağına eğitimi verilmelidir. Öğretmen bunları davranışları ile gösterilmelidir.

5. Müfettişlerin %43'ü bazen, %10'u genellikle, öğretmenin renkleri öğrenciye, mekan ve araçların kullanım amaçlarına göre değiştirdiklerini, %47'si de öğretmenlerin

renkleri öğrenciye, mekan ve araçların kullanım amaçlarına göre hiçbir zaman değiştirmediklerini belirtmişlerdir.

Renklerin, öğrencilerin yaşlarına, psikolojilerine etkileri ile yine renklerin mekana ve araçların kullanım amaçlarına göre değiştirilmesi konusunda öğretmenlerin bilgi ve beceri eksikliği bulunabilir. Bu tür çalışmaların (okulun ve sınıfın boya ve badana işlerinin) okul yönetimince yapılıyor olması, öğretmenin yapacağı çalışmayı (katkısı) engellemiş olabilir. Ancak, öğretmenin, okul idaresi ile işbirliğine giderek, sınıfın yaş grubunun özellikleri gereği boyanması gereken rengin belirlenmesinde etkin ve belirleyici olması gerekir. Sınıfta düzenlenen panoların renklerinin bile, sınıf yaş grubunun özelliğine uygunluğunun pek sağlanamadığı durumlarda, öğretmenin bu konu hakkında bilgi eksikliğinden söz edilebilir. Okul idaresinin, sınıfların boyanmasında renk seçimini öğretmene bırakmaması, öğretmenin bu konuda zorlayıcı olmaması, renklerin öğrenciler üzerindeki etkisinin yeterince bilinemeyişi, maddi yetersizlikler gibi durumlar bu yöndeki çalışmaları etkilediği düşünülebilir.

6. Müfettişlerin %45'i bazen, %28'i genellikle, %5'i her zaman öğretmenlerin oksijen azlığının öğrencileri dikkatsiz ve uykulu yapacağını bilip, sınıfı sık sık havalandırdıklarını, %22'si de öğretmenlerin oksijen azlığının öğrencileri dikkatsiz ve uykulu yapacağını bilip, sınıfı hiçbir zaman havalandırmadıklarını belirtmişlerdir.

Sınıf atmosferine kendilerini kaptırmış bulunan öğretmen, bu havanın normal olduğunu sanarak, havalandırmaya ihtiyaç duymayabilir. Öğrencilerdeki dikkatsizliği ve uykulu halin nedenini havanın kirlenmesinde aramaz. Başka nedenler peşindedir. Bu durum sınıfa dıştan gelen biri tarafından fark edilip, "sınıfta hava çok kirli, pencere açın" deyinceye kadar devam edebilir. Öğrencilerdeki bu ilgi dağılmasının bir nedeninin de, sınıftaki oksijen yetersizliği olabileceğinin öğretmen tarafından bilinemeyişi, bu yönde yapılacak davranışları engelleyebilir. Bunun için öğretmenin sınıfı sık sık havalandırmak ve teneffüs saatinde de sınıfı tamamen boşaltarak sınıfın oksijen gereksinimini sağlamalıdır.

7. Müfettişlerin %73'ü bazen, %23'ü genellikle, öğretmenlerin sınıfta dersin amacına uygun eğitsel araçlarını bulundurduklarını, %4'ü de, öğretmenlerin eğitsel araçları sınıfta hiçbir zaman bulundurmadıklarını belirtmişlerdir.

Öğretmenler, ders kitaplarını birinci araç olarak kullanıp, dışındaki derslerde bulundurma konusunda pek yeterli görülmemektedir. Çünkü, derslerde genel olarak anlatım yöntemi kullanıldığından, değişik araç-gereçlere pek gereksinim duyulmayabilir. Müfredat programlarını yetiştirme kaygısı taşıyan öğretmen, anlatım yöntemi ile kısa sürede konularda bitirme eğilimi taşıyabilir. Oysa araç-gereçle ders işleme zaman alıcıdır. Zaman içinde konuları yetiştirememe kaygısı, araç-gereçle ders işleme tekniğinin ve öneminin bilinemeyişi, teknik ve yöntem eksikliği, çevredeki araç-gereçleri ders ortamında işe koşmada yeterli beceriye sahip olunamayıp, derslerde araç-gereç kullanmaya yatkın olmama, araç-gereç teminindeki güçlükler gibi nedenler sonucu etkilemiş olabilir.

8. Müfettişlerin %62'si bazen, %28'i genellikle, %3'ü her zaman öğretmenlerin iletişim ve etkileşim gücünü çeken öğrencileri ön ve orta sıraya oturttuklarını, %7'si de, öğretmenlerin iletişim ve etkileşim gücünü çeken öğrencileri hiçbir zaman ön ve orta sıraya oturmadıklarını belirtmişlerdir.

Öğretmenin, öğrencilerinin bireysel özelliklerini bilmesi gerekir ki, onların görme ve işitme durumlarını da bilmelidir. Öğrencilerini bireysel özellikleri ile tanıyamayan bir öğretmen doğal olarak, iletişim ve etkileşim gücünü çeken öğrenciyi de tanımayacaktır. Yine iletişim ve etkileşim gücünü çeken öğrencilerin ön ve orta sıraya oturtulma gerekçesini bilmeyen öğretmen, böyle bir yola başvurmayabilir de. Dolayısı ile yukarıdaki özelliğe sahip öğrenciler başarısız, uyumsuz vb. sıfatlarla nitelendirilmiştir.

9. Müfettişlerin %58'i bazen, %16'sı genellikle, %1'i her zaman öğretmenlerin en iyi davranışı kazandırmak için, çeşitli oturma biçimlerini denediklerini, %25'i de, öğretmenlerin en iyi davranışı kazandırmak için çeşitli oturma biçimlerini hiçbir zaman denemediklerini belirtmişlerdir.

Genellikle anlatım yönteminin kullanılması, bu yöntemin konferans şeklinde ve buna uygun oturma biçiminin ise, arka arkaya düzgün sıralar halinde olması nedeniyle, değişik oturma biçimlerine gidişi engellemiş olabilir. Ayrıca değişik oturma biçimlerinin eğitim-öğretim açısından önemini öğretmence yeterince bilinemeyişi, klâsik sınıf yerleşim düzenine yatkınlık, oturma biçimlerinde değişikliğe gidilmesini

engelleyebilir. Sınıfların kalabalık oluşu nedeniyle masa ve sıraların değişik şekillerde yerleştirilmesine uygun olmayışı ile okul yönetiminin bu konudaki tutumu da etkili olmuş olabilir.

10. Müfettişlerin %60'ı bazen, %15'i genellikle, öğretmenlerin tekli ve çoklu gruplarla çalıştığını, %25'i de öğretmenlerin tekli ve çoklu gruplarla hiçbir zaman çalışmadıklarını belirtmişlerdir.

Klâsik sınıf yönetimi anlayışında, öğretmen merkezli bir eğitim yapılmaktadır. Öğretmen merkezli bir eğitim yapılmaktadır. Öğretmen ders konularını hazırladığı şekli ile sunar, öğrencilerde dinler. Bilgi kaynağı öğretmendir. Bu anlayış içinde, öğrenci merkezli bir eğitim örneği görülme olasılığı düşüktür. Öğretmenin tekli ve çoklu gruplarla nasıl çalışılacağını bilemeyişi ve önemini kavrayamayışı bu yönde girişimde bulunmasını engeller. Ayrıca okullarının çoğunun tekli ve çoklu gruplarla çalışmaya uygun olduğu söylenemez. Çünkü, mevcutları kalabalık sınıflar çoğunluktadır. Durum bu olunca, buralarda tekli ve çoklu gruplarla çalışmanın zor olacağı düşünülebilir. Ama var olan olanaklardan yararlanarak bir şeyler yapmakta öğretmenin becerisi ile ilgili olan bir iştir.

Birinci alt probleme ilişkin olarak müfettişlerin %53'ü bazen, %22'si genellikle, %1'i her zaman öğretmenlerin sınıflarındaki fiziki ortamın yönetiminde yeterli olduklarını, %24'ü de, öğretmenlerin sınıflarındaki fiziki ortamın yönetiminde hiçbir zaman yeterli olmadıklarını belirtmişlerdir.

Öğretmenler sınıflarındaki fiziki ortamın yönetimine ilişkin yeterli bilgi ve beceriyi hizmet öncesinde ve hizmet içinde kazanamamış olabilirler. Ayrıca, öğretmenin kendisini yetiştirmesi için, değişen ve gelişen yenilikleri takip edememesi, sınıfların kalabalık oluşu, ders araç-gereçlerinin yeterince işe koşulamayışı, okul yönetiminin tutumu, çağdaş sınıf yönetimi anlayışının oturtulamaması, fiziki mekanların yapılış özelliklerinden kaynaklanan durumlar ve öğretmenin kullandığı yöntemlerin özellikleri, sınıfın fiziki ortamının yönetiminde etkin rol oynadığı söylenebilir. Diğer bir yandan fiziki ortamın değiştirilerek, dersin işlenişine uygun hale getirilmesi konusunda, öğretmenin girişimde bulunmadaki isteksizliği ve yetersizliği düşünülebilir.

İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

İkinci alt problem şu şekilde düzenlenmiştir: “Öğretmenlerin program-plan hazırlama ve uygulamaya ilişkin yeterlikleri ne düzeydedir?”

İkinci alt probleme yönelik olarak anketteki 11,12,13,14,15,16,17,18,19 ve 20.sorular kullanılmıştır.

Tablo 2’de öğretmenlerin program-plan hazırlama ve uygulamadaki yeterliklerine ilişkin müfettiş görüşleri yer almaktadır.

Tablo 2

Öğretmenlerin Program –Plan Hazırlama Ve Uygulamadaki Yeterliklerine İlişkin Müfettiş Görüşleri

SORULAR	HİÇBİR ZAMAN		BAZEN		GENELLİKLE		HER ZAMAN	
	f	%	f	%	f	%	f	%
11.Yıllık. ünite ve günlük planlarla derse giriyor mu?	2	1	14	12	87	73	17	14
12. Yıl içinde yararlanacağı kaynakları belirliyor, dağılımını yapıyor mu?	10	8	81	67	26	22	3	3
13. İşleyeceği konuların iş ve işlem süreçlerini belirliyor mu?	6	5	78	65	33	27	3	3
14. Okuttuğu sınıfın/dersin ders araç gereçlerini sınıfta bulunduruyor mu?	4	3	92	77	24	20	-	-
15. Dersin özelliğine ve öğrenci mevcuduna göre kullandığı yöntemleri değiştiriyor mu ?	11	9	87	72	21	18	1	1
16. Planlarında öğrenci seviyesini dikkate alıyor mu ?	18	15	81	67	21	18	-	-
17. Değişme ve gelişmeleri planlarına yansıtıyor ve uyguluyor mu ?	9	7	97	81	14	12	-	-
18. Planlama çalışmalarını öğrencilerle birlikte yapıyor mu ?	77	64	42	35	1	1	-	-
19. Dersin konusunu ve amacını tahtanın sol üst köşesine yazıyor mu ?	50	42	62	52	8	6	-	-
20. Yörenin özelliğine göre programda yer alan ünitelerden bazıları değiştiriyor mu ?	39	33	73	61	8	6	-	-
TOPLAM	226	19	707	59	243	20	24	2

Tablo 2'de görüldüğü gibi, müfettişler öğretmenlerle ilgili olarak kendilerine yöneltilen soruları, soru sıra numaralarına göre aşağıdaki gibi yanıtlamışlardır.

11. Müfettişlerin %12'si bazen, %73'ü genellikle, %14'ü her zaman öğretmenlerin yıllık, ünite ve günlük plânlarla derse girdiklerini, %1'i de öğretmenlerin yıllık, ünite ve günlük plânlarla hiçbir zaman derse girmediklerini belirtmektedirler.

Öğretmenlerin okuttukları dersleriyle ilgili yıllık, ünite ve günlük planlarını yapmaları ve derslere bu planları ile girmeleri yasal bir zorunluluğun gereğidir. Bu konuda öğretmenler üzerinde, üstlerince bir kontrol söz konusudur. Bu kontrol birinci amiri okul müdürlüğünden, başlar ve müfettişe kadar çıkar. Öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu tarafından planların genellikle yapılmasında, yasal zorunluluğun yanında, planlamanın yararına inanılmışlığında rolü olabileceği düşünülebilir. Öyle etkinlikler vardır ki, bunların yapılması, hem bir planlamayı, hem de bir yasal izni gerektirir. Örneğin; gezi planları gibi. Bunlarda yasal bir zorunluluğun gereğidir.

12. Müfettişlerin %67'si bazen, %20'si genellikle, %3'ü her zaman öğretmenlerin yıl içinde yararlanacağı kaynakları belirleyip dağılımını, yaptıklarını %8'i de öğretmenlerin yıl içinde yararlanacağı kaynakları belirleyip dağılımını hiçbir zaman yapmadıklarını ifade etmişlerdir.

Ders işlemede tek yöntemden yaygın olarak yararlanılması dolayısı ile çeşitli kaynaklardan yararlanma yoluna pek gidilmemiş olabilir. Buna bağlı olarak kaynak belirleme gereği de duyulmamış denebilir. Değişik kaynaklardan yararlanarak ders işleminin öneminin öğretmen tarafından kavranılmamış olabileceği kaynak sağlamadaki güçlükler, kaynakların sağlanması ve onlardan yararlanma yollarının yeterince bilinemeyişi ders konuları ile yararlanılacak kaynakların ilişkilendirilerek kaynak belirlemede yetersizlik durumları, bu konuda planlama gibi hususlar, kaynakların belirlenmesinde ve dağıtımının yapılmasında zorluklar yaratabilir. Bu da sonucu etkileyebilir.

13. Müfettişlerin %65'i bazen, %27'si genellikle, %3'ü her zaman öğretmenlerin işleyeceği konuların iş ve işlem basamaklarını belirlediklerini %5'i de öğretmenlerin

işleyeceği konuların iş ve işlem basamaklarını hiçbir zaman belirlemediklerini belirtmişlerdir.

Öğretmenlerin işleyecekleri derslerin bir mantıksal sıra ile devam etmesi gerektiği yeterince bilmeyişleri, sağlıklı bir iş ve işlem süreci belirlemeyi de etkileyebilir. Derslerin işleniş basamaklarının tahtaya yazılması, bun arada yararlanılacak araç-gereçlerin uygun durumda tutulması gerekirken, bu durumun çoğu kez ihmal edildiği düşünülebilir. İşlenecek ders konusunun ders saatinde bitirilmemesi veya ders saatinden çok önceleri bitirilmesi bu konudaki eksikliğin yansıması olabilir. Tek yöntem ve az araçla ders işlemede iş ve işlem süreçlerinin gözlenme olasılığının düşmesi söz konusu olabilir.

14. Müfettişlerin %77'si bazen, %20'si genellikle, öğretmenlerin okuttukları sınıfın / dersin araç-gereçlerini sınıfta bulduklarını, %3'ü de öğretmenlerin okuttukları sınıfın / dersin ders araç-gereçlerini sınıfta hiçbir zaman buldurmadıklarını ifade etmişlerdir. Ders işlenişinde kullanılan araç-gereç öğrenmedeki etkisinin yeterince kavranılmamış olması, derslerin genellikle tek tip yöntemle işlenmesi araç-gereçle ders işlemeye öğretmenin yatkın ve yetkin olamayışı, araç-gereç sağlamanın güç oluşu sınıfta araç-gereç bulundurulmasını ve kullanımını etkileyen unsurlar olabilir. Çevreden rahatlıkla bulunarak ders ortamına getirilebilecek araç-gereçlerin ve ders ortamına getirilmediği düşünülebilir. Ayrıca, araç-gereçle ders işlemenin zaman alıcı ve zahmetli oluşu gibi bu durumlar da bu yöndeki çalışmalarını engelleyebilir.

15. Müfettişlerin %72'si bazen, %18'i genellikle, %1'i her zaman öğretmenlerin dersin özelliğine ve öğrenci mevcutlarına göre kullandıkları yöntemleri değiştirdiklerini, %9'u öğretmenlerin dersin özelliğine ve öğrenci mevcutlarına göre kullandıkları yöntemleri değiştirmediklerini belirtmişlerdir. Öğretmenlerin yöntem ve yöntemlerin uygulanışı konusunda yeterince bilgiye sahip olmayışı yöntem ve öğrenci mevcutlarına göre değiştirilmesini zorlaştırabilir. Ayrıca, yöntemlerin seçimi uygulanmasında öğretmenin bu işe yatkınlığı da önemlidir. Öğretmen bu işe yatkın değilse, bu tür etkinlikte bulunmak istemeyebilir. Bütün derslerde tek tip yöntemden yararlanılması, öğrenci mevcutlarına göre yöntemlerde değişiklik yapılması gerekirken yapılmayışı,

yapılışının ve bunun gerekliliğinin bilinmeyişi değişik yöntemlerin kullanılmasına olanaklar vermeyebilir.

16. Müfettişlerin %67'si bazen, %18'i genellikle, öğretmenlerin planlarında öğrenci seviyesini dikkate aldıklarını, %15'i de öğretmenlerin planlarında öğrenci seviyesini hiçbir zaman dikkate almadıklarını belirtmişlerdir.

Öğrenci seviyesinin dikkate alınması için, öğretmenin öğrencilerinde seviye farklılıklarının olabileceğini bilmesi ve bunu tespit etmesi gerekir. Öğrencilerin aynı seviyede olabileceğini düşünen öğretmenlerin planlarında öğrenci seviyesini dikkate almaları beklenemez. Planlama çalışmalarına öğrencilerinin bildiğinden değil de, kendi bildiğinden başlayan öğretmenin öğrenci seviyesini dikkate aldığı söylenemez. Her sınıfta seviye grupları bulunabileceği normal dağılımın gereğidir. Durumun böyle olmasına karşın öğretmenlerin bu seviyelere hitap eden planlarının bulunamayışı gibi durumlar bu yöndeki sonuca etki ettiği düşünülebilir. Öğretmen planlarında öğrenci seviyesini dikkate alarak kullanacağı yöntem, araç-gereç ve işlenişi buna göre seçmelidir.

17. Müfettişlerin %81'i bazen, %12'si genellikle, öğretmenlerin değişme ve gelişmeleri planlarına yansıtıp, uyguladıklarını, %7'si de öğretmenlerin değişme ve gelişmeleri planlarına yansıtıp hiçbir zaman uygulamadıklarını ifade etmişlerdir.

Değişen ve gelişen yeniliklerin öğretmenlerce yeterince izlenememesi, hizmet içi eğitim yolu ile değişme ve gelişlerin öğretmenlerce ulaştırılmaması, öğretmenlerce yeniliklere az da olsa bir direncin bulunması, yeniliklerin birtakım yeni bilgi ve becerileri istemesi, değişime yatkın olmayan bir anlayışın bulunması, değişme ve gelişmelerin ne getireceğini tam olarak bilinemeysiğinin verdiği rahatsızlık, değişme ve gelişmelerin planlara yansıtılıp, uygulanmasında olumsuz etkide bulunduğu söylenebilir. Değişme ve gelişmelerin takip edilmesi konusunda öğretmene zorlayan yasal bir yaptırımın yetersiz oluşu öğretmeni bu yönde bir çabaya girmesi belirleyici olmadığı düşünülebilir.

18. Müfettişlerin %35'i bazen, %1'i genellikle, öğretmenlerin planlama çalışmalarını öğrencilerle birlikte yaptıklarını, %64'ü de öğretmenlerin planlama

çalışmalarını öğrencilerle hiçbir zamanla yapmadıklarını belirtmektedirler. Öğretmenlerin öğrencilerle birlikte planlama yapmalarının gereğini kavrayamamış olmaları, öğrencilerin bu işi kendileri kadar bilemeyecekleri düşüncesi, zaman kaybının önlenmesi gibi durumlardan dolayı öğretmen öğrencilerle planlama yapmaktan kaçınabilir. Öğretmenlerin planlama çalışmalarını genellikle evlerinde yaptıkları düşünülürse, yapılan planlama çalışmasından öğrencinin haberi bile olmaya bilir. Oysa ki, planlar öğrencilerin eğitimi ve öğretimi içindir. Böyle bir etkinlikten öğrencilerin haberinin bulunması gerekliliği vardır. Bu konularda öğrenci bilgilendirilmelidir. Aksi durumda planlar öğrenciden bağımsız birer etkinlik aracı durumundadır.

19. Müfettişlerin %52'si bazen, %6'sı genellikle, öğretmenlerin dersin konusunu ve amacını tahtanın sol üst köşesine yazdığına %42'si de öğretmenlerin dersin konusunu ve amacını tahtanın sol üst köşesine hiçbir zaman yazmadıklarını belirtmişleridir. Dersin konusunun ve amacının öneminin öğretmenlerce bilinmediği, görsel araçlarla öğretmenin öğrenmedeki öneminin bilinemeyişi, ders işlenişinde mantıksal bir işleyişin takip edilmemesi konu ve amaç yazımında hatalı davranışta bulunabileceği kaygısının taşınması, dersin konusundan ve amacından öğrencilerin haberdar olmasının motivasyonlarının sağlanmasındaki öneminin bilinemeyişi öğretmeni, öğrenciyle planlama çalışmasından alıkoyabilir.

20. Müfettişlerin %61'i bazen, %6'sı genellikle, öğretmenlerin yörenin özelliğine göre programda yer alan ünitelerden bazılarını değiştirdiklerin %3'ü de öğretmenlerin yörenin özelliğine göre programda yer alan ünitelerden bazılarını hiçbir zaman değiştirmediklerini ifade etmişlerdir. Öğretmenler müfredat programlarını ve ders programlarını okuyup ona göre hakim olmadıklarından böyle bir değişikliğe gidememiş olabilirler. Oysa, programda çevrede rastlanmayan veya okulda incelenmesi mümkün olmayan konular işlenecek üniteler dışında bırakılabilir. Diğer yandan programda gösterilmemiş olan fakat çevre özelliği yönünden ele alınması gereken konular, üniteler eklenebilir veya üniteler düzenlenebilir, hükmü yer almaktadır. Buna rağmen öğretmenlerin bu yola pek gitmedikleri söylenebilir. Büyük şehirde, köy ünitesine çok detaylı işleyen bir program takip ediliyorsa burada ünitelerde hiçbir değişikliğe gidilmediği düşünülebilir.

Burada ikinci alt probleme ilişkin olarak müfettişlerin %59'u bazen, %20'si genellikle, %2'si her zaman öğretmenlerin program-plan hazırlama ve uygulamada yeterli olduklarını, %19'u da öğretmenlerin program-plan hazırlama ve uygulamada hiçbir zaman yeterli olmadıklarını belirtmişlerdir.

Öğretmenlerin program-plan hazırlama ve uygulamada konusunda hizmet öncesi ve hizmet içi eğitim yoluyla gerekli bilgi ve beceriyi yeterince kazanamamış olması programın yeterince bilinemeşi, öğrenci seviyelerinin bilinip buna uygun plan yapmada yetersiz oluşu değişme ve gelişmelerin takip edilmemesi, bu konuda yasal bir yaptırımın bulunmaması, yetkili birimlerde öğretmenlerin değişme ve gelişmeler konusunda yetiştirilememesi, araç-gereç teminindeki güçlükler araç-gereç temininde öğretmenlerin becerilerindeki eksiklik program, plan konusundaki yeterlikleri etkilemiş olabilir. Ayrıca, öğretmenlerin ders işlemede değişik yöntemlerden yararlanma derslerde değişik araç-gereç kullanma konularında gösterdikleri davranışların sonu etkilediği düşünülebilir.

Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular Ve Yorum

Üçüncü alt problem şöyle düzenlenmiştir. "Öğretmenlerin sınıf içi ilişkileri düzenlemedeki yeterlilikleri ne düzeydedir?"

Üçüncü alt probleme yönelik olarak anketteki 21,22,23,24,25,26,27,28,29 ve 30.sorular kullanılmıştır.

Tablo 3'de, öğretmenlerin sınıf içi ilişkileri düzenlemedeki yeterliklerine ilişkin müfettiş görüşleri yer almaktadır.

Tablo 3
Öğretmenlerin Sınıf İçi İlişkileri Düzenlemedeki Yeterliklerine İlişkin
Müfettiş Görüşleri

SORULAR	HİÇBİR ZAMAN		BAZEN		GENELLİKLE		HER ZAMAN	
	f	%	f	%	f	%	f	%
21. Sınıf kurallarını öğrenci katılımı ile belirliyor mu?	48	40	56	47	16	13	-	-
22. Öğrencilere isimleri ile hitap ediyor mu?	6	5	58	48	47	39	9	8
23. Öğrencilerle sık sık göz teması kuruyor mu?	6	5	70	59	40	33	4	3
24. İletişimde beden dilini de kullanıyor mu?	11	9	78	65	31	26	-	-
25. Öğrencilerin birbiri ile ilişki kurabilecekleri ortamı oluşturuyor mu?	11	9	82	68	27	23	-	-
26. Yargılayıcı değil, açıklayıcı dil kullanıyor mu?	36	30	59	49	25	21	-	-
27. Sınıf kurallarını tüm öğrencilere eşit olarak uyguluyor mu?	13	11	36	30	70	58	1	1
28. Öğrencileri bireysel özellikleri ile tanıyor, ilişkilerde buna dikkat ediyor mu?	2	1	76	63	41	35	1	1
29. Öğrencilerin olumlu davranışlarını beğendiğini belli ediyor mu?	2	1	50	42	63	53	5	4
30. Yanlış davranışın karşısında bütün öğrencileri eleştiriyor mu?	3	3	45	37	65	54	7	6
TOPLAM	138	12	610	51	425	35	27	2

Tablo 3’de görüldüğü gibi, müfettişler öğretmenlerle ilgili olarak kendilerine yöneltilen soruları, soru sıra numaralarına göre aşağıdaki gibi yanıtlamışlardır.

21. Müfettişlerin %47’si bazen, %13’ü genellikle, öğretmenlerin sınıf kurallarını öğrenci katılımı ile belirlediklerini %40’ı da öğretmenlerin sınıf kurallarını öğrenci katılımı ile hiçbir zaman belirlemediklerini dile getirmişlerdir.

Öğretmenler, öğrenci katılımı ile belirlenecek sınıf kurallarının, kuralların yerleşmesinde benimsenmesindeki önemini bilememiş olabilirler. Yine öğretmen kendini karar verici ve kural koyucu olarak görerek, bu işi kendileri yapmak istemiş olabilirler. İnsanların karara katılımları oranında, alınan kararlara uyum sağlayacaklarının öğrenmence düşünülmemesi, öğrencilerin kendi uyacakları kuralları belirlemede nesnel olacağının bilinmesi, kuralların öğrenci katılımı ile belirlenmesinde etkili olmuş olabilir.

22. Müfettişlerin %48’i bazen, %39’u genellikle, %8’i her zaman öğretmenlerin öğrencilerine ile hitap ettiklerini %5’i de öğretmenlerin öğrencilerine isimleri ile hiçbir zaman hitap etmediklerini belirtmişlerdir.

Öğrencilere isimleri hitap etmenin, öğrenciyi onurlandırdığını, ona belli bir kişilik kazandırdığını öğretmen düşünememiş veya bilmiyor olabilir. Öğretmenlerde genelde kızım ve oğlum şeklinde hitap etmenin yaygınlığı, bu konuda öğrencilerin tepki vermeyişleri, öğrenci isimlerinin öğretmen tarafından bilinemeyişi, öğrenciye ismiyle hitap edilmesini engellemiş olabilir.

23. Müfettişlerin %59’u bazen, %33’ü genellikle, %3’ü her zaman öğretmenlerin öğrencilerle sık sık göz teması kurduklarını, %5’i de öğretmenlerin öğrencilerle hiçbir zaman göz teması kurmadıklarını ifade etmişlerdir.

Öğretmenler, öğrencilerle sık sık göz teması kurmanın önemini yeterince kavrayamamış olabilirler. Öğretmenin ders anlatımı sırasında kitaba kilitlenmesi, yönünün tahtaya dönük olması, pencereye bakması, yere bakması, öğrenciye konuşurken gözlerini onun gözlerinden ayırması başka şeylerle ilgilenmesi, iletişimin tam olarak kurulmasını engelleyebilir. Göz teması ile davranışın onaylandığı ya da onaylanmadığı mesajı verildiği öğretilmence düşünülmemiş olabilir.

24. Müfettişlerin %65'i bazen, %26'sı genellikle, öğretmenlerin iletişimde beden dilinin kullandığını %9'u da iletişimde beden dilini hiçbir zaman kullanmadıklarını belirtmektedirler.

Öğrencilerle kurulan iletişimde beden dilinin öneminin öğretmence yeterince bilinmeyişi bu dille yapılacak iletişimi engelleyebilir. Beden dilinde de iletişimin nasıl olduğunu bilmeyen anlamlarını yorumlayamayan bir öğretmen iletişimi kuramayacaktır. Ayrıca, bu konuda öğretmenlerin ilgili ve yetkili bir yetiştirme programının düzenlenmemiş olması öğretmenin kendini yetiştirememesi, sonu etki etmiş olabilir.

25. Müfettişlerin %68'i bazen, %23'ü genellikle, öğretmenlerin öğrencilerin birbiriyle ilişkisi, kurabilecekleri ortamı oluşturdukları, %9'u da öğretmenlerin öğrencilerin birbirleri ile ilişki kurabilecekleri ortamı hiçbir zaman oluşturmadıklarını belirtmişlerdir.

Derslerde öğrencilerin birbirleri ile ilişki kurmalarının pek hoş karşılanmayışı, sınıfın yapısı ve sınıfın oturma düzeninin öğrencilerin birbirleri ile ilişki kurmasına uygun olmayışı, oturma düzeninde klasik modelin tercih edilmesi ile rahat ilişki kurabilecekleri ortamı yaratacak öğretmenin bu beceriden yoksun olması sağlıklı ilişki kurmanın öğrencilerin öğrenmesinde de olgunlaşmasındaki öneminin kavranılması sonucu etki etmiş olabilir.

26. Müfettişlerin %49'u bazen, %21'i genellikle, öğretmenlerin yargılayıcı değil açıklayıcı dil kullandıklarını, %30'u da öğretmenlerin öğrencilerine karşı yargılayıcı değil açıklayıcı dili hiçbir zaman kullanmadıklarını belirtmişlerdir.

Öğretmenlerce öğrencilerin olumsuz davranışları karşısında yargılayıcı değil, açıklayıcı dil kullanmanın önemi yeterince bilinmiyor olabilir. Öğrencilerin öğrenmenin davranışları karşısında bu davranışın nasıl olumluya dönüştürülmesi gerektiğine ilişkin bilgiye sahip olunamayış, yargılayıcı açıklamanın yapılışına neden olabilir. Buna karşın, öğrenci savunmaya geçer. Bu döngü düzenlemeyi etkileyebilir. Öğrencilerde bozuk davranışların devam etmesi bu konuda düzeltici bilgi eksikliği bu dilin kullanılmasını etkileyebilir.

27. Müfettişlerin %30'u bazen, %58'i genellikle, %1'i her zaman öğretmenlerin sınıf kurallarını tüm öğrencilere eşit olarak uyguladıklarını %11'i de öğretmenlerin sınıf kurallarını tüm öğrencilere eşit olarak uygulayamadıklarını belirtmişlerdir.

Öğretmenleri, öğrencilere karşı adil davranmaları, onları toplumsal statüleri ile ilişkili olabileceği düşünülebilir. Ayrıca, öğrencilere karşı eşit davranılmadığında öğrencilerin takınacakları tutumun öğretmence ezilmiş ve bilmiyor olması, öğrencilere karşı eşit davranılması konusundaki tutumun belirlenmesinde etkili olduğu düşünülebilir. Kuralların işlevlik kazandığı, düzenin sağlandığı sınıf ortamının kurulabilmesinde, kuralların her öğrenciye eşit olarak uygulanmasının gerekliliğinin öğretmenin biliyor olması da sonuç açısından düşünülebilir.

28. Müfettişlerin %63'ü bazen, %35'i genellikle, %1'i her zaman öğretmenlerin öğrencileri bireysel özellikleri ile tanıdığı, ilişkilerde buna dikkat ettiğini %1'i de öğretmenlerin öğrencileri bireysel özellikleri ile hiçbir zaman tanımadıklarını ilişkilerde de buna dikkat etmediklerini belirtmişlerdir.

Öğrencilerin bireysel özellikleri ile tanınmadıkları ve buna bağlı olarak da, ilişkilerde buna dikkat edilmemesi öğretmenin bu konudaki bilgi ve beceri eksikliğinden ileri geldiği düşünülebilir. Öğrencilerin bireysel gelişim envanterlerinin düzenli tutulmaması öğrenciyi geçmişe doğru tanıtıcı çalışmaların eksikliği, velilerle yapılan görüşmelerin yetersizliği, öğretmenin bu konuda yeterli olmayan girişimleri, öğrencinin tanınmasında ve ona göre ilişkilerin düzenlenmesinde istenilen sonucu vermeyebilir.

29. Müfettişlerin %42'si bazen, %53'ü genellikle, %4'ü her zaman öğretmenlerin, öğrencilerin olumlu davranışlarını beğendiğini belli ettiklerini %1'i de öğretmenlerin, öğrencilerin olumlu davranışlarını beğendiğini hiçbir zaman belli etmediklerini belirtmişlerdir. Öğrencilerde olumlu davranış geliştirmenin yolu, olumlu davranışları ödüllendikleri öğretmenlerce bilindiği söylenebilir. Ülkemizde öğretim yöntemleri olarak soru-cevap yöntemi çok kullanılmaktadır. Bu da bireysel soruların sorulması şeklinde olur. Her yanıt alındığında, aferin ya da doğru şekilde okeylenir.

30. Müfettişlerin %37'si bazen, %54'ü genellikle, %6'sı her zaman öğretmenlerin yanlış davranışın karşısında bütün öğrencilerin eleştirdiğini %3'ü de yanlış davranışın karşısında bütün öğrencilerin hiçbir zaman eleştirmedini belirtmişlerdir. Yanlış davranışın karşısında, davranışın eleştirilmesi gerekirken, öğrenci ve öğrenciler eleştiriliyor. Yanlış davranışın karşısında bütün öğrenciler eleştirilirken, davranışı yapmayan öğrencilerde eleştirilmiş olur ki, bu öğrenci morali üzerinde olumsuz etki yapar. Bu ciddiyetin farkında olmayan öğretmenin eleştirisini bütün öğrencilere yönelik olarak yapabilir.

Üçüncü alt probleme ilişkin olarak, müfettişlerin %51'i bazen, %35'i genellikle, %6'sı her zaman öğretmenlerin sınıf içi ilişkileri düzenlemede yeterli olduklarına %12'i de öğretmenlerin sınıf için ilişki düzenlemede hiçbir zaman yeterli olmadıklarını belirlemişlerdir. Öğretmenlerin sınıf içi ilişkileri düzenleme konusunda hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimi yeterince almamaları, bu konuda uzmanlardan faydalanamaması, öğretmenin kendisini yetiştirme konusunda yetersiz kalması geleneksel anlayışın yaygın oluşu öğrencilerin birbirleri ile, öğretmeni ile rahat iletişim kurabilecekleri ortamın yaratılamaması, öğrenci davranışları karşısında açıklayıcı dil kullanma yerine daha çok yargılayıcı dil kullanılması, uyulması gereken kuralların öğrenci katılımı ile alınmaması, öğretmenlerin bu yöndeki davranışlarının, müfettişlerce bu düzeylerde bulunmasında etkili olduğu söylenebilir.

Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Dördüncü alt problem şu şekilde düzenlenmiştir: “Öğretmenlerin sınıflarında zamanı etkili kullanmadaki yeterlikleri ne düzeydedir?”

Dördüncü alt probleme yönelik olarak anketteki, 31,32,33,34,35,36,37,38,39,40. sorular kullanılmıştır.

Tablo 4

**Öğretmenlerin Zamanı Etkili Kullanmadaki Yeterliklerine İlişkin
Müfettiş Görüşleri**

SORULAR	HİÇBİR ZAMAN		BAZEN		GENELLİKLE		HER ZAMAN	
	f	%	f	%	f	%	f	%
31. Derse zamanında giriyor ve çıkıyor mu?	2	1	46	38	69	58	3	3
32. Dersin ilk 35' dakikasını öğrencileri güdülemeye ayırıyor mu?	16	13	83	69	21	18	-	-
33. Zamanın etkili kullanılması için ayrıntılı planlar yapıyor mu?	17	14	91	76	12	10	-	-
34. Sınıfta zamanın tümünü eğitsel amaçlar için kullanıyor mu?	15	13	89	74	16	13	-	-
35. Derse araç-gereç ve bilgi yönünden hazırlıklı giriyor mu?	7	6	94	78	19	16	-	-
36. Dersin akışı içinde şarkı, fıkra vb.ye yer veriyor mu?	24	20	79	66	16	13	1	1
37. Sınıfı, öğrencilerin zamanlarının çoğunu geçirebilecekleri, bir ortam haline getiriyor mu?	26	22	76	63	18	15	-	-
38. Devamsızlıkların azaltılması için gerekli önlemleri alıyor mu?	22	19	76	63	20	17	2	1
39. Dersi planlamaya uygun olarak bitiriyor mu?	8	7	76	63	35	29	1	1
40. Öğrencilerin sınıf kurallarına uymalarını sağlıyor mu?	5	4	46	38	66	55	3	3
TOPLAM	142	12	756	63	292	24	10	1

Tablo 4'de görüldüğü gibi, müfettişler öğretmenlerle ilgili olarak kendilerine yöneltilen soruları, soru sıra numaralarına göre aşağıdaki gibi yanıtlamışlardır.

31. Müfettişlerin %38'i bazen, %58'i genellikle, %3'ü her zaman öğretmenlerin derse zamanında girip çıktığını, %1'i de öğretmenlerin derse zamanında girip çıkma işini yapmadıkları dile getirilmişlerdir.

Öğretmenlerin derse giriş çıkışlarının okul yönetimince nöbetçi öğretmenlerce kontrol edilmesi, zamanında derse giriş ve çıkışların yasal bir yaptırıma bağlanmış olması, öğretmenlerin büyük bir çoğunluğunun derse girme ve çıkma konusunda eğilimlerin bulunuyor olması, derslere zamanında giriş ve çıkış konusunda etkili olduğu düşünülebilir. Ayrıca, öğrencileri ile alınan kararlar gereği, öğretmen zamanında derse girebilir. Bir davranışın ve disiplinin oturtulması amacı ile de öğretmen zamanında girer ve çıkar.

32. Müfettişlerin %69'u bazen, %18'i genellikle, öğretmenlerin dersin ilk 3 –5 dakikasını öğrencilerini güdülemeye ayırdıklarını %3'ü de, öğretmenlerin dersin 3 – 5 dakikasını hiçbir zaman öğrencileri güdülemeye ayırmadıkları yönünde görüş belirtmişlerdir.

Öğretmenlerin, öğrencileri derse güdüleme konusunda gerekli bilgiye sahip olmayışları, güdülemenin öğrenmedeki yeri ve öneminin yeterince bilinmeyişi, güdülemeye ayrılacak zamanın gerekli görülmemesi, güdülemede konu ile yaşantı arasında bağ kurulmasının sağlanmasının zahmetli oluşu, her ders için güdüleyecek malzemenin bulunamayışı, öğretmenlere, öğrencileri güdülemeleri konusunda gerekli bilgilerin verilmeyişi öğretmenin bu yöndeki çalışmalarını etkilemiş olabileceği düşünülebilir.

33. Müfettişlerin %76'sı bazen, %10'i genellikle, öğretmenlerin zamanı etkili kullanması için ayrıntılı planlar yaptıklarını, %14'ü de, öğretmenlerin zamanın etkili kullanılmasını için ayrıntılı planlar yapmadıklarını belirtmişlerdir.

Öğretmenlerin zamanının tümünün eğitimsel amaçlarda kullanılması için yeterli bilgiye sahip olması gerekir. Bu bilgiye sahip olamayış, ayrıntılı planların yapılmasını

yandan, dersin kalıcılığının sağlanması için, onu besleyen şarkı ve fikraya yer verilmesinin gerekliliğinin kavranılmamış olması, bunda ders dışı bir etkinlik olduğu sayılısının bulunması, zaten sınırlı olduğu düşünülen ders saatinin ancak konunun verilmesine yettiğinin düşünülmesi, bu yöndeki etkinliğin yapılmasını engellediği düşünülebilir.

37. Müfettişlerin %63'ü bazen, %15'i genellikle, öğretmenlerin sınıfı, öğrencilerin zamanlarının çoğunu geçirebilecekleri bir ortam haline getirdiklerini, %22'si de, öğretmenlerin bu işi hiçbir zaman yapmadıklarını belirtmişlerdir.

Öğretmenler, okul kaynaklarını öğrencilerin hizmetine sunmada gerekli çabayı gösterip, bu yönde düzenlemede bulunmazlarsa, öğrencilere okula / sınıfa çekmede ve tutmada güçlüklerle karşılaşabilirler. Teneffüs bile çaldığında veya tatile girdiğinde öğrenciler büyük bir sevinçle sınıftan çıkıyor veya çığlık atarak evine koşuyorsa, burada okulda öğrenciyi tutacak gücü ve performansı gösterememiş denebilir. Okulda çeşitli etkinlik köşelerinin ve alanlarının bulunamayışı öğrenciyi okulda / sınıfta tutmada dezavantaj yaratabilir.

38. Müfettişlerin %63'ü bazen, %17'si genellikle, %1'i her zaman öğretmen devamsızlıklarının azaltılması için gerekli önlemleri aldıklarını, %19'u da, öğretmenlerin devamsızlıklarının azaltılması için gerekli önlemleri hiçbir zaman almadıklarını dile getirmişlerdir.

Özellikle büyük şehirlerde öğrenci akışının fazla oluşu, böyle bir takibin yapılmasını güçleştirebilir. Öğretmen bu işi daha çok okul yönetiminden bekleyebilir. Kalabalık sınıfların gelmeyen öğrencileri, kalabalığın azaltılması için göz ardı edebiliyor olabilir.

39. Müfettişlerin %63'ü bazen, %29'u genellikle, %1'i her zaman öğretmenlerin dersi planlamaya uygun olarak bitirdiklerini, %7'i de, öğretmenlerin dersi planlamaya uygun olarak hiçbir zaman bitirmediklerini ifade etmişlerdir.

Yasal bir zorunluluk olarak görünen plan, uygulama için pek gerekli görülmemiş olabilir. Öğretmenin plandan yararlanarak dersi bitirme yerine, kafasındaki kurguya göre dersi bitirdiği düşünülebilir. Örneğin; dersi son 3-5 dakikalık sürenin

Tablo 4’de görüldüğü gibi, müfettişler öğretmenlerle ilgili olarak kendilerine yöneltilen soruları, soru sıra numaralarına göre aşağıdaki gibi yanıtlamışlardır.

31. Müfettişlerin %38’i bazen, %58’i genellikle, %3’ü her zaman öğretmenlerin derse zamanında girip çıktığını, %1’i de öğretmenlerin derse zamanında girip çıkma işini yapmadıkları dile getirilmişlerdir.

Öğretmenlerin derse giriş çıkışlarının okul yönetimince nöbetçi öğretmenlerce kontrol edilmesi, zamanında derse giriş ve çıkışların yasal bir yaptırıma bağlanmış olması, öğretmenlerin büyük bir çoğunluğunun derse girme ve çıkma konusunda eğilimlerin bulunuyor olması, derslere zamanında giriş ve çıkış konusunda etkili olduğu düşünülebilir. Ayrıca, öğrencileri ile alınan kararlar gereği, öğretmen zamanında derse girebilir. Bir davranışın ve disiplinin oturtulması amacı ile de öğretmen zamanında girer ve çıkar.

32. Müfettişlerin %69’u bazen, %18’i genellikle, öğretmenlerin dersin ilk 3 – 5 dakikasını öğrencilerini güdülemeye ayırdıklarını %3’ü de, öğretmenlerin dersin 3 – 5 dakikasını hiçbir zaman öğrencileri güdülemeye ayırmadıkları yönünde görüş belirtmişlerdir.

Öğretmenlerin, öğrencileri derse güdüleme konusunda gerekli bilgiye sahip olmayışları, güdülemenin öğrenmedeki yeri ve öneminin yeterince bilinmeyişi, güdülemeye ayrılacak zamanın gerekli görülmemesi, güdülemede konu ile yaşantı arasında bağ kurulmasının sağlanmasının zahmetli oluşu, her ders için güdüleyecek malzemenin bulunamayışı, öğretmenlere, öğrencileri güdülemeleri konusunda gerekli bilgilerin verilmeyişi öğretmenin bu yöndeki çalışmalarını etkilemiş olabileceği düşünülebilir.

33. Müfettişlerin %76’sı bazen, %10’i genellikle, öğretmenlerin zamanı etkili kullanması için ayrıntılı planlar yaptıklarını, %14’ü de, öğretmenlerin zamanın etkili kullanılması için ayrıntılı planlar yapmadıklarını belirtmişlerdir.

Öğretmenlerin zamanının tümünün eğitimsel amaçlarda kullanılması için yeterli bilgiye sahip olması gerekir. Bu bilgiye sahip olamayış, ayrıntılı planların yapılmasını

da engelleyecektir. Yaş grubuna göre öğrencinin dikkat sürelerinin tespit edilmesi ve bu sürenin bitiminde hangi etkinliğin belirlenmemiş olması bu sürenin olumsuz davranış geliştirmeye yarayacağını düşünülmemesi gibi durumlar böyle bir planlamayı pek gerekli görmüyor olabilir.

34. Müfettişlerin %74'ü bazen, %13'ü genellikle, öğretmenlerin sınıfta zamanının tümünü eğitsel amaçlar içinde kullandıklarını %13'ü de öğretmenlerin sınıfta zamanının tümünü eğitsel amaçlar için kullanmadıklarını belirtmişleridir.

Öğretmenlerin sınıflarında zamanının büyük bir bölümünü tek düze davranış üzerinde geçiriyor olmaları o konuyu besleyen diğer kaynaklardan yararlanamama durumuna karşın, öğrencilerin çeşitli düzen bozucu davranışlara yönelmesine neden olabilir.

35. Müfettişlerin %78'i bazen, %16'sı genellikle, öğretmenlerin derse araç-gereç ve bilgi yönünden hazırlıklı girdiklerini, %6'sı da, öğretmenlerin derse araç-gereç ve bilgi yönünden hiçbir zaman hazırlıklı girmediklerini dile getirmişlerdir.

Derslere araç-gereç ve bilgi yönünden hazırlıklı girilmesinin öneminin öğretmenlerce yeterince bilinmeyişi, araç-gereç sağlamadaki güçlükler, genellikle tek yöneme dayalı ders işleme tekniğinde araç-gereç gereksiniminin az bulunması, araç-gereç sağlamada çevre olanaklarının harekete geçirilmesindeki yetersizlik, araç-gereçle ders işlemenin zaman alacağı ve müfredatın yetiştirilemeyeceği konusunda kaygısını taşıyor olması bilgi yönünden hazırlıksız girmesine engel bir yaptırımın bulunmayışi derse araç-gereç ve bilgi yönünde girilmesindeki sonucu etkilemiş olabilir. Ayrıca, öğrencilerin gelişmişlik ve bilgi düzeyleri, öğretmenlerin derslere bilgi yönünde hazırlıklı girilmesinde belirli olacağı düşünülebilir.

36. Müfettişlerin %66'sı bazen, %13'ü genellikle, %1'i her zaman öğretmenlerin dersin akışı içinde şarkı, fıkra vb. yer verdiklerini, %20'si de öğretmenlerin dersin akışı içinde şarkı, fıkra vb. hiçbir zaman yer vermediklerini dile getirmişlerdir.

Ders bir bütündür bölünemez, onun içinde başka etkinlikler yapılamaz düşüncesinde olan öğretmenler ile dersin akışı içinde şarkı, fıkra vb. yer verileceğini bilmeyen öğretmenler, derslerinde böyle bir etkinliğe de yer vermeyebilirler. Diğer

yandan, dersin kalıcılığının sağlanması için, onu besleyen şarkı ve fikraya yer verilmesinin gerekliliğinin kavranılmamış olması, bunda ders dışı bir etkinlik olduğu sayılımasının bulunması, zaten sınırlı olduğu düşünülen ders saatinin ancak konunun verilmesine yettiğinin düşünülmesi, bu yöndeki etkinliğin yapılmasını engellediği düşünülebilir.

37. Müfettişlerin %63'ü bazen, %15'i genellikle, öğretmenlerin sınıfı, öğrencilerin zamanlarının çoğunu geçirebilecekleri bir ortam haline getirdiklerini, %22'si de, öğretmenlerin bu işi hiçbir zaman yapmadıklarını belirtmişlerdir.

Öğretmenler, okul kaynaklarını öğrencilerin hizmetine sunmada gerekli çabayı gösterip, bu yönde düzenlemede bulunmazlarsa, öğrencilere okula / sınıfa çekmede ve tutmada güçlüklerle karşılaşabilirler. Teneffüs bile çaldığında veya tatile girdiğinde öğrenciler büyük bir sevinçle sınıftan çıkıyor veya çığlık atarak evine koşuyorsa, burada okulda öğrenciyi tutacak gücü ve performansı gösterememiş denebilir. Okulda çeşitli etkinlik köşelerinin ve alanlarının bulunamayışı öğrenciyi okulda / sınıfta tutmada dezavantaj yaratabilir.

38. Müfettişlerin %63'ü bazen, %17'si genellikle, %1'i her zaman öğretmen devamsızlıklarının azaltılması için gerekli önlemleri aldıklarını, %19'u da, öğretmenlerin devamsızlıklarının azaltılması için gerekli önlemleri hiçbir zaman almadıklarını dile getirmişlerdir.

Özellikle büyük şehirlerde öğrenci akışının fazla oluşu, böyle bir takibin yapılmasını güçleştirebilir. Öğretmen bu işi daha çok okul yönetiminden bekleyebilir. Kalabalık sınıfların gelmeyen öğrencileri, kalabalığın azaltılması için göz ardı edebiliyor olabilir.

39. Müfettişlerin %63'ü bazen, %29'u genellikle, %1'i her zaman öğretmenlerin dersi planlamaya uygun olarak bitirdiklerini, %7'i de, öğretmenlerin dersi planlamaya uygun olarak hiçbir zaman bitirmediklerini ifade etmişlerdir.

Yasal bir zorunluluk olarak görünen plan, uygulama için pek gerekli görülmemiş olabilir. Öğretmenin plandan yararlanarak dersi bitirme yerine, kafasındaki kurguya göre dersi bitirdiği düşünülebilir. Örneğin; dersi son 3-5 dakikalık sürenin

değerlendirmeye ayrılması gerekirken, ders zili çaldığında halen o konu işleniyor olabilir. Ayrıca, plana bağlı kalma alışkanlığının olmaması, konunun dağıtılmasına ve detaylara inmelere neden olduğundan etkinliğin zayıfladığı gözlenmiş olabilir. Öğretmenin planlamaya uygun olarak dersin bitirilmesinin önemini bilemeyişi gibi durumlarda sonucu etkilemiş olabilir.

40. Müfettişlerin %38'i bazen, %55'i genellikle, %3'ü her zaman öğretmenlerin, öğrencilerin sınıf kurallarına uymalarını sağladıklarını %4'ü de, öğretmenlerin, öğrencilerin sınıf kurallarına uymalarını hiçbir zaman uymadıklarını belirtmişlerdir.

Öğrencilerin kurallara uymasının sağlayacağı yararları bilen öğretmen bu konuda titiz davranmış olabilir. Ayrıca, öğrencilerin kurallara dikkat etmesi sonucu karşılaşacağı cezayı yaptırımdan çekindikleri için kurallara uydukları düşünülebilir. Oysa, sınıfta uyulması gereken kurallar, öğrenci katılımı ile belirlenmemektedir. Kararına katılmadıkları kurallara uymada iyi bir uyum göstermişlerdir. Burada gözlemleyici sıfatıyla bulunan müfettişin yabancı oluşu, öğrencilerin davranışlarında bir değişiklik yaratacağı da düşünülebilir.

Burada dördüncü alt probleme ilişkin olarak müfettişlerin %63'ü bazen, %24'ü genellikle, %1'i de, her zaman öğretmenlerin zamanını etkili kullanmada yeterli olduklarını, %12'si de, öğretmenlerin zamanı etkili kullanmada hiçbir zaman yeterli olmadıklarını belirtmişlerdir.

Zamanın etkili kullanımı konusunda öğretmenlerin gerekli bilgiye sahip olamayışları, bu konu ile ilgili kaynaklardan yararlanıp, kendilerini geliştirme konusundaki isteksizlikleri, öğrencileri güdülemeden derse girme ve öğrencilerin dikkatsizliklerinin giderilmesi için uğraşılması, dersin işlenişi için ayrıntılı planların yapılmayışı, yapılsa da buna uyulmayışı, zamanı bitmeyecek bir kaynak olarak görme eğilimi, derslere araç-gereç ve bilgi yönünden hazırlıksız girilmesi, buna bağlı bir takım deneme yanılmaların yapılması, zamanın tümünün eğitsel amaçlar için kullanılamaması, dersin planlamaya uygun olarak bitirilememesi, zamanın etkili kullanımı önünde birer engel olabilir.

Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Beşinci alt problem şu şekilde düzenlenmiştir: “Öğretmenlerin öğrenci de davranış geliştirme ve düzenleme yeterlikleri ne düzeydedir?”

Beşinci alt probleme yönelik olarak anketteki 41,42,43,44,45,46,47,48,49,50. sorular kullanılmıştır.

Tablo 5’de öğretmenlerin öğrencilerde davranış geliştirme ve düzenlemedeki yeterliklerine ilişkin müfettiş görüşleri yer almaktadır.

Tablo 5
Öğretmenlerin Öğrencilerde Davranış Geliştirme Ve Düzenlemedeki
Yeterliklerine İlişkin Müfettiş Görüşleri

SORULAR	HİÇBİR ZAMAN		BAZEN		GENELLİKLE		HER ZAMAN	
	f	%	f	%	f	%	f	%
41. Sınıf ortamını istenen davranışı kazandıracak hale getiriyor mu?	12	10	82	68	25	21	1	1
42. Demokratik ve özgür bir sınıf ortamı (iklimi) oluşturuyor mu?	8	7	80	67	32	26	-	-
43. Sorunları ortaya çıkmadan önce tahmin ederek, istenmeyen davranışları önüyor mu?	51	43	53	44	16	13	-	-
44. Sınıfta alınan kararlara önce kendi uyuyor, sonra öğrencilerin uymasını sağlıyor mu?	28	24	59	49	31	26	2	1
45. Öğrencilere neyi yapmalarından çok, neleri neden yapmaları gerektiğini açıklıyor mu?	39	33	56	47	23	19	2	1
46. İstenmeyen davranışları yasaklayarak değil, uygun seçenekler sunarak ortadan kaldırmaya çalışıyor mu?	40	33	60	50	20	17	-	-
47. Sınıf ortamını yarışmacı bir havadan işbirlikçi bir havaya çekebiliyor mu?	42	35	65	54	12	10	1	1
48. Öğrencinin bozuk davranışından dolayı öğrenciyi değil, davranışını eleştiriyor mu?	43	36	65	54	12	10	-	-
49. Öğrencilerin tepkilerini bastırma yerine, onları anlamaya çalışıyor mu?	40	33	60	50	20	17	-	-
50. Hangi davranışları niçin yapacaklarını açıklıyor mu?	12	10	75	63	31	26	2	1
TOPLAM	315	26	655	55	222	18	8	1

Tablo 5’de görüldüğü gibi, müfettişler öğretmenlerle ilgili olarak kendilerine yöneltilen soruları, soru sıra numaralarına göre aşağıdaki gibi yanıtlamışlardır.

41. Müfettişlerin %68’i bazen, %21’i genellikle, %1’i de, her zaman öğretmenlerin sınıf ortamını istenen davranışı kazandıracak hale getirdiklerini ifade etmişlerdir.

Sınıf ortamının istenen davranışı kazandıracak hale getirilmesi konusunda öğretmenlerin yeterli bilgiye sahip olamayışlara, çevre olanakları yardımı ile yapılması gereken ortam düzenleme işinin yapılmayıp, işe koşulup yararlanılacak kaynaklar potansiyel durumda iken, bir çok işin yapılmasının okul idaresinden beklenilmesi, okul mimari yapılanmasından kaynaklanan bir durum olarak, sınıf ortamının çeşitli şekillenmelere uygun olmayışı, ders araç-gereçlerindeki yetersizlik, değişik öğretim yöntemlerine pek gidilmeyiş, sınıf ortamının istenen davranışı kazandıracak hale getirilememesine neden olabilir.

42. Müfettişlerin %67’si bazen, %26’sı genellikle, öğretmenlerin demokratik ve özgür bir sınıf ortamı oluşturduklarını, %7’si de, öğretmenlerin sınıflarında demokratik ve özgür bir sınıf ortamını hiçbir zaman oluşturmadıklarını ifade etmişlerdir.

Klasik sınıf yönetimi anlayışında, öğretmenlerin otoriter bir yapıya sahip olma eğilimleri, sonucu etkilemiş olabilir. Öğretmenlerin sınıflarında demokratik ve özgür bir ortam yaratmanın gerekliliğini yeterince bilemeyişleri, öğretmen merkezli eğitim anlayışının olması, demokratik ve özgür bir sınıf ortamının oluşturulması konusunda ortaya çıkan sonucu etkilediği düşünülebilir.

43. Müfettişlerin %44’ü bazen, %13’ü genellikle, öğretmenlerin sorunları ortaya çıkmadan önce tahmin ederek, istenmeyen davranışları önlediklerini, %43’ü de, öğretmenleri bu işi hiçbir zaman yapmadıklarını belirtmişlerdir.

Mevcut öğrenci davranışlarının devamında oluşabilecek diğer davranışların neler olabileceğinin görülemeyiş, öğrencilerinin iyi tanınmaması, öğrenciler üzerinde iyi gözlemde bulunulamaması, öğretmenin bilimsel kestiriminin zayıf olması, çıkması muhtemel sorunların zamanında fark edilemeyiş, sorunların ortaya çıkmadan önce

tahmin edilerek, istenmeyen davranışlarının önlenmesinin önündeki engeller olarak yorumlanabilir.

44. Müfettişlerin %49'u bazen, %26'sı genellikle, %1'i de her zaman öğretmenlerin sınıfta alınan kararlara önce kendilerinin uyduğunu sonra da öğrencilerin uymasını sağladıklarını, %24'ü de, öğretmenlerin bu işi hiçbir zaman yapmadıklarını belirtmişlerdir.

Klasik sınıf yönetimi anlayışında öğretmen kuralları koyucu olduğundan, kurallara uyma işi yalnız öğrencilere ait gibi görülmektedir. Oysa, kuralların öğretmenler için de geçerli olduğunun bilinmesi gerekir. Kaldı ki, öğretmen yetiştirmek istediği davranışın örneklerini göstermelidir ve bu davranışların devamı konusunda tutarlı olmalıdır. Örneğin; öğrencilerine sigara içmenin zararlı olduğunu ve içilmemesi gerektiğini söyleyen öğretmenin, öğrencilerin görebileceği yerlerde sigara içilmemesi gerekir. Alınan kararlara uymada tutarsız davranan öğretmenlerin tutarsızlık halleri, kurallara yalnız öğrenciler uyar inancının yaygınlığı, öğretmenin davranışlarının öğrenciler tarafından model alındığının dikkate alınmaması görüşlerin bu yönde olmasını sağladığı düşünülebilir.

45. Müfettişlerin %47'si bazen, %19'u genellikle, %1'i de, her zaman öğretmenlerin, öğrencilerine neyi yapmalarından çok, neleri neden yapmaları gerektiğini açıkladıklarını %33'ü de öğretmenlerin, öğrencilerine neyi yapmalarından çok, neleri neden yapmaları gerektiğini hiçbir zaman açıklamadıklarını belirtmişlerdir.

Öğretmenlerin bu konu ile ilgili olarak, yeterince bir bilgiye sahip olmayışları, öğretmen merkezli bir eğitim anlayışının egemen olması, öğrenme basamağı olarak genelde bilgi düzeyinden ileriki basamaklara ulaşamama, alışıldık davranışın dışındaki davranışların kabullenilmesinin zorluğu, iletişim eksikliği vb. durumlar, sonucu etkilemiş denebilir. Yine öğretmen basamağının, analiz, sentez ve değerlendirme düzeylerine çıkılamayışı bu yönde, sonucu etkilemiş olabilir.

46. Müfettişlerin %50'si bazen, %17'si genellikle öğretmenlerin, istenmeyen davranışları yasaklayarak değil, uygun seçenekler sunarak ortadan kaldırmaya çalıştıklarını, %33'ü de, bu tür yaklaşımı hiçbir zaman yapmadıklarını ifade etmişlerdir.

İstenmeyen davranışın yerine, istendik bir davranışı yerleştirmek hem bilgi, beceri hem de azimli çalışma ister, öğretmenlerdeki bu yöndeki eksiklikler, yasaklayarak bir davranışı – kısa sürelide olsa – engellemenin kolay olduğu düşüncesi, uygun seçenek bulma ve sunmanın zor oluşu ve zaman alacağını düşünülmesi, öğretmenin sınıfın otoritesi olarak görülmesi, uygun seçeneklerin denenmesinden ve sonucun belirsizliğinden çekinme, yasaklayarak istenmeyen davranışların düzeleceği inancının bulunması, uygun seçenekler sunma konusunda engelleyiciler olarak görülebilir.

47. Müfettişlerin %54'ü bazen, %10'u genellikle, %1'i her zaman, öğretmenlerin sınıf ortamını yarışmacı bir havadan işbirlikçi bir havaya çektiklerini, %35'i de, öğretmenlerin sınıf ortamını yarışmacı bir havadan işbirlikçi bir havaya hiçbir zaman çekemediklerini belirtmişlerdir.

İşbirlikçi eğitim anlayışının öneminin bilinemeyişi, klasik eğitim anlayışının yaygın oluşu, yarışmacı ortamın başarıyı arttıracığı inancının taşınması, grupla çalışmanın öğrenmeye ve gelişmeye etkilerinin dikkate alınmayışı veya bilinemeyişi, sınıf ortamının yarışmacı bir havadan işbirlikçi bir havaya çekmede engelleyiciler olarak düşünülebilir. Bu da sonucun bu yönde olmasına neden olmuş olabilir.

48. Müfettişlerin %54'ü bazen, %10'u genellikle öğretmenlerin, öğrencilerin bozuk davranışından dolayı, öğrenciyi değil, davranışlarını eleştirdiklerini, %36'sı da, öğretmenlerin, öğrencilerin bozuk davranışından dolayı, öğrenciyi değil, davranışlarını hiçbir zaman eleştirmediklerini dile getirmişlerdir.

Davranışı yapan öğrenci olduğu için, onun şahsı da bu davranıştan sorumludur gibi bir anlayışın var olması, asıl eleştirilmesi gerekenin davranışın kendisi olduğunun bilinememesi, hataları hep birinde arama, bireye yaşadığı sosyal çevrenin etkilerinin hesaba katılmaması, bireyi bu çevreden soyut düşünmek, öğrencinin yerine onun davranışını eleştirmeyebilir. Oysa hoş gitmeyen öğrencinin kendisi değil, onun gösterdiği istenmeyen davranıştır. Asıl bu davranışın istendiğe dönüştürülmesi üzerinde durulmalıdır.

49. Müfettişlerin %50'si bazen, %17'si genellikle öğretmenlerin, öğrencilerin tepkilerini bastırmak yerine, onları anlamaya çalıştıklarını, %33'ü de, öğretmenlerin, öğrencilerin tepkilerini bastırmaya yerine, onları hiçbir zaman anlamaya çalışmadıklarını belirtmektedirler.

Klasik eğitim anlayışının yaygın, öğrencilerin gelişim özellikleri ve psikolojilerini bilinmeyişi tepkileri bastırmanın kolay yol olarak tercih edilmesi, öğrencileri dinleyip onları anlamaya çalışmanın ve yorum yapmanın zaman alacağı ve yorucu olması, öğrencilerin tepkilerinin dinlenip, buna çözüm bulan bir anlayışın oluşmamış olması, bu tepkilerin gelişme değil de, düzeni bozmaya yol açacağı düşüncesini taşınmamaya yol açacağı düşüncesi sonuca etki etmiştir denebilir.

50. Müfettişlerin %63'ü bazen, %26'sı genellikle, %1'i her zaman öğretmenlerin, öğrencilerin hangi davranışı niçin yapacaklarını, %10'u da, öğretmenlerin, öğrencilerin hangi davranışları niçin yapacaklarını belirtmektedirler.

Öğretmenler ve öğrencilerin yapacağı davranışların niçin yapıldığı konusunda açıklama yapacak bilgi ve beceriye sahip olmayabilir. Öğrencilere yapacakları davranışların biçimlerini anlatmanın zaman alacağı düşüncesi bazı davranışların niçin yapılacağına açıklanmasının zor olduğu, seviyelerine uygun olmayacağı düşüncesi, öğrencilere yapacakları davranışların niçin yapıldığının açıklanmasının, öğrencileri bu davranışı yapma konusunda daha çok istekli hale getirdiğinin yeterince bilinmeyişi sonuçlar üzerinde etkili olmuştur denebilir.

Beşinci alt probleme ilişkin olarak müfettişlerin %55'i bazen, %18'i genellikle, %1'i her zaman öğretmenlerin, öğrencide davranış geliştirme ve düzenlemede yeterli olduklarını %26'sı da, öğretmenlerin, öğrencilerde davranış geliştirme ve düzenlemede hiçbir zaman yeterli olmadıklarını belirtmişlerdir.

Öğretmenlere hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimleri sırasında, öğrencilere davranış kazandırma ve düzenleme eğitiminin yeterince verilmemiş olması, öğrencilere kazandırılacak davranışın neler olduğunun öğretmence tam olarak bilinmemesi, sınıf ortamının istenen davranışı kazandıracak hale getirilememesi, öğretmenlerin öğrenci seviyesini tutturmada hatalı davranışlarda bulunması, geleneksel anlayışından kurtulamayıp çıkabilecek sorunları önceden görüp gerekli önlemleri önceden alamayıp, öğretmenlerin, öğrencinin bozuk davranışı ile değil de, daha çok öğrencinin kendisi ile

mücadele etmesi, öğrencilerin tepkilerini bastırma yerine, öğrencileri anlamaya çalışmayı, istenmeyen davranışın yerine geçerek, istenilen davranış geliştirecek davranışın öğrenciye sunulmaması, öğrenciye neyi yapmalarından çok, neleri, neden yapmaları gerektiğinin açıklanamaması, davranış geliştirme ve düzenlemede başarıyı sağlayamayabilir.

BÖLÜM V

ÖZET, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırmaya ilişkin özet, sonuç ve önerilere yer verilmiştir.

Araştırmanın Özeti

Eğitimde başarılı olmanın ilk adımı, sınıfın bilimsel verilere bağlı olarak yönetilmesidir. Sınıfın iyi yönetilmesi için, sınıfın yöneticisi durumunda olan öğretmenlerin, sınıf yönetimi konusunda bir takım yeterliklere sahip olması gerekir.

Öğretmenlerin sahip olması gereken sınıf yönetimi yeterlik alanları kesin olarak sınırlandırılmamakla beraber, bu araştırmada, sınıfın fiziki ortamının düzenlenmesi (yönetimi), program-plan hazırlanması ve uygulanması, zamanın etkili olarak kullanılması, sınıf içi ilişkilerin düzenlenmesi, öğrenci davranışlarının geliştirilmesi ve düzenlenmesi olarak ele alınmıştır.

Öğretmenlerde bulunması gereken yukarıdaki alanların yönetimine ilişkin yeterliklerin, müfettiş görüşlerine göre, öğretmenlerde bulunma düzeyleri tespit edilmeye çalışılmıştır.

Buna göre, araştırmanın problem cümlesi; "Müfettiş görüşlerine göre, ilköğretim kurumlarında görev yapan öğretmenlerin sınıf yönetimi yeterlikleri ne düzeydedir?" şeklinde düzenlenmiştir.

Bu problem cümlesi için beş alt problem oluşturulmuştur.

Bunlar;

- 1- Öğretmenlerin sınıflarındaki fiziki ortamın yönetimine ilişkin yeterlikleri ne düzeydedir?
- 2- Öğretmenlerin program-plan hazırlama ve uygulamadaki yeterlikleri ne düzeydedir?
- 3- Öğretmenlerin sınıf içi ilişkileri düzenlemedeki yeterlikleri ne düzeydedir?
- 4- Öğretmenlerin zamanı etkili kullanmadaki yeterlikleri ne düzeydedir?
- 5- Öğretmenlerin öğrencide davranış geliştirme ve düzenlemedeki yeterlikleri ne düzeydedir? olarak alınmıştır.

Öğretmenlerin yetersizliklerinden kaynaklanan, istenmeyen davranışlar ortaya çıkmadan, onların sorumlusu olan koşulların araştırılması ve düzeltilmesi beklenemez. Bu açıdan, bu araştırma, öğretmenlere yeterli ve yetersiz oldukları sınıf yönetimi boyutlarını belirlemede yardımcı olacaktır. Aynı zamanda müfettişlere de bu alanlarda daha detaylı rehberlik yapma fırsatı verecektir. Öğretmenler de müfettiş görüşlerine göre, sınıf yönetimi konusundaki yeterliklerinin ne düzeyde olduğunu öğrenerek, kendilerini geliştirici ve değiştirici önlemleri alacaklardır.

Bu araştırmanın sınırlılıkları;

1- Bu araştırma, İstanbul ili, Avrupa yakasında görev yapan ilköğretim müfettişlerinin görüşleri ile sınırlıdır.

2- Araştırma, öğretmenlerin, sınıfın fiziki ortamının yönetimi, program-plan hazırlama ve uygulama, sınıf içi ilişkileri düzenleme, zamanı etkili kullanma, öğrencide davranış geliştirme ve düzenlemedeki yeterlikleri ile sınırlıdır.

Bunların dışında olup, araştırmada yer alan konular, öğretmenlerin sınıf yönetimi yeterlikleri ile ilgileri ölçüsünde işlenmiştir.

3- Bu araştırmada elde edilen bilgiler, anket yoluyla sağlanan verilerle sınırlıdır, biçiminde düzenlenmiştir.

Bu çalışmada ankette yararlanarak, öğretmenlerin sınıf yönetimindeki yeterliklerinin, müfettiş görüşlerine göre ne düzeyde bulunduğu belirlenmeye çalışılmıştır. Böyle bir çalışmada, tarama modellerinden genel tarama modeli kullanılmıştır.

Çalışma evreni olarak İstanbul ili, Avrupa yakasında görev yapan ilköğretim müfettişleri alınmıştır.

Araştırmada, veri toplama aracı olarak anket kullanılmıştır. Anket tek bölüm ve 5 alt problemi ölçen 50 sorudan oluşmuştur. Bu sorular, öğretmenlerin sınıf yönetimi yeterliklerini ölçmektedir.

Anket toplam 150 kişiye uygulanmıştır. Bunlardan 130 tanesi geri dönmüş dönenlerin 10 tanesi, çeşitli nedenlerden dolayı araştırmacı tarafından değerlendirmeye alınmamıştır.

Öğretmenlerin sınıf yönetimi yeterliklerini belirlemek amacıyla 4'lü ölçek kullanılmıştır. Bunlar, (1) Hiçbir zaman, (2) Bazen, (3) Genellikle, (4) Her zamanıdır.

Araştırmada veri toplama aracı ile elde edilen verilerin çözümlenmesinde (f) Frekans ve (%) Yüzde değer kullanılmış ve yorumda bu değer üzerinde yapılmıştır.

Alt problemlere ilişkin olarak müfettiş görüşleri şöyledir:

Birinci alt probleme ilişkin olarak, müfettişlerin %53'ü bazen, %22'si genellikle, %1'i her zaman öğretmenlerin sınıflarındaki fiziki ortamın yönetimde yeterli olduklarını, %24'ü de, öğretmenlerin, sınıflarındaki fiziki ortamın yönetiminde hiçbir zaman yeterli olmadıklarını ifade etmişlerdir.

İkinci alt probleme ilişkin olarak, müfettişlerin %59'u bazen, %20'si genellikle, %2'si her zaman, öğretmenlerin program-plan hazırlamada ve uygulamada yeterli olduklarını, %19'u da öğretmenlerin program-plan hazırlama ve uygulamada hiçbir zaman yeterli olmadıklarını belirtmişlerdir.

Üçüncü alt probleme ilişkin olarak, müfettişlerin %51'i bazen, %35'i genellikle, %2'si her zaman, öğretmenlerin sınıf içi ilişkileri düzenlemede yeterli olduklarını, %12'si de, öğretmenlerin sınıf içi ilişkileri düzenlemede hiçbir zaman yeterli olmadıkları görüşünde bulunmuşlardır.

Dördüncü alt probleme ilişkin olarak müfettişlerin %63'ü bazen, %24'ü genellikle, %1'i her zaman, öğretmenlerin, zamanı etkili kullanmada yeterli olduklarını, %12'si de, öğretmenlerin zamanı etkili kullanmada hiçbir zaman yeterli olmadıklarını belirtmişlerdir.

Beşinci alt probleme ilişkin olarak müfettişlerin %55'i bazen, %18'i genellikle, %1'i her zaman, öğretmenlerin, öğrencide davranış geliştirme ve düzenlemede yeterli olduklarını, %26'sı da, öğretmenlerin, öğrencide davranış geliştirme ve düzenlemede hiçbir zaman yeterli olmadıklarını dile getirmişlerdir.

Sonuç

Yukarıdaki özetlerden de anlaşılacağı gibi, İlköğretim Müfettişleri, öğretmenlerin, sınıf yönetimi konusunda, Bazen yeterli oldukları görüşündedirler. Bu durum, öğretmenlerin araştırma konusu olan, sınıflarındaki fiziki ortamın düzenlenmesi ve yönetilmesi, program-plan hazırlanması ve uygulanması, zamanın etkili kullanılması, sınıf içi ilişkilerin düzenlenmesi, öğrencide davranış geliştirilmesi ve düzenlenmesi, alanındaki yeterliliklerin orta düzey ve altında olduğu biçiminde de yorumlanabilir.

Öğretmenlerin, bu yeterlik düzeylerinin, hizmet öncesi ve hizmet içinde sınıf yönetimi konusunda yeterince teorik ve uygulamalı eğitim alamamaları, yapılan rehberlik çalışmalarının yetersizliği, eğitim-öğretim çalışmalarında öğretimi kolaylaştıracak araç-gereçlerin pek kullanılmaması, değişik öğretim yöntemlerinden yerince yararlanamayıp, öğrenciye kazandırılacak davranışların öğretmenlerce tam olarak bilinip tespit edilememiş olması, öğretmenlerde geleneksel sınıf yönetimi anlayışının egemen oluşu, öğretmenlerin, kendilerini mesleki açıdan yetiştirme konusunda isteksizlikleri, yeniliklere karşı biraz da olsa direncin olması gibi durumlardan kaynaklandığı söylenebilir.

Öneriler

Araştırma bulgularına dayalı olarak, uygulayıcılar ve araştırmacılar için bazı öneriler aşağıda yer almaktadır.

Uygulayıcılar İçin Öneriler

Araştırmada elde edilen sonuçlar göstermiştir ki, öğretmenlerin sınıf yönetimi konusunda yeterlikleri istenilen düzeyde değildir. Bunun için ilgililerin bir takım önlemleri alması gerekir.

1- Öğretmen yetiştiren üniversiteler, sınıf yönetimi konusuna daha ağırlık veren bir program hazırlamalı, programın yarısı teorik, yarısı uygulamalı olmalıdır.

2- Öğretmenlere, değişen ve gelişen yeniliklerle ilgili seminerler zaman geçirilmeden verilmelidir.

3- Hizmet içi eğitim sürekli hale getirilmeli ve bu amaçla yasal düzenleme yapılmalıdır.

4- Öğretmenlere yönelik rehberliğe daha geniş zaman ayrılmalı gerekirse örnek bir davranış gösterilmelidir.

5- Öğretmenin, eğitim-öğretiminden sorumlu olduğu öğrenci sayısı aza indirilmeli, bunun için gerekli okul ve dersliklerin sayıları arttırılmalıdır.

6- Fiziki mekanlar öğrencilerin yaşına, psikolojisine uygun olarak düzenlenmelidir.

7- Ders araç-gereçlerinin sağlanması konusunda öğretmene yardımcı olunmalıdır.

8- Öğretmenlere kendilerini geliştirmeleri ve yenilemeleri için yüksek lisans hakkı verilmelidir.

9- Öğretmenlerin sınıf yönetimi konusundaki yeterlikleri sağlıklı bir şekilde tespit edilmeli ve gerekli önlemler alınmalıdır.

10- Öğretmenler, sınıflarındaki fiziki ortamı düzenleme ve yönetme, program-plan hazırlama ve uygulama, sınıf içi ilişkileri düzenleme, zamanı etkili kullanma, öğrencide davranış geliştirme ve düzenleme konularında bilgilendirilmeli ve bu alanlarda yeterli hale getirilmelidir.

Araştırmacılar İçin Öneriler

1- Müfettiş görüşlerine göre, öğretmenlerin sınıf yönetimi yeterliklerini ölçmek amacıyla geliştirilen bu anket, öğretmen ve müfettişlere uygulanarak, değerlendirme farklarının gözleneceği bir çalışma yapılabilir.

2- Sınıf yönetiminde yeterli olan öğretmenlerle, sınıf yönetiminde yetersiz olan öğretmenlerin, sınıf başarıları arasındaki ilişki araştırılabilir.

3- Sınıfta zamanı etkili kullanmanın öğrenmeye etkisi araştırılabilir.

4- Sınıf yönetimi konusunda yeterli olan öğretmenin, sınıfındaki öğrencilerin kurallara uyma düzeyleri araştırılabilir.

5- Hizmet öncesinde (üniversitelerde) alınan sınıf yönetimi eğitimi, öğretmenlere sınıf yönetiminde ne derece yardımcı olmaktadır.

6- İl, ilçe ve okul düzeyinde sınıf yönetimi konusunda, yılda ne kadar çalışma yapılmaktadır? Araştırılabilir.

7- Öğretmenlerde çağdaş sınıf yönetimi anlayışı ne düzeydedir?

KAYNAKÇA

- Açıkalin, Aytaç. **Teknik ve Toplumsal Yönleriyle Okul Yöneticiliği**. Ankara: Pegem Yayınları. 1994.
- Açıkgöz, K. Ün. **Etkili Öğrenme ve Öğretme**. İzmir: Kanyılmaz Matbaası. 1996.
- Aksu, Filiz. "Öğretmenlerin Sınıf Yönetimindeki Etkililiği." Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi. Kocaeli Üniversitesi SBE, 1997.
- Akyol, Hayati. "Olumlu Öğrenmeye Uygun Bir Ortam Oluşturma," **Sınıf Yönetimi**. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2000, ss. 175-194.
- Arslantaş, Yılmaz. "Sınıf Yönetiminde Öğretmen İletişim Becerilerine İlişkin Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri." Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi, 1998.
- Ataman, Ayşegül. "Sınıf İçinde Karşılaşılan Davranış Problemleri ve Bunlara Karşı Geliştirilen Önlemler." **Sınıf Yönetimi**. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2000, ss.213- 230.
- Aydın, Ayhan. **Sınıf Yönetimi**. Ankara: Anı Yayıncılık. 1998.
- Aydın, Mustafa. **Eğitim Yönetimi: Dördüncü baskı**. Ankara:Hatipoğlu Yayınevi, 1994.
- Aytekin, Halil. "Sınıf Yönetimi ve Disiplinle İlgili Kurallar Geliştirme ve Uygulama," **Sınıf Yönetimi**. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2000, s..71-80.
- Balcı, Ali. **Etkili Okul: Kuram, Uygulama ve Araştırma**. Ankara: Yavuz Dağıtım, 1993.
- Başar, Hüseyin. **Sınıf Yönetimi**. İstanbul: MEB. Yayınları, 1999.
- Başaran, İ.Ethem. **Eğitim Yönetimi**. Ankara; Gül Yayınevi, 1993.
- Eğitim Psikolojisi: Modern Eğitimin Psikolojik Temelleri**:Ankara: Gül Yayınevi, 1991.
- Bilen, Mürüvvet. **Plandan Uygulamaya Öğretim**. Dördüncü baskı. Ankara:1996.
- Binbaşoğlu, Cavit. **Genel Öğretim Bilgisi**. Ankara:Kadıoğlu Matbaası. 1994.
- Bloom, Benjamin S. **İnsan Nitelikleri ve Okulda Öğrenme**. Çeviren: Durmuş Ali Özçelik. İstanbul: Milli Eğitim Yayınları. 1995.
- Bursalıoğlu, Ziya. **Okul Yönetiminde Yeni Yapı ve Davranışlar**. Yedinci baskı. Ankara: A.Ü. Eğitim Fakültesi Yayınları No:154. 1987.

- Büyükkaragöz, S. Savaş ve Cuma Çivi. **Genel Öğretim Metodları.** İstanbul: Öz Eğitim Basım Yayın Dağıtım Ltd. Şti. 1996.
- Çakmak, Melek. "Sınıf Ortamı ve Grup Etkileşimi," **Sınıf Yönetiminde Yeni Yaklaşımlar.** Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2000, ss.27-25.
- Celep, Cevat. **Sınıf Yönetimi ve Disiplini.** Ankara: Anı Yayıncılık. 2000.
- Demirbolat, Ayşe. "Sınıf Ortamı ve Grup Etkileşimi," **Sınıf Yönetimi.** Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2000, ss.27-48.
- Demirel, Özcan. **Öğretme Sanatı: Plandan Değerlendirmeye.**Ankara: Pegem Yayıncılık, 1999.
- Duman, Tayyip. "Yeni Bir Döneme Başlangıç," **Sınıf Yönetimi.** Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2000, ss.155-174.
- Ercan, Leyla. "Motivasyon Güdüleme," **Sınıf Yönetiminde Yeni Yaklaşımlar.** Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2000, ss.107-122.
- Erden, Münire. **Öğretmenlik Mesleğine Giriş.** İstanbul: Alkım Yayınları, 1998.
- Erden, Münire ve Yasemin Akman. **Eğitim Psikolojisi: Gelişim-Öğrenme-Öğretme.** Ankara: Arkadaş Yayınevi, 1996.
- Efil, İsmail. "Zaman Yönetimi," **Sınıf Yönetimi.** Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2000, ss.81-96.
- Ergin, Akif. **Öğretim Teknolojisi: İletişim.** Ankara: Pegem Yayın No:17, 1995.
- Ertuğrul, Halit. **Öğretmenin Başarı Klavuzu.** İstanbul: Nesil Basım Yayın, 1999.
- Ertürk, Selahattin. **Eğitimde Program Geliştirme.** Ankara: Meteksan Yayınları, 1991.
- Fidan, Nurettin ve Münire Erden. **Eğitime Giriş.** Ankara: Feryal Matbaacılık, 1991.
- Gordon, Thomos. **Etkili Öğretmenlik Eğitimi.** Çeviren: Emel Aksoy-Birsen Özkan. İstanbul: Yapa Yayınları, 1992.
- Gürsel, Musa. **Okul Yönetimi.** Konya: İnci Ofset, 1993. İlköğretim Kurumları Yönetmeliği. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı, 1997.
- İlköğretim Kurumları Yönetmeliği. İstanbul : Milli Eğitim Bakanlığı, 1997
- İmer, Gülriz. "Öğretim Ortamlarının Düzenlenmesi," **Sınıf Yönetiminde Yeni Yaklaşımlar.** Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2000, ss.151-170.
- Hesapçioğlu, Muhsin. **Öğretim İlke ve Yöntemleri: Eğitim Programları ve Öğretim.** İstanbul: Beta Basım Yayın Dağıtım A.Ş. 1994.

Karakoç, S.Hasan. "Çanakkale İli İlköğretim Kurumları Öğretmenlerinin Sınıf Yönetimindeki Yeterlikleri." Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, 1998.

Karaoğlu, İ. Baki. "Geleneksel Öğretim Yöntemleri ile İşbirlikli Öğrenmenin Öğrenci Başarısı, Hatırda Tutma ve Sınıf Yönetimi Üzerindeki Etkileri." Yayınlanmamış Doktora Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, 1998.

Karasar, Niyazi. **Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler, Teknikler.** Dördüncü basım. Ankara: Bahçelievler P.K.33, 1991.

-----**Araştırmada Rapor Hazırlama.** Dokuzuncu basım. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 1998.

Kaya, Y.Kemal. **İnsan Yetiştirme Düzenimiz: Politika/Eğitim/Kalkınma.** Ankara: Nüve Matbaası, 1974.

-----**Eğitim Yönetimi: Kuram ve Türkiye'deki Uygulama.** Ankara: TODAİE Yayınları, 1979.

Korkmaz, Ayşe. "Sınıf Organizasyonu," **Sınıf Yönetimi.** Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2000 ss.97-112.

Köklü, Muharrem. **Birleştirilmiş Sınıfların Yönetimi ve Öğretim.** İstanbul: Beta Basım Yayın Dağıtım A.Ş. 2000.

Küçükahmet, Leyla. **Öğretim İlke ve Yöntemleri.** Dördüncü basım. Ankara: G.Ü. Yayınları, 1992.

MEB, **İlköğretim Kurumları Yönelmeliği.** İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı, 1997.

-----**Tebliğler Dergisi.** Milli Eğitim Bakanlığı, Sayı 2089, 1981.

Özden, Yüksel. **Eğitimde Yeni Değerler.** İkinci baskı. Ankara: Pegem Yayıncılık, 1999.

Özkılıç, Rüçhan. "Sınıfta Zaman Yönetimi," **Sınıf Yönetiminde Yeni Yaklaşımlar.** Ankara:Nobel Yayın Dağıtım, 2000, ss.91-106.

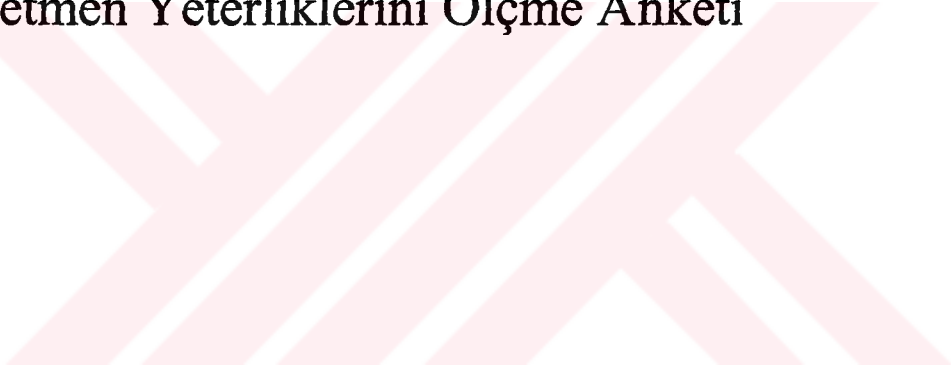
Sarıtaş, Mustafa. "Sınıf Yönetimi ve Disiplinle İlgili Kurallar Geliştirme ve Uygulama," **Sınıf Yönetiminde Yeni Yaklaşımlar.** Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2000, ss.47-90.

Sönmez, Veysel. **Eğitim Felsefesi.** Ankara: Adım Yayıncılık. 1991.

-----**Program Geliştirmede Öğretmen El Kitabı.** Altıncı baskı. Ankara: Pegem Yayınları, 1994.

- Taymaz, Haydar. **Okul Yönetimi**. Ankara: Saypa Yayınları, 1995.
- Tertemiz, Neşe. "Sınıf Yönetimi ve Disiplin," **Sınıf Yönetimi**. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2000, s.49-70.
- Tezcan, Mahmut. **Eğitim Sosyolojisi**. Dokuzuncu baskı. Ankara: 1994.
- Topses, Gürsen. "Öğrenci Davranışlarını Etkileyen Sosyal ve Psikolojik Faktörler ve Sorunları," **Sınıf Yönetimi**. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2000, ss.1-26.
- Turanlı, A. Sultan. "Öğrencilerin, Sınıf Yönetimine Yönelik Öğretmen Davranışlarına Dair Beklenti ve Algıları." Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi. Erciyes Üniversitesi, 1995.
- ."Öğretmenlerin, Sınıf Yönetimine Yaklaşımlarının Öğretmen ve Öğrenci Davranışları ve Öğrenme Ortamı Üzerindeki Etkileri."Yayınlanmamış Doktora Tezi. Erciyes Üniversitesi, 1999.
- Turgut, İhsan. **Eğitim Üzerine Felsefi Bir Deneme: İzmir: Bilgehan Matbaası, 1991.**
- Varış, Fatma. **Eğitimde Program Geliştirme: Teori ve Teknikler**. Ankara: A.Ü. Basımevi, 1998.
- Vural, Sacide. "Sınıf Ortamında Öğretim Araçları." **Sınıf Yönetimi**. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2000, ss.195-212.

Öğretmen Yeterliklerini Ölçme Anketi

Değerli Meslektaşım ,

Bu anket, ilköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin sınıf yönetimi yeterliklerine ilişkin soruları içermektedir. Bu alanda yapılan araştırmada görüşlerinize gereksinim duyulmuştur. Vereceğiniz bilgiler yalnızca bu araştırmada ve araştırmacı tarafından kullanılacaktır. Adınızı ve soyadınızı yazmanıza gerek bulunmamaktadır.

Sizden beklenen, her soruyu dikkatle okuyup, özenle değerlendirmenizdir. Gerekli titizliği göstermeniz araştırmanın güvenilirlik düzeyini arttıracaktır.

Katkılarınız için teşekkür ederim.

Yüksel GÜNDÜZ
Yıldız Teknik Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü

ÖĞRETMENLERİN SINIF YÖNETİMİ YETERLİKLERİ DEĞERLENDİRME ANKETİ

ACIKLAMA

Aşağıda ilköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin sınıf yönetimi yeterliklerini değerlendiren 50 soru bulunmaktadır.

Sizden istenen öğretmenlerin sınıf yönetimi yeterliklerinin ne düzeyde olduğunu belirlemenizdir.

Bunun için aşağıdaki seçeneklerden görüşünüzü en iyi yansıtanı (seçeneğin içine (X) işareti koyarak) işaretleyiniz.

Lütfen hiçbir soruyu yanıtsız bırakmayınız.

Denetimini yaptığınız öğretmenler :

Hiçbir zaman	Bazen	Genellikle	Her zaman
--------------	-------	------------	-----------

1. Öğrenci sayısına uygun derslik seçimi yapıyor mu? () () () ()
2. Sınıf ısısının 18 - 20 C olmasını sağlıyor mu? () () () ()
3. Sınıf aydınlanma durumunu koşullara bağlı olarak düzenliyor mu? () () () ()
4. Gürültü karşısında kısa süreli sessiz kalıyor, varlığını hissettiriyor mu? () () () ()
5. Renkleri öğrenciye, mekana ve araçların kullanılış amaçlarına göre değiştiriyor mu? () () () ()
6. Oksijen azlığının öğrencileri dikkatsiz ve uykulu yapacağını biliyor, sınıfı sık sık havalandırıyor mu? () () () ()
7. Sınıfta dersin amacına uygun eğitsel araçlar bulunduruyor mu? () () () ()
8. İletişim ve etkileşim güçlüğü çeken öğrencileri ön ve orta sıraya oturtuyor mu? () () () ()
9. En iyi davranışı kazandırabilmek için çeşitli oturma biçimlerini deniyor mu? () () () ()
10. Tekli ve çoklu gruplarla çalışıyor mu? () () () ()
11. Yıllık / ünite / ve günlük planlarla derse giriyor mu? () () () ()
12. Yıl içinde yararlanacağı kaynakları belirliyor, dağılımını yapıyor mu? () () () ()
13. İşleyeceği konuların iş ve işlem süreçlerini belirliyor mu? () () () ()
14. Okuttuğu sınıfın / dersin ders araç - gereçlerini sınıfta bulunduruyor mu? () () () ()
15. Dersin özelliğine ve mevcuduna göre kullandığı yöntemleri değiştiriyor mu? () () () ()
16. Planlarımda öğrenci seviyesini dikkate alıyor mu? () () () ()
17. Değişme ve gelişmeleri planlarıma yansıtıyor ve

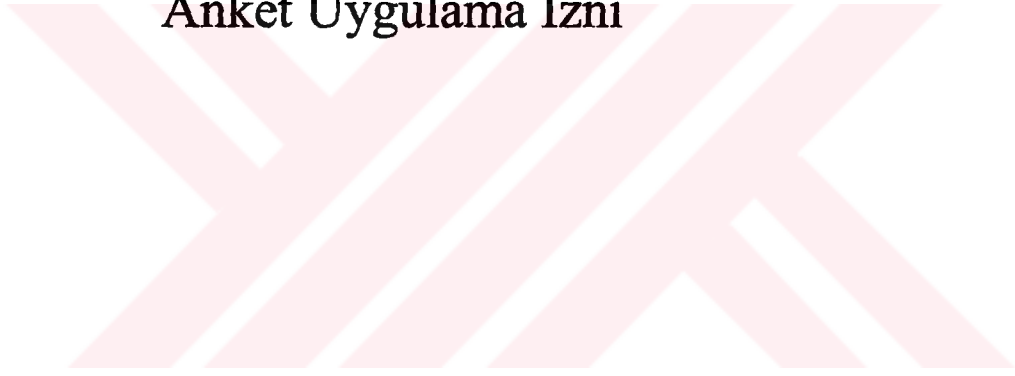
Hiçbir zaman	Bazen	Genellikle	Her zaman
--------------	-------	------------	-----------

- uyguluyor mu? () () () ()
18. Planlama çalışmalarını öğrencilerle birlikte yapıyor mu? () () () ()
19. Dersin konusunu ve amacını tahtanın sol üst köşesine yazıyor mu? () () () ()
20. Yörenin özelliğine göre programda yer alan ünitelerden bazılarını değiştiriyor mu? () () () ()
21. Sınıf kurallarını öğrenci katılımı ile belirliyor mu? () () () ()
22. Öğrencilere isimleri ile hitap ediyor mu? () () () ()
23. Öğrencilerle sık sık göz teması kuruyor mu? () () () ()
24. İletişimde beden dilini de kullanıyor mu? () () () ()
25. Öğrencilerin birbirleriyle ilişki kurabilecekleri ortamı oluşturuyor mu? () () () ()
26. Yargılayıcı değil, açıklayıcı dil kullanıyor mu? () () () ()
27. Sınıf kurallarını tüm öğrencilere eşit olarak uyguluyor mu? () () () ()
28. Öğrencileri bireysel özellikleri ile tanıyor, ilişkilerde buna dikkat ediyor mu? () () () ()
29. Öğrencilerin olumlu davranışlarını beğendiğini belli ediyor mu? () () () ()
30. Yanlış davranışın karşılığında bütün öğrencileri eleştiriyor mu? () () () ()
31. Derse zamanında giriyor ve çıkıyor mu? () () () ()
32. Dersin ilk 3 - 5 dakikasını öğrencileri güdülemeye ayırıyor mu? () () () ()
33. Zamanın etkili kullanılması için ayrıntılı planlar yapıyor mu? () () () ()
34. Sınıfta zamanın tümünü eğitsel amaçlar için kullanıyor mu? () () () ()
35. Derse araç - gereç ve bilgi yönünden hazırlıklı giriyor mu? () () () ()
36. Dersin akışı içinde şarkı, fıkra vb. ye yer veriyor mu? () () () ()
37. Sınıfı, öğrencilerin zamanlarının çoğunu geçirebilecekleri bir ortam haline getiriyor mu? () () () ()
38. Devamsızlıkların azaltılması için gerekli önlemleri alıyor mu? () () () ()
39. Dersi planlamaya uygun olarak bitiriyor mu? () () () ()
40. Öğrencilerin sınıf kurallarına uymalarını sağlıyor mu? () () () ()
41. Sınıf ortamını istenen davranışı kazandıracak hale getiriyor mu? () () () ()

Hiçbir zaman	Bazen	Genellikle	Her zaman
--------------	-------	------------	-----------

42. Demokratik ve özgür bir sınıf ortamı (iklimi) oluşturuyor mu? () () () ()
43. Sorunları ortaya çıkmadan önce tahmin ederek, istenmeyen davranışları önüyor mu? () () () ()
44. Sınıfta alınan kararlara önce kendi uyuyor, sonra öğrencilerin uymasını sağlıyor mu? () () () ()
45. Öğrencilere neyi yapmalarından çok, neleri neden yapmaları gerektiğini açıklıyor mu? () () () ()
46. İstenmeyen davranışları yasaklayarak değil, uygun seçenekler sunarak ortadan kaldırmaya çalışıyor mu? () () () ()
47. Sınıf ortamını yarışmacı bir havadan işbirlikçi bir havaya çekebiliyor mu? () () () ()
48. Öğrencinin bozuk davranışından dolayı öğrenciyi değil, davranışını eleştiriyor mu? () () () ()
49. Öğrencilerin tepkilerini bastırma yerine, onları anlamaya çalışıyor mu? () () () ()
50. Hangi davranışı niçin yapacaklarını açıklıyor mu? () () () ()

Anket Uygulama İzni

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İL MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ

29 MAYIS 2000

SAYI.B.08.4.MEM.4.34.00.13.410.14/3164
KONU:Anketiniz.

Sayın
Yüksel GÜNDÜZ
44.Grup İlköğretim Müfettişi

Anketiniz ile ilgili Müdürlüğümüz Kültür Bölümünün 25/05/2000 tarih ve 166 sayılı yazısı ve ekleri ilişikte gönderilmiştir.

Bilgilerinizi rica ederim.

Münevver MERTOĞLU
İlköğretim Müfettişleri Başkanı

EK:1 dosya.

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

YI : B.08.4.MEM.4.34.00.18.580/166
NU : Anket (Yüksel GÜNDÜZ)

25./05/2000

İLKÖĞRETİM MÜFETTİŞLERİ KURULU BAŞKANLIĞINA

İl : Valilik Makamının 24.05.2000 ve B.08.4.MEM.4.34.00.18.580/624
sayılı Oluru.

İlimiz İlköğretim Müfettişi Yüksel GÜNDÜZ' ün ilimiz ilköğretim
ullarında görevli öğretmenlerle ve ilköğretim müfettişlerine İlköğretim
ullarında görev yapan öğretmenlerin "Sınıf Yönetimi Yeterlilikleri
ğerlendirme" anketi uygulaması yapmak hususundaki isteği İLGİ Valilik
ru ile uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi , gereğinin İLGİ Valilik Oluru doğrultusunda ve ilgili İlçe Milli
itim Müdürlüklerine ve okullara duyurunun anketçi tarafından yapılmasını
z ederim.

Kemalettin KOCA
Şube Müdürü

LER
-1. İLGİ Olur
-2. 8 sayfa anket

129

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

SAYI : B.08.4.MEM.4.34.00.18.580/624
KONU : Anket (Yüksel GÜNDÜZ)

24./05/2000

VALİLİK MAKAMINA

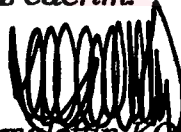
İLGİ : a) M.E.B. 20.01.1988 ve Basın ve Halkla İlişkiler Müşavirliğinin 610.BHİŞ.123 sayılı emri.

c) İlköğretim Müfettişleri Başkanlığının 22.05.2000 tarih ve B.08.4.MEM.4.34.00.13.410/2861 sayılı yazısı.

İlimiz İlköğretim Müfettişi Yüksel GÜNDÜZ' ün ilimiz ilköğretim okullarında görevli öğretmenlerle ve ilköğretim müfettişlerine ilköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin "Sınıf Yönetimi Yeterlilikleri Değerlendirme" anketi uygulaması Müfettişlerce incelenerek İLGİ(b) yazıları ile sakınca olmadığı bildirilmektedir.

Adı geçenin yukarıda belirtilen konuda İLGİ(a) Bakanlık Emri Esasları dahilinde anket yapması Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

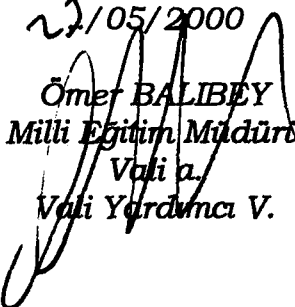
Makamınızca da uygun görüldüğü takdirde olurlarınıza arz ederim.

Kemal KOCA
Müdür a.
Şube Müdürü

EKLER :

Ek-1. İLGİ(b) yazı ve ekleri

Ek-2. Müfettiş raporu

O L U R
27/05/2000

Ömer BALİBEY
Millî Eğitim Müdürü
Vali a.
Vali Yardımcısı V.

